తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన తెనుఁగు పుస్తకములు.

నాటకములు

పాండవ జననము		*
పాండవ ప్రవాసము	1	8
పాండవోద్యోగము	1	12
పాండవ విజయము	1	12
పాండవాశ్వమేధము	1	8
పాండవ రాజసూయము	0	8
దంభవామనము	0	8
అనర్ఘ నారదము	0	8
సుకన్య		*
పండితరాజము	0	12
ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము	1	0
మృచ్ఛకటికము	1	12
ముద్రారాక్షసము		*
బాలరామాయణము		*
ఎడ్వర్డు పట్టాభిషేకము		*
వ్యసనవిజయము		*

ప్రహసనములు

రసాభాసము	0	4
త్రిలోకీవిజయము	0	12
పల్లెటూళ్ళ పట్టుదలలు		*
అపూర్వ కవితావివేచనము		*
కవి సింహగర్జితములు		*

ప్రబంధములు

శ్రవణానందము	1	8
పాణిగృహీత	1	4
బుద్ధచరిత్రము	2	0
లక్షణాపరిణయము		*
శ్రీనివాస విలాసము		*
ఏలామాహాత్మ్యము	0	8
పూర్వహరిశ్చంద్రచరిత్ర	1	8
బొబ్బిలి పట్టాభిషేకము		*
శివభక్తి		*
సుశీల	1	8
పతివ్రత	1	4
గోదేవి	1	4
దేవీభాగవతము (పురాణము)	13	0
శివలీలలు డిటో		*
జాతకచర్య(వెం॥శా॥చరిత్ర॥)	1	0
ఇటీవలి చర్య డిటో		*

ఖండ కృతులు

నానారాజ సందర్శనము	4	0
కలగూర గంప		*
వ్రతకథలు	2	0
పురాణ గాథలు	2	0
శతావధాన సారము		*

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి అండ్ సన్సు.

వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్సు,

కడియం P.O. తూ॥గో॥జిల్లా.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవ ప్రవాసము

నాటకము.

శతావధానులు
శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
రచింపఁబడినది.

అయిదవకూర్పు 1000 ప్రతులు.

ప్రకాశకులు :
చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రి అండ్ సన్సు,
వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్సు,
కడియం P. O. తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

 [వెల 1-8-0

ఈ నాటకమునందు వచ్చు ముఖ్యపాత్రలు.

1-వ యంకము

1 ద్రోణుడు
2 పంచపాండవులు
3 ద్రుపదుడు

2-వ యంకము

1 బ్రాహ్మణదంపతులు
2 కుంతీదేవి
3 భీముడు
4 బకుడు
5 హిడింబి

3-వ యంకము

1 భటుడు
2 ద్రుపదుడు
3 పురోహితుడు
4 దుష్టద్యుమ్నుడు
5 దుర్యోధనుడు
6 దుశ్శాసనుడు
7 కర్ణుడు
8 శ్రీకృష్ణుడు
9 బలరాముడు
10 ద్రౌపది
11 పంచపాండవులు
12 కుంతి

4-వ యంకము

1 విదురుడు
2 పంచపాండవులు
3 ధృతరాష్ట్రుడు
4 భీష్ముడు
5 ద్రోణుడు
6 దుర్యోధనుడు
7 దుశ్శాసనుడు
8 శకుని
9 కర్ణుడు
10 వికర్ణుడు
11 ప్రాతిగామి
12 ద్రౌపది

5-వ యంకము

1 అర్జునుడు
2 ఊర్వశి
3 దాసి
4 ఇంద్రుడు

6-వ యంకము

1 ధౌమ్యులు
2 ద్రౌపది
3 సైంధవుడు
4 పంచపాండవులు
5 దాసి

7-వ యంకము

1 గాయకుడు
2 సైరంధ్రి
3 ఉత్తర
4 బృహన్నల
5 ఉత్తరుడు
6 గోపాలకుడు
7 భీష్ముడు
8 ద్రోణుడు
9 కృపుడు
10 అశ్వత్థామ
11 కర్ణుడు
12 దుర్యోధనుడు

8-వ యంకము

1 పంచపాండవులు
2 ఉత్తరుడు
3 విరాటుడు
4 రాయబారి
5 సైరంధ్రి

శ్రీమద్వ్యాసదేవతాయైనమః

పాండవ ప్రవాసము

నాటకము.

ప్రథమాంకము

(నాంది)

చ. జయమొదవిచ్చు నెయ్యది పఠింపశుభంబిడు నేదివిన సుఖంబొసంగు న
న్వయ మభివృద్ధి చెందుటకునై మఱి యెద్దివిదాన నేమి దా
నయ మొనగూర్చుఁ బాఠకుల కట్లన శ్రోతలకున్, బ్రశస్త మ
ద్వయ మలభారతం బొసఁగుఁ బంచమవేదము మీ కభీష్టముల్.

[నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించును]

సూత్ర:—బావా? ఇటురమ్ము.

మారి:—ఇదె వచ్చితిని.

సూత్ర:—మొన్నటి వ్యాసపూర్ణిమనాఁడు మన మొనరించిన పూజా పురస్కారములకనలరి భారతగురువుగారు మనకిడిన యాశీర్వచనమును నీవును వింటివిగా?

మారి:—వినకేమి? " పాండుపుత్రులంబోలె మీరును దుర్జయులై నెగడుదురుగాక " యని ప్రీతిపూర్వకముగ నాశీర్వదించిరి.

సూత్ర:—తిరుపతివేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన పాండవప్రవాసముం బ్రదర్శింపనెంచిన మన కీనాఁడు వారి యాశీర్బలమున నెందును గొదువ రానేరదు. కావునఁ బాత్రముల నాయత్తపఱుపుము.

మారి:—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

సూత్ర:—పుణ్యమూర్తులగు నోసభాస్తారులారా!

క. ద్రోణాచార్యుల కేఁచయగు, జాణక్ మద్గురువరేణ్యు స్మరియించి కడు
న్నానెమునఁ నతసిశిష్యుల, సోణిమి మీకిప్పుడు దృశ్యముగ నొనరింతున్.

(నిష్క్రమించును) (ప్రస్తావన)

[అంతట ద్రోణుఁడును బాండవులును బ్రవేశింతురు]

ధర్మ:—చిత్తము; తరువాతి సంగతి సెలవిండు.

ద్రోణు:—అగ్నివేశమునొద్ద సహాధ్యాయులమై చదువుచు నీరక్షీరంబులంబోలె మెలంగుచుండ నొక్కనాఁడు ద్రుపదుండు నన్నుం జూచి,

గీ. " ఏను బాంచాలదేశము నేలునప్పు,
డయ్యెడకు నేగుదెంచి మీరంద యుండి
నన్నునుఁబోలె రాజ్యంపు మన్ననలను
నొంది నాకుఁ గృతార్థత నొసఁగవలయు."

అని ప్రార్థించెను.

భీము:—అది యుచితమే కదా ?

గీ. పుడమివేలుపులే కడుఁ బూజ్యతములు
దానిలోఁ మీరనంగ మహానుభావు
లదియు నట్లుండ సహపాఠు లధికమిత్రు
లట్టి మిమ్ముఁ బూజించుటకన్నఁ గలదె?

తరువాతి సంగతి సెలవిండు.

ద్రోణు:—పదంపడి కొంతికాలమునకు నేను విద్యాసమాప్తింబొనరించి వివాహంబు చేసికొని పుత్రవంతుండనై ధనార్జనంబునకై పరశురాము నికటమ్మున కరుగుటయు నయ్యనఘుండు.

క. "ధనమెల్లఁ బంచియిచ్చితి, ననఘులకుఁ యాచకులకు నవనీతల మె
ల్లను గశ్యపున కొసంగితి, నను నేటికిఁ జూడ వచ్చినాఁడవు చెపుమా !

కానిమ్ము మించినదానికేమి? "నాశరీరంబును వస్త్రమ్ములును నిప్పటికి నిలిచియున్నయవి. ఇందు నీ కెయ్యది వలయు నదియు పరిగ్రహింపు" మనవుడు సంతసించి శస్త్రాస్త్రమ్ము లయ్యనఘునివలనఁ బరిగ్రహించి బాల్యమిత్రుండగు ద్రుపదుని పాలికిం బోయితి;

అర్జు:—(తనలో) ఓహో! ఇయ్యనఘుఁ డొక్క-చోటనే విద్యనభ్యసింపలేదు. తాతంబోలె భార్గవునకుఁ గూడ శుశ్రూష యొనర్చి కొన్ని విశేషములు గ్రహించియున్నాఁడు. (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత ద్రుపదుండు కండకావరమున మిమ్ము నెఱుఁగక నికృష్టరాజోచితం బగు ధనమత్తతం గనఁజేసెను గాఁబోలును.

ద్రోణు:—అంతమాత్రముతోఁ జాలించిన నా కింత పట్టుదలయే లేకుండును.

నకు:—గురువర్యా! ఇఁక నేమిచేసెను?

ద్రోణు:—నన్ను జూచి యెకసక్కెముగా,

గీ. "ఏను మూర్ధాభిషిక్తుండ నీవు పేద
బాఁపనయ్యవు మన కెట్లు పరఁగు మైత్రి?
సరిసరే! పొమ్ము పొమ్ము యాచకుల లక్ష
ణంబు, గనఁజేసితివి నీగుణంబు దెలిసె"

అని నన్నవమానించెను.

సహ—(కోపముతో)

చ. ఇరువుర మేము నన్న లోక యిర్వురు నల్వుర మేకమై సురా
సురు లని నడ్డమైన నలకాలి సహాయుఁడు గాఁగ వచ్చినన్
దురమున నేడ్తెఱన్ ద్రుపదు దోర్బలమున్ హరియించి తెచ్చి యో
గురువర! మీకు దక్షిణగఁ గొంకక యిచ్చెద మింతయేటికిన్.

ధర్మ:—గురువర్యా! ఇంతకుమున్న ధార్తరాష్ట్రులు యుద్ధసన్నద్ధులై యుండిరిగదా వారల కతండు సాధ్యుండు గాకయుండునా!

ద్రోణు:—ధర్మనందనా!

ఉ. ప్రేమను బద్మసంభవుఁడు దోర్బలమందున నాకు లోచ్చ గాఁ
డపరిమితాస్త్రశస్త్రనిచయమ్ములఁ బెద్దయు నాజితేజివ
ట్టి పరమేశుఁ జాతని కడించి మగంటిమి కెవ్వరర్హుఁ? భూ
మిపై? మనుష్యునుం డతని మించుఁ దదన్యుల కాతఁ డోపఁడే?

అర్జు:—(సంతోషముతో) దేశికేంద్రా!

చ. కవలిరుప్రక్కలన్ నడువఁగా బవనాత్మజుఁ డగ్రమందు నె
క్కువ రభసమ్మునన్ రిపులఁ గూల్పఁగ నేను రథమ్ము నెక్కి యా
హవమునఁ బార్షతుం గదిసి ప్రాణముతోడన పట్టి తెచ్చి మీ
కవమతిఁ జేసినట్టి ఫల మందఁగ దక్షిణగా నొసంగెదన్.

ధర్మ:—అర్జునా!

మ. ధనమున్ రాజ్యము నెందుకిచ్చెఁ? దనకున్ దైవంబు, పూజ్యుల్ తపో
ధనులు న్మాన్యులు నైన యాచకులకున్ దారిద్ర్యబాధానిరం
జనులౌ పంగులు నంధులౌ జనులకున్ సంరక్షణ శ్రేయమునం
జేసిన కాదే? యొకపొట్ట కేమిటికి నిచ్చు న్మేటిసామ్రాజ్యమున్.

కావున నతం డవశ్యమును దండ్యుం డగుట నట్లొనరింతువుగాక.

భీము:—అన్నా! తక్కినవారిమాట యట్లుండెనను,

క. పిననాఁటనుండియును నా
కు నిమేషము పాటు కొక్క కాయంబై యుం
డిన మిత్రుఁ బాత్రు నిటుచే
సిన దుర్మార్గునకి సింక సిరి యెటు నిలుచున్.

నకు:—గురువరా! నాకుఁ దెలియమి నడుగుచున్నాఁడను. క్షమించి
యీసందియ మంతయుఁ దీర్పుము.

మ. బకముం బోలె స్వకుక్షిరక్షణమునై ప్రాజ్యంబు రాజ్యంబు పూ
ను కఠోరాత్మకునిన్ గృతఘ్ను జడునిన్ దుశ్శీలు దుశ్శీలుకుఁ జం

పక "ప్రాణంబులకోడఁదె" ప్మనుమఁ బంపం బాడియే? వీఁడు భూమికి భారం బగుఁగాదె? యెందుకొఱకో మీరిట్లు భాషించుటల్.

ద్రోణు:—నాయనా! ఇతఁ డిప్పు డెట్టివాఁడైనను గ్రమముగాఁ గష్ట సుఖము లొంటఁబట్టి పిదప లోకోపకారి కావచ్చును. కావున మన మితనిం జంపఁదగదు. "లేని దాతకన్న నున్న లోభి మేలుఁ" గని కదా? పెద్దలు చెప్పుదురు.

అర్జు:—గురువరా! ఇఁక నాలస్య మెందులకు? పోవుదము పదుండు.

(అంజలిని బరిక్రమింతురు.)

భీము:—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో కాంపిల్యనగరము. కౌరవసైన్యమెల్ల ద్రుపదుని ధాటికినోడి యెట్లు వెనుకకు వచ్చుచున్నదో!

అర్జు:—(ద్రోణధర్మజులకు నమస్కరించి) మీరు సమీపమ్మున నె యుండి చూచుచుండుఁడు. మేము నల్వురమును జని,

క. మత్తాత్ముఁడైన ద్రుపదుని, నెత్తెఱఁగునఁ బట్టి యిప్పుడ యిటకున్ దెత్తుము తెచ్చినపై మీ, చిత్తం బెటులనచ్చు నట్లు సేయఁగవచ్చున్.

(నలువురు నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ:—మహాత్మా! ద్రుపదుం డయోనిజుం డని తామ నుడివితిరిగదా, యెట్టిది యది?

ద్రోణు:—మున్నితనితండ్రియగు పృషతుండు తపంబొనర్చుతఱి నొక్కనాఁ డక్కటమ్మున మేనక యను నచ్చర కుసుమాపచయంబు సలుపుచున్న సద్దానిం గాంచి పరవశుం డగుటయు, నతనికి ధైర్యంబు నిలువదయ్యె. అమోఘవీర్యుండగు నతని తేజం బిట్లు పరిణమించె.

ధర్మ:—(దృష్టినిడ్చి) అదిగో! సమర మెట్లు ప్రవర్తిల్లుచున్నదో చిత్తగింపుఁడు.

ద్రోణు:—(చూచి) వత్సా! నేను ద్రుపదునిం గూర్చి యేమిచెప్పితిని!

చ. అతఁ డెట్టివంటివారలను నాహవమందున లెక్కసేయఁ డ
ప్రతిహతవిక్రముండు మనపార్థుఁడయి స్నగిడించుచున్న యా
శితశరవర్షమే యతనిచేత వచించెను నైననేమి ని
ర్జితు నొనరించి తెచ్చు మనకీర్తి యనుంతత విక్రమమ్మునన్.

(తెరలోఁ బెద్దకలకలము.)

ధర్మ:—(వి.) గురువరా! ఏమి యీ హాహారవ మింత విపరీతముగా వినవచ్చుచున్నది?

ద్రోణు:—హాహారవమున కేమున్నది? ద్రుపదునియరదముపైకి సింగంబువలె లంఘించి యర్జునుం డతని నొడిసి పట్టి తనయరదమునకుఁ గట్టుచున్నాడు.

ధర్మ:—(చూచి) అతిశీఘ్రగమనమ్మున నిచ్చటికే తీసికొనివచ్చుచున్నాడు.

[అంత ద్రుపదసహితముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.]

అర్జు:—(నమస్కరించి) గురువరా! ఇదిగో దక్షిణ, పరిగ్రహించి యాశీర్వదింపుఁడు.

ద్రోణు:—(ద్రుపదుంజూచి ఎకసక్కెముగా)

ఆ. వె. పేదపాఱుఁ డెవ్వఁడో పెద్దరాజెవ్వఁడో
యిప్పుడైన నీకు నెఱుకపడెనె?
రాజ్య మేలు టుడిగి రాఁజన్నె? రిక్తుల
మైనమమ్ముఁ జూడ నోనరేంద్ర?.

ద్రుప:—(తలవంచుకొని యూరకుండును)

ద్రోణు:—అర్జునా! ఇతని కీబంధనములు విప్పుము.

అర్జు:—చిత్తము. (అట్లొనరించును)

ద్రోణు:—ఓయి! పాంచాలభూపాల!

కం. నినుఁ జంటిపిల్లనికి గో, వు నొసంగెద వంచుఁ జూడఁబూనితి నీదా
ధనగర్వము నా కెయ్యెడ, నొనరించె నఖండమైన యోగము కంటే,

సమస్తధర్మవేదియు నఖండ ప్రజ్ఞాధురంధరుండును రాజకులైక భూషణుండును నగు భీష్ముండున్నవాఁడని యెఱింగియు నిన్నుం జూడ వచ్చుట నాతప్పిదమే కాని నీతప్పిద మిందు లేశమును లేదు. ఇఁక నీయిచ్చం జనుము.

ద్రుప:—(తనలో) అన్నా! బ్రాహ్మణ ప్రభావ మెంత దుర్జయ మైనది. వీరల కిట్టిశక్తి తపంబునలనం గదా! కలిగె. నేనును నట్టితపం బొనరించి యెట్టులేని నితని జయించి యీయవమానముం బాపుకొందుఁ గాక. (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ:—గురువరా!

తే. గీ. కష్టపడి కట్టి తెప్పించి కడకునింత
వైళమే యీతనిని విడువంగవలెనె
వృద్ధరాజులకేనిఁ జూపింపవలదె?
యింతమెత్తని హృదయ మే నెందుఁ జూడ.

ద్రోణు:—తండ్రీ, ధర్మనందన!

కం. అవనీసురులకుఁ గోపము, దవులంగాఁ జనదొకంటఁ దవిలిన నొకజా మవధిగఁ బోవలె నటుగా, కవివేకపుఁగోప మొందు నతఁ డంత్యజుఁడౌ.

అర్జు—అదుగో, అన్నయును, గవలును మనసైన్యమ్ములును నిటువచ్చుచున్నవి. ఇఁక మనము గూడ వారిం గలసికొని పురమ్మున కరుగుదము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య
ఇది శ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ
ప్ర థ మాం క ము.

పాండవ ప్రవాసము

ద్వితీయాంకము

[అంత నిరుపేద బ్రాహ్మణదంపతులు ప్రవేశింతురు]

భార్య:—నాథా! నేనుండఁగా మీరా రాక్షసునికి నాహారం బగుట న్యాయము కాదు. అందులకై నే నరిగెద. నామనవిని నన్ననుగ్రహింపుఁడు.

భర్త:—(విచారముతో)

తే. గీ. అగ్ని సాక్షిగఁ బెండిలి యైనయట్టి
పరమసాధ్విని సంతానవతిని నిన్ను
నసురకాహారముగఁ బంపి యవ్వల నరక
మనుభవించుటకన్న నియ్యదియ మేలు.

భార్య:—నాథా! మీరట్లు సంశయింపవలదు. భార్య సంతానార్థముగా నేర్పడినది. అట్టిఫలము నావలన నిదివఱకే కలిగినది. నన్ను వానికై యర్పించి కొమరునిం గొమార్తెను రక్షించుకొనుఁడు.

భర్త:—అకటా! నే నీపలుకులు వినఁజాలను. ఓహో! దైవమా!

గీ. నరుల భక్షించునట్టి దుర్ణయుహిడింబు
సమయఁగాఁజేసెనఁటకదా శౌర్యధుర్యుఁ
డెవ్వరో యొక్కరుండు లోకైకవీరుఁ
డతని నివ్వానిజంప నీవనుపరాదె?

భార్య:—ఆహా! ఆమహానుభావునిఁ గన్నతల్లి యెంతపుణ్యాత్మురాలో కదా! ఎల్లకాలమును నాపై కడుపు చల్లనై వర్ధిల్లుగాక.

[బ్రాహ్మణస్త్రీవేషముతోఁ గుంతి ప్రవేశించును]

కుంతి:—అమ్మా! మీ రెందులకో యిట్లు విచారించుచున్నారు. వినఁగా వినఁగా మీయాపద తెలుంగు నాకు స్పష్టపడినది. మీదంపతులుగాని

మీకొమరుఁడుగాని కొమరెతగాని యీయాముష్కరరక్కసుని కాహా
రముగఁ బోనక్కరలేదు. నాయైదుగురుకొమరులలో నొక్కరునిం
బంపెద. మీరు స్వస్థతంజెందుఁడు.

భర్త:—అక్కటా! ఎంతమాట వినవలసివచ్చినది.

గీ. అన్నవస్త్రమ్ములకు లేక యనదలగుచు
నతిథులై మద్గృహమ్మున నడఁగియున్న
మీకు నపకృతిఁ గల్పించి నేను నెంచి
బ్రతుకుదునె యప్రతిష్ఠకు భాజనముగ.

కుంతి:—మాకది యుపకారంబుకాదు, ఉపకారమే; ఏమంటిరా? నాకొ
మారుండారక్కసుం జంపి యిహమందుఁ బ్రతిష్ఠయుఁ బరమందుఁ
బుణ్యమును నార్జించువాఁడే కాని వానిచేఁ జిక్కువాఁడు కాఁడు.

భార్య:—అమ్మా! నీ పట్టు నెనవేమి? ఈబకాసురుడు సామాన్యుఁడనుకొం
టివా? వీనిని గొప్పరాజు లెవ్వరును జయింపలేకయే కదా ప్రతి
దినము నొక్కమానిసిని రెండెనుబోతులను, ఒక బండియన్నమును
నియమితముగా నిచ్చుట కేర్పఱచుకొనిరి. వీనిం జంప నొరులకు వశ
ముగాదు. ఎప్పుడో ఆఘటోత్కచజననుఁవంటి మహానుభావుఁడు
పుణ్యము కట్టికొనవలెను.

కుంతి:—అట్టివాఁడే నాకొమరుఁడును ననుకొనుఁడు, మీ కది యంతే
యు నెందులకు? మీ రూరకొనుఁడు. నే నీపని నెఱవేర్పించెదను.

భార్య:—అమ్మా! నీకు నిజముగ నాపద రానేరదను నమ్మకమున్నచో
నట్లొనరింపుము, లేనిచో మాకొఱకు నీవు పుత్రశోక మనుభ
వింపకుము.

కుంతి:—నా కట్టియిక్కట్టు లేశము లేదు. లోనికిం జని యొడ లెఱుఁ
గక దుఃఖించు మీసంతానము నోదార్పుడు; రెండు. అదె నాకొమ
రుఁడు భిక్షాశనంబు గొని వచ్చుచున్నాఁడు; నే నతనితో జెప్పి వానిం
బంపించెద.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

[అంత భీముఁడు చంకజోలితోఁ బ్రవేశించును]

భీము:—(జోలివంకఁ జూచుకొని తనలో)

క. ఆఁకట నాకొం గడు పెం, తో కట నకనకలఁబడెను నోకకబళంబే
నీ కాదు బకాసురుం గూ, డీ కాసంతయును, నెట్టు లీదిన మేగుఁగా !

ఏమో? యీదిన మెక్కడికేగినను లేదనువారే కాని మాధుకరము నైచువారే అరుదు. లాక్షాగృహంబు వెలువడి వచ్చినయది మొదలు నాకుఁ గడుపునిండ నన్నమే లేదు. అక్కడికిని దల్లి మే మేగు రమును దెచ్చినయన్నమును నేకరాశి జేసి యందు సగపాలు నాకుఁ బ్రత్యేకము గుడుమనఁ బెట్టుచుండును. ఛీ! ఈ దరిద్రపువృత్తికన్న నధమవృత్తి వేఱొండులేదు. (కోపముతోఁ బ్రకాశము) ఔరా! యంధరాజా! కేవలాంధుఁడవే కాక దుష్టకాంధుండవు గూడ నైతివిగా!

ఉ. కూళతనమ్మునం గొడుకు గోరెడికోర్కెకు సమ్మతించి భూ
పాలుని ధర్మనందను నుపాయముమైఁ బురి వెళ్ళఁగొట్టియుఁ
జాలక లక్కయింట నిడి చంపఁగ నగ్గి దగిల్చితే? కటా!
జాలి యొకింత లేదె? నరజన్మము నెత్తవె? గొడ్డువాఁడవే.

కుంతి:—(సమీపించి తనలో) ఏమో యీవేళ నితఁడు కడుఁగోపముగ నున్నవాఁడు. ఓహో! ఇదియా హేతువు? ఈనాఁడు జోలి బొత్తుగా నిండలేదు. అక్కటా! దైవమా! రాజాధిరాజగు పాండునృపాలునిపుత్రుల కెట్టియవస్థ కల్పించితివి? (ప్రకాశము) తండ్రీ! ఎందుకోయి, అన్నృపరాజు నట్లు నిందించుచుంటివి? ఇది యంతయు నాజన్మకుమారుఁడగు నాదుర్యోధనుని దుర్మంత్రమే కాని మఱియొకటి కాదు. నీయన్నను యువరాజుఁగాఁ జేయుటకు సహింపక, కొడుకు సారెసారెకుఁ దనయొద్దకరుదెంచి విచారింపగా దనయావచ్ఛక్తినిజెప్పి చూచి తుదకు మనకు వారణావతము నివాసముగా నేర్పఱిచెను. ఆపై జరిగినలాక్షాగృహదాహప్రయత్న మతఁడు లేశమును నెఱుఁ

గఁడు. ఇది యంతయు సుయోధనునిపన్నుగడ. ఇంతకు విదురుఁడను యొకమహాత్ముం డుండుటంబట్టిగాని మన మా పురంజనుని మాయ లోఁబడి మ్రగ్గినవారమే. పోనిమ్ము తండ్రీ! ఇఁక వారలం దలఁప కుము. మనకు మంచిదినములు రానున్నవని వ్యాసులవారు చెప్పుట వింటివి కదా?

భీము:—అమ్మా! నాఁడు నేనొక్కపని చేయవలసినది సుమీ!

మ. కలియన్ గట్టి సుయోధనాదిశతముం గాలాంతకుండో యనం
బలిమి న్నత్తిని బెట్టి తెచ్చి జతుసద్మంబందు మున్నగ్ని సం
ధిలఁగాఁజేసి యొకొక్కనిన్ గ్రమముగా దీపించునావహ్నికిం
బలిగా నిచ్చినచో ననున్ జగము సేబాసంచు శ్లాఘింపదే.

కుంతి:—తండ్రీ! శాంతింపుము. ఎన్నటికేని యాసుయోధనునికి మంచి బుద్ధి కలుగకపోవునా? కలిగినచో మీరును మీరు నేకముగా నుండ కపోదురా?

భీము:—తల్లీ! ఎంత వెఱ్ఱిదానవు?

ఉ. పుట్టినబుద్ధి వాని కిఁకఁ బుల్లలతోడనె కాని పోదు నీ
వెట్టి యమాయకత్వ మొకొ? యించుకయేని యెఱుంగ వక్కటా!
పెట్టఁగఁజేయఁడే విషము, పెద్దనదిం బడఁద్రోయఁ జేయఁడే
బెట్టిదుఁడై విషాహులను బెట్టి ననుం గఱపింపఁ జేయఁడే.

కుంతి:—తండ్రీ! పడ్డవారెప్పుడును జెడ్డవారలుకారు. సారెసారెకు నదియే తలపోయకుము. ఈమాట వినుము. మనవలన మనయింటి గృహస్థుని కొకయుపకారము కావలసియున్నదఁట్రోయి.

భీము:—(ఆదరముతో) అది యెట్టిదియైనను దప్పక చేయవలసినదే.

కం. మనకుఁ దమయిల్లు వాస,
మ్మున కిడి బంధుగులకన్న మోమోటమునం
జన వొసఁగినట్టి యిప్పా
వనుసిఋణము దీర్చుకంటె భాగ్యముకలదే.

అదియేదో చెప్పుము.

కుంతి:—నీవు కడు నాకొని యున్నవాఁడవు; లోనికేరమ్ము. భోజన మైన పిమ్మటఁ జెప్పెదను.

భీము:—తల్లీ! యేమట్లంటివి? బ్రాహ్మణకార్యముకన్న నాకు భోజన మెక్కుడా? (స్మృతినభినయించి) ఈపట్టణములోని జనులనందఱిని బకాసురుం డను నొక్కముక్కిడిరక్కసుండు బాధించుచున్నవాఁ డని వింటిని. వానిబాధ వీరి కేమైనఁ దటస్థింప లేదు కద! అట్లే యైనచో (కోపముతో)

మ. ఇపుడే పోయి మదాంధు నచ్చెనటి నాహీనుం దురాచారు న
చ్చపలుం గూరకు నరాశిఁ బట్టి త్రుటిలో సంగ్రామరంగంబున
న్నపులం గూల్చి "మహానుభావుఁ డెవఁ డీవిప్రార్భకుం" డంచు నా
యుపకారమ్మును బౌరు లెన్నుకొనఁగా నుత్సాహినై వచ్చెదన్.

కుంతి:—తండ్రీ! వానినే నీవు వధింప వలసినది. వానినిమిత్తము పిండి వంటలు మొదలైనవి లోన వండుచున్నారు. తృప్తిగా నవి భుజియించి మఱియుం బొమ్ము.

భీము:—అట్లనే యొనర్చెదను (కోపముతో) ఓరీ! ఏకచక్రపురసరోవర క్రూరబకబక!

ఉ. దేవుఁ డొసంగునంగములఁ దెల్విమెయిం బని చేసి చక్కఁగా
జీవనమున్ బొనర్పక కుచేష్టుఁడవై మదమెక్కి యూరకే
జీవుల బాధపెట్టెదవె? ఛీ! చెడుసోమరిపోఁత? నీ కిదే
చావు తటస్థ మయ్యె నిఁక సాగవు నాయెడ నీప్రతాపముల్.

(అని తల్లితో నిష్క్రమించును) (బకుఁడు ప్రవేశించును)

బకుఁడు:—(పరికించి) ఓహో! ఏమి యీనాఁ డింతపొద్దయినను నాకాహారము వచ్చినదికాదు? (కోపముతో) ఔరా? పౌరుల కింత యేమఱుపాటా? సరే వీరలనెల్ల నొక్కదినమే భక్షింతుఁగాక!

తే. గీ. ఒక్కమానిసియును దున్న లొక్కరెండు
బండెడన్నము నాకొక్క పంటిక్రింది
కైన వచ్చునె? పోనిమ్మటంచునొప్పు
కొన్న నదిగూడఁ గ్రమముగానున్నయయ్యొ.

ఓరీ! ఏకచక్రపురవాసులారా!

శా. చేత న్నాకయె యింతస్వల్పమున కాసించె న్బకుం డంచు మీ
చేతమ్ముల్ దలపోయఁ బోలు నవురా? జీమూతసంఘాత ని
ర్ఘాతవ్రాతకఠోరు నన్నెఱుఁగరే? కాలంబు దాపయ్యెనే?
గోతం గూలితి రేదురాత్ములఁ డిటు మీకు న్జేసె దుర్బోధముల్?

ఔరా? విరుద్ధము, ఏమీ పొగరు? భ్రుకుటివిక్షేపమాత్రవిత్రస్తీకృతత్రిభువనంబకుం డగు బకుండే మీయవమతికి భాజనమయ్యెఁగా!

(యోజించి) ఈతప్పు నాకరుణదికాని మీదికాదు.

ఉ. ఏడుచుచున్నవార లిటు లేకముఖంబుగ వచ్చియుంచు మో
మోడి యనుగ్రహించుటదియుం దొసఁగయ్యెనె? నేను నాఁకట
న్మాఁడుచునుండ మీరలు సమగ్రముగా భుజియించివచ్చి న
న్జూడఁగ వేఁడుకయ్యెనె? నృసూదనుఁ డీబకుఁ డం చెఱుఁగరే.

ఇంతకు మీరేమిచేసెదరు! కలియుగం బాసన్నమవుటచే మీ కిట్టిదుర్బుద్ధులు పుట్టుచున్నవి. కానిచో,

ఉ. ఎప్పటినుండి నాకు బలి నుట్టిడుచుండిరి నేఁడె పుట్టెనే?
తప్పునె యింతమాత్రమున. దానవజాతి యటన్న నింతగా
నెప్పుడు నల్గిదం బగుట నిప్పటి కేవిన లేదు నేఁటికి
న్నెప్పుడుఁగూడి క్రొత్తలగు మున్నరికంబులు మీకుఁ జొప్పడెన్.

(చెవియొగ్గి) ఏదో ధ్వని వినవచ్చుచున్నది (చూచి) బండివలెం బొడకట్టుచున్నది. (కొంచెము నడచి) అవును నానిమిత్తమై వచ్చెడి యన్నపుబండియే, కానిమ్ము నేఁ డింతటితో శాంతింపను.

ఈయాలస్యమునకుం దగిన ప్రాయశ్చిత్తము చేసితీరెదను. (దృష్టి నిగిడ్చి) ఏమిరా! బండి నక్కడనే నిల్పి యూరకున్నావు ? ఈయా లస్యమునకుం గారణము నీవా ? పురజనులా ? (తనలో) వీఁడెవఁడో తెల్లముగొట్టిన రాయివలె నెందులకును సమాధానము చెప్పఁడు (కొంచెము నడచి చూచి) కడుం బాగరుఁబోతుగాఁ దోఁచుచు న్నాఁడు ! బండిలోఁ గూర్చుండి యందుఁగల భక్ష్యములన్నియుఁ దినుచున్నాఁడు. ఏమోకాని యీదినమంతయు మార్పుగానే కన్పట్టు చున్నది. (ప్రకాశము) ఓరీ ! తిండిపోతా ! నన్నెఱుఁగుదువురా ? నాకై తెచ్చిన పదార్థము లుచ్ఛిష్టములు చేయుచుంటివా ? ఇదిగోఁ జచ్చితివి.

(తెరలో)

ఈపదార్థములు నేను దినుటవలన నీకొకనష్టములేదు. ఏమం టివా ? నేనుఁగూడ నీకాహారమగువాఁడనే కదా ?

బకు:—(తనలో) ఓహో ! వీఁడెవఁడో పురజనుల ప్రేరణచే నాతోఁ బోరవచ్చినవాఁడు కాని నా కాహారార్థమై వచ్చినవాఁడు కాఁడు. అట్టివాఁడేకాకున్న నీధైర్యమెక్కడిది ? ఏమీ ! ఈకంఠధ్వని ! కడు గంభీరముగా నున్నదే ? కానీ వీనిం జంపలేకపోదునా ? (ప్రకాశము) ఓరీ ! కపటాత్మా ! నీచందంబు నేను గుర్తించితిని. నీవు నన్ను జయిం పవచ్చితివిగా ? అట్లయిన బండిదిగి యిటురమ్ము.

క. జీవమ్మును యమపురికిం, బోవెడలం గొట్టి దేహమును రక్తముతోఁ
బ్రేవులతో నిమిషములో, నావంతయు మిగులకుండ నాహారింతున్.

భీము:—(ప్రవేశించి)

తే. గీ. కొంగవలె దొంగతిండిని గోరనేల ?
తులువ ? జీవింపరాదె ? యేవలననైన
బద్ధిగలిగెద వేనియుఁ బొమ్ము విడుతుఁ
గానిచో నేఁడు బంపింతుఁ గాలుపురికి.

బకు:—ఓరీ ! వదరుఁబోతా! "గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించిన"దన్నట్లు నాకు నీవు ధర్మసన్నములు గూడఁ జెప్పఁబూనితివిగా ? అవును చెప్పకేమి ?

ఉ. చూచినతోడనే కదిసి సున్నముగా నలుగంగఁగొట్టి లో
నైచుట మానినందు కిటువచ్చుచునున్నవి చిల్కపల్కు లో
రీ! చిరకాలభుక్తమగు నీబలి మాన్పఁగ నీవకాదు కా
నీ చతురాననప్రముఖులేనియుఁ జాలుదురా ? దురాత్మకా.

దీనికేమిగాని నిన్నుం జూచిన నాకుఁ బరమానందం బగుచున్నది. ఏమంటివా ? నేను బుట్టి బుద్ధియెఱిఁగినది మొద లిప్పటి కీమాత్రము ధైర్యముగా నాతో మాటలాడినవానిఁ జూడలేదు. అందులకే నిన్నింతవఱ కుపేక్షించితిని. ఇఁక నుపేక్షింపను.

భీము:—ఓరీ ! మూర్ఖాగ్రేసరుఁడా ! ఈ ప్రగల్భముల కేమిగాని నే నొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము.

ఉ. నీవలెనే పొగర్కిగిలి నిక్కి ననున్ జెనకంగ వచ్చె నాఁ
డావనిలో హిడింబుఁ డనునామిషఖాది, త్రుటిలో వధించి దు
ర్భావుని వాని నయ్యమపురంబున కంపితి వానికన్నునున్
జేవగలాఁడవే ? యతనిచెల్లెలి నేనియుఁ బోలనేర్తువే.

(అంత హిడింబ ప్రవేశించును.)

హిడిం:—(నమస్కరించి) ఆర్యపుత్రా ! జయము, జయము. ఇతఁడు మీ రంత చులుకనగాఁ జూడఁదగినవాఁడు కాఁడు. మాయన్నయు, నితఁడును, వీనితమ్ముండు గిమ్మీరుండును, జరాసంధుఁడును, గీచకుఁడును, దుర్యోధన దుశ్శాసనాదులును నించుమించుగ సమానులు. కాని, యిందులో నొక్కఁడెవ్వరిచే మృతినొందునో తక్కినవారందఱును నాయనచేతనే చత్తురని వినియుంటిని. కావున మీ కితఁడు సుకరముగనే జయింపఁదగినవాఁడు కావచ్చును.

బకు:—ఓసీ! మదమదాంధురాలా! కామమోహితవై యన్నుం జంపించి యీ నరాధముం బట్టికొని యంతం బోక వీనికి సంతతిం గూడఁ గని రాక్షసకులమున కపకీర్తి తెచ్చితివే? ఛీ! నీమొగము చూడఁగూడదు దూరముగాఁబొమ్ము. నీవు చూచుచుండఁగనే నీమగని జంపుదును. చూడుము. (భీమునివంకఁదిరిగి) ఓరీ! నరపశువా! హిడింబుం జంపితినని గర్వించుచుంటివిరా? అది నీ ప్రయోజకత్వము గాదు వినుము.

తే. గీ. తనదు చెల్లెలు నిన్నుఁ గోరినకతమున
దాసి మేల్మిక్కిలిగ నెదఁదలఁచు కతన
నిన్నుఁ జంపఁగ లేఁడాయె నీచ? లేక
యున్న నీవేడ? మా హిడింబన్న యేడ?

భీము:—(తనలో) ఓహో! సమయమునకు నాప్రియురాలు కూడ నాకు సహాయురాలుగ వచ్చినదే! (స్మృతినభినయించి) అవును నాఁడు "నన్నెప్పుడు మీరు దలఁచిన నప్పుడే వత్తు" ననికదా? చెప్పినది. ఈమె యి ట్లిదివఱకనేకపర్యాయములువచ్చి యుపకారము చేసెను. (ప్రకాశముగా) దేవీ! నీవు కడు సత్యసంధురాలవు. నీవొనరించిన యుపకారమును మాతల్లి తఱచుగఁ దలంచుచునే యుండును. నేనిద్దురాత్ము వధియించుదనుక నీవిక్కడనే యుండి చూచుచుండుము.

బకు:—(నవ్వి) ఓరీ! మానవాధమా! పట్టి చూచుటయే కాదురా! నీవంటిమనసమర్థుఁడగు నరాధముఁడను గాకపోఁ బట్టిగాని లేసిచో నిప్పుడిది వధియింపనే గలదురా!

ఉ. ఎందఱిఁ జంపె నీయతిన, యెందఱిరక్తము గ్రోలె మున్ను, దానెందఱిఁబొ్రవ్వ మ్రింగె మఱి యెందఱిమాంసము లాహరించె నేఁడందఱు మాదృశుల్ శిరము లక్కట! యొక్కట వంచుకోఁగ నిన్నుం దగు లోంది యన్యాయమునున్ జెడఁగొట్టెను దానునుర్ జెడెన్.

(హిడింబదిక్కై) ఓసీ! తెలివితక్కువదానా! జరిగినదేమో జరిగినది యిప్పుడేని నామాటవిని బుద్ధితెచ్చుకొని వీనింజంపి నీయన్నకు వచ్చిన యప్రతిష్ఠను బోఁగొట్టుకొనుము. నీకు వచ్చిన భయము లేదు. నేను బైనుండి చూచుచుండెదను.

శా. వీనిం జంపిన "భర్తయెవ్వఁ" డనుచున్ వీక్షింపఁగాఁ బోకు మీ
వీ నీచున్ వరియించు కే మొదటిత ప్పీపాటికే సన్ మృతుం
గా నుంకింపమి గొప్పత ప్పిటు మొదల్ గావింపు మాపైని నే
నే నిన్నుఁ వరియింతు దానవకులం బేలింతు నీచేతనే.

భీము:—(కోపముతో నొకచేత దవడలును నొకచేతఁ గంఠమునునొక్కి) ఓరీ! వాచాటా? ఏమని ప్రేలితివి! ఇదుగోఁ జచ్చితివిరా. (గెంటుకొనిపోవును)

(తెరలో)

బకు:—ఓరీ! నరాధమా! ఈగుద్దు కాచుకొనుము.

హిడిం:—అక్కటా! నాధుని కెంతగుద్దు తగిలినది! (చూచి) అయ్యో! మూర్ఛిల్లినట్లున్నదే! (పరికించి) లేదు; లేచి యేమో అనుచున్నాడు.

(తెరలో)

తే. గీ. నీకును హిడింబునకుఁ గలనేస్పు తార
తమ్యమున్ జూడఁగామదిఁదలఁచియొక్క
గుద్దు నవకాశమిచ్చితిఁ దూర? నీచ?
యింకఁజూడుము నీబ్రదు కేమియగునో?

హిడిం:—మరల బకుఁ డేమో యనుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

ఓరీ! వాచాటా! వృధాగర్వాటోపా! క్రిందఁబడ్డను మీఁదివాఁడనే యనుచుంటివిగా? ఇదిగో, ఈసారి యీ కాలితాఁకుతోఁ గూలెదవులే.

హిడింబి:—(సంతోషముతో) బళే! నాథా! మంచిపని చేయుచున్నావు. అట్లనే రెండుకాళ్ళను బట్టుకొని త్రిప్పుచుఁ దీసికొనిపోయి యీసాల వృక్ష స్కంధమునఁ బెట్టి తల పగులం గొట్టుదువుగాక.

(తెరలో)

ఉ. కెవ్వున నేకచక్రపురి కేరి ముదంబుధి మున్గఁగాక దా
దవ్వుల నున్న నీభటులు దైన్యము గొందురు గాక మీఁద నిం
కెవ్వఁడు నీవలెం జగము నేర్చక పోయెడుఁగాక యేత్తెఱం
దెవ్విన తాటిపండువలె నీతల త్రెళ్ళెడుఁ గాక దుర్ళ్యఱఁ.

హిడింబి:—(సంతోషముతో) ఔరా! దురాత్మా! నన్ననరానిమాటలనినందులకుం దగిన ఫలము నందితివి. ఇఁక నెంతసేపు భూమిపయిం బడి గింజుకొనెదవు. ఈపాటికిఁ జావుము. (తనలో) జయలక్ష్మీపరివృతుఁడగు నాథుని నికటమ్మునకుఁ జని స్వయంగ్రహాలింగనమ్మున సమ్మానించెదంగాక. (నిష్క్రమించును.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ
ద్వితీయాంకము

పాండవ ప్రవాసము

తృతీయాంకము

(అంత భటుఁడు ప్రవేశించును.)

భటు:——(తనలో) నాకుఁ బ్రభువ్రగా రాజ్ఞయిచ్చినచొప్పున నాసనము లన్నియుఁ దారతమ్య వివక్షగా నలవరించితిని. మత్స్యయంత్ర మిది వఱకే సంసిద్ధమై యున్నది. రాజకుమారు లందఱును వచ్చెడివేళ కావచ్చినది. కావున ద్వరగాఁ బోయి యీయుదంతమును మహా రాజుగారికి మనవిచేసిన వారే వచ్చి వీరల గౌరవింతురు. (నిష్క్ర మించును.)

(ఇది ప్రవేశకము)

(అంత ద్రుపదుఁడు పురోహితునితోఁ బ్రవేశించును.)

ద్రుప:——గురువరా! ధ్రువముగాఁ బాండవులు కుశలముగా నున్నార నియే కదా, మీరు సెలవిచ్చితిరి?

పురో:——ఆ? ఇంకను సంశయము గూడనా? నేను జ్యోతిషముచేఁ జూచుటయేకాదు, పిదపఁ గొందఱివలనఁగూడ నీసంగతిని వింటిని.

ద్రుప:——ఏమని వింటిరి?

పురో:——వినుట కేమున్నది? విదురుఁడు దుర్యోధనుని దురభిప్రాయ మెఱిఁగి రహస్యముగా నొక ఖనికునిబంపి యాలాక్షాగృహమ్మునఁ బాండవులకుఁదక్క నితరులకెఱుఁగరాకుండ నొక పెద్దబిలము త్రవ్వింపఁ జేసె ననియు భీముఁడు పురంజనుఁడింక నెప్పుడో నిప్పునంటింప వలె నని యనుకొనుచుండ ముందుగానే వానికిఁ దెలియకుండఁ దా నగ్గి దగిల్చి సోదరులను దల్లిని దీసికొని యాబిలముత్రోవను వెలువడియె ననియుఁ బురంజనుండును మఱియొక నిషాదవనితయును దాని కొమరు లేగురును నందుంబడి చచ్చిరనియు వింటిని.

ద్రుప:—కపటియగు పురంజనుని మాటకేమిగాని నిరపరాధులగు నిషాదులు చచ్చుట కడు శోచనీయము.

పురో:—అదియును విచార్యముగాదు. ఆనిషాది పాండవుల గుట్టును బురంజనునికిఁ దెల్పుచుఁ బుష్పఫలాదు లర్పించు మిషచేఁ గుంతీ మహాదేవియొద్దకు వచ్చుచుఁ బోవుచుండెడి దుర్మార్గురాలు. నాఁటి రాత్రి మద్యపానవశమ్మున నాయింటి పంచంబడి సుతసహితముగా నిద్రించుటం జేసి మృతినందె.

ద్రుప:—అట్లయిన నదియును సెల్లు కాఁదగినదే! మహాత్మా! ఇంతవిస్పష్టముగాఁ మీకీ యుదంత మెట్లు తెలిసినది?

పురో:—ఆ బిలము త్రవ్విన ఖనికునిభార్య పుట్టినిల్లును నా పెద్దకుమారుని యత్తవారి యూరును నొకటే చోటగుటచేఁ గ్రమముగ స్త్రీల వలన నియ్యది తెలిసినది. దానికిఁ దథ్యముగాఁ బ్రశ్నశాస్త్రముగూడ వారందఱు సుఖులై యున్నట్లు సూచించినది.

ద్రుప:—పాపము! ధృతరాష్ట్రుఁడు వీరలకుఁ గ్రమముగాఁ బారలౌకిక క్రియలు గూడ నెఱవేర్చినాఁడఁట సుఁడీ.

పురో—అవునఁట. ఆయనకేమి తెలియును? విదురుఁడెఱిఁగియును జెప్పుటకు వలనుపడమి నూరకొనియుండును. (యోజించి) పోనిండు. దీనివలనఁ బాండవులకుఁ బీడాపరిహారము కావచ్చును.

ద్రుప—ఇంతకును నా దుర్యోధనుని యయోగ్యత కారణము. ఇప్పటికి వృద్ధరాజుమాత్రము తమ్ముని కొమరులయందుఁ దన కొమరుల కన్నను నెక్కువ దయ గలిగి యున్నాఁడనియే చెప్పికొందురు.

పురో—అదియును మనము నమ్మఁదగినది కాదు. (విని) అదుగో రాజకుమారాగమన సూచకమగు మంగళధ్వనులు వినవచ్చుచున్నవి. మనము వారల నెదుర్కొనవలయును. (పరిక్రమింతురు.)

(అంత దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణులును కృష్ణబలరాములును ప్రవేశింతురు.)

పురో:—అయ్యా! దయచేసి యీ యాసనముల నధిష్ఠింపుఁడు.

(అందఱును యథోచితంబుగాఁ గూర్చుందురు)

ద్రుప:—(దృష్టినిగిడ్చి) గురువర్యా! అరుగో! మఱికొందఱు రాజపుత్రులు వచ్చుచున్నారు. వారల నందఱిని యథోచితపీఠమ్ముల నలంకరింపఁ జేయుఁడు.

పురో:—అట్లనే యొనర్చెదను. (నిష్క్రమించును)

ద్రుప:—(మఱియొక దిక్కుచూచి) ఎవరురా, అక్కడ ?

భటు:—(ప్రవేశించి) జయము. జయము. ఆజ్ఞాపింపుఁడు.

ద్రుప:—బ్రాహ్మణప్రవరు లనేకు లీ యుత్సవముఁ జూడ నేతెంచుచున్నారు. వారల నందఱి నుచితరీతి గౌరవించుటకునై మన ధృష్టద్యుమ్ననితో మాయాజ్ఞఁ దెల్పుము.

భటు—చిత్తము (నిష్క్రమించును). (ధృష్టద్యుమ్నుఁడు ప్రవేశించును.)

ధృష్ట:—తండ్రీ! ఎల్లరును యథోచితస్థానమ్ములం గూరుచుండిరి. పురోహితు లగ్నిని వేల్చుచున్నారు. ద్రోవదియును, సఖీసమేతయై యట వచ్చియున్నయది. ఇఁకఁ గర్తవ్యము వీరలతో నివేదించెదను.

ద్రుప:—ఆలస్యమెందులకు ? నివేదింపుము.

ధృష్ట:—ఓ ధానుష్క శేఖరులారా!

ఉ. ఆమె మదీయసోదరి సమగ్రగుణాకర సర్వలక్షణ
శ్రీమహనీయ యీధనువు చేకొని యేడ్తెఱ మత్స్యయంత్రమిం
దేమహితుండు దా నఱుకు నేనుశరమ్ముల నాతని న్ఘన
ప్రేమమునన్వరించు, వివరించితి నున్నయథార్థమంతయున్.

తే. గీ. కన్యకాలాభ మొక్కండె కాదుసుండు
ఎక్కుడు యశంబుగల్గు మీకిందువలన
నాధనువు మాకు నొక్కమహాత్మ్యకతన
దొరకె నది యెక్కువెట్టుటే దుర్లభంబు.

దుర్యో:—(అపవారించి కర్ణునితో) సఖా! దానిని నీవెక్కు-పెట్టి యా సుందరాంగిని వరింపుము.

కర్ణు:—(అనాకర్ణితముగా) చెలికాఁడా! అటుచూచితివా?

క. కని కొందఱు దరిదరిగాఁ, జనికొందఱు ముట్టికొని వెస న్గొందఱున్
గొనముబిగలాగి కొందఱు, వెనుకకుఁ జనుచున్న వారు పృథ్వీశసుతుల్

దుర్యో:—మిత్రమా! వీరలవలన నేమగును?

క. ఆలలన యాతలోదరి, యాలలితవిలాస యామహాభాగ్యశ్రీ
లీలావతార చెలి నీ, పాలగు నిక్క-ముగ నెఱుఁగఁబడియెన్నాకున్.

దుశ్శా:—అన్నా! నీ వనినట్లే కాని యా శిశుపాలుని సంరంభము చూడుము.

బల:—(కోపముతో తనలో)

క. ఓరోరిమూర్ఖ! నీదో, స్సారము నీవెఱుఁగ లేక చాపమ్మునఁ గేల్
పూరించితి వేమాయె, న్నారిన్దగిలింప లేమి నాకెఱుక సుమీ?

కృష్ణు:—అన్నా! మినపగింజంత మిగిలి పోయెను గాని లేనిచో నితఁడు కృతకృత్యుఁడే యగును జుమీ!

బల:—తమ్ముఁడా! ఒక వేళ వీఁడెక్కు-వెట్టునే యనుకొందము; అంతతో నేమగును?

క. అంబరమునందుఁ గల మ
త్స్యంబున్ దెగనఱుక వలయు నయ్యది సామా
న్యంబే? యిల్లలికిన మా
త్రం బండువయగునె? యదియుఁ దరమే? తనకున్.

కృష్ణు—అదుగో! జరాసంధుఁడు తన యావచ్ఛక్తియు వినియోగించు చున్నాఁడు. (పెదవివిఱిచి) పాపము! ఇతనికిని యవమాత్రము కడమ యైనది.

దుర్యో:— సఖా! ఎందులకీ యాలస్యము? నీకుఁదక్క- నొండొరుల కయ్యది సాధ్యముకాదు.

కర్ణు:—అదుగో శల్యుఁడు రంగస్థలమున కవతరించుచున్నాఁడు.

దుర్యో:—ఎవ రవతరించినను నొకటే. మన మెఱుఁగని శల్యుఁడా? యేమి.

కర్ణు:—ఓహో! ఇతడును దుద కొక పెసరగింజంతలోఁ దేలిపోయినాఁడు (తనలో) నాకును నియ్యది పరాభవస్థానమే యగునా! కాదు (పరికించి) యాదవులెవ్వరును నావంక కే రాక యున్నారు కారణమేమొ? కృష్ణబలరాములే మిన్నకున్నప్పుడు మనకు సాధ్యమగునా? యని సంశయించిరి కాబోలును; ఇంతియకాదు కృష్ణుఁడు వారల కేందు లకో? యించుక సంజ్ఞకూడ చేసినట్లున్నది, (యోజించి) కృష్ణుఁడూ రకొనుటకు హేతువేమో? (బింకముగా) ఇది కృష్ణునకును గిష్ణునకును సాధ్యమయ్యెడిది కాదు (నడుముగట్టుకొని నిష్క్రమించును.)

దుర్యో:—(సంతోషముతో) సఖా! ఇఁక దిలప్రమాణము మాత్రమే కొదవ, పట్టువదలకుము.

ధృష్ట:—(ఆత్రముతో) ఔరా! తుద కీ సూతసుతునికి నాచెల్లెలి నీవ లసి రాదు గదా! (సంతోషముతో) ఆ! ఇక్కడికీయిక్కట్టు దప్పి నది, వీఁడును విముఖుఁడైనాఁడు.

బల:—తమ్ముఁడా! నీవూరకొంటివేమి?

తే. గీ. మత్స్యయంత్రముఁ దెగగొట్టి మద్రరాజ
కన్యకను లక్షణను లోకమాన్యచరితఁ
గైకొనినయట్టి నీకులక్ష్యంబె? యిదియు
నెందులకుమిన్నకుంటివో యెఱుఁగ జెపుమ?

కృష్ణు:—(రహస్యముగా)

కం. కనుఁగొంటివె? యావిప్రుల
ననఘుల నవ్వారియంద యైదుగురును బాం
డునృపాత్మజు లున్నార
ర్జునుఁ డీయంత్రమ్ము నేయు సుదతి వరించుౕ.

(అంత బ్రాహ్మణవేషముతో నర్జునుడు ప్రవేశించును!)

(అందఱును నొకరిమొగము లొకరు చూచుకొందురు.)

బల:—(సంతోషముతో) పాండవు లింకను కుశలముగా నున్నారా?

(చూచి విచారముతో)

కం. ధృతరాష్ట్రునికొడుకులు దు
ర్మతులు ప్రయోగించినట్టి మాయలకున్ ద
ప్పితిరే? యకటా! యీక్రియ
క్షితిసురవేషములు విధి లిఖించెనె! మీకున్.

అర్జు:—(తనలో) పూజ్యులగు కృష్ణబలరాములెట్లు చూచుచున్నారో? వీరుగుర్తించినట్లున్నది, (నలుదెసలగనుఁగొని) ఇఁక నెవ్వరును నన్ను గుర్తించినట్లులేదు (ధనువున్నచోటికిఁ జనును)

ద్రుప:—(పరికించి)

చ. నెడఁద యురమ్ము, మూఁపు లన వీనుల కంటుచునున్న వద్దిరే?
పిడికెడు కౌను నేత్రములు పెద్దవి, తక్కినలక్షణంబులుం
గడురమణీయముల్ ద్విజుఁడనం దరమే? యితనింజగమ్ములో
కడయయి యేలఁగాఁ దగఁడె? కట్టిఁడి నాఁ జనదే? విధాతృనిన్
కాన యితని నేనెప్పుడో యొకపరి చూచినట్లున్నాడను.

ధృష్ట:—(ఆశ్చర్యముతో)

తే. గీ. వేదపాఠుం డితం డేడ బెద్దపెద్ద
చతురులఁ బరాభవించునీచాప మేడ
నంచుననుకొంటి నితఁడదియు శ్రమమున
నెక్కునెట్టెనుసికయంత్ర మేయకున్నె.

దుర్యో:—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ యీబ్రాహ్మణవటుని చాతుర్యము

కం. చిరపరిచిత మగుచాపము
కరణిన్ శ్రమమింతలేక కైకొని గొనముక్

సరిచేసి కూర్చి యంత్రము
నఱుకుచున్నాఁడు వాఁడి నారాచములన్.

దుశ్శా:—(ఆశ్చర్యముతో) అన్నా !

తే. గీ. సూతపుత్రునియంతటిశూరవరుని
కలవిగానట్టి యాకృత్య మలంతిగా స
మర్థనమొనర్చునీవిప్రుఁడహహా ! యెవఁడొ
యెవరిశిష్యుఁడో ? తలిదండ్రులెవ్వరొక్కొ.

దుర్యో:—దీని కింతవిచార మేల ? బ్రాహ్మణులలో మాత్రము శూరాగ్రేసరులు లేరా !

తే. గీ. పరశురాముని లోకైకగురుని వినమె ?
యతనిశిష్యుండెకద ? తాత యఖిలజేత
ఇంతయెందుకు ? మనగురువెవ్వ రమ్మ
హాత్ముకొమరుఁడశ్వత్థామకన్యు లీడె !

ద్రుప:—(చూచి) యంత్రము నఱికి యావిప్రార్భకుండు చాపధారియై యిక్కడికేవచ్చుచున్నాఁడు. (అర్జునుఁడు ప్రవేశించును)

ద్రౌప:—(ప్రవేశించి సిగ్గుతోఁ బుష్పమాల యతని కంఠమున వైచి చనును.)

ద్రుప:—(విచారముతో)

కం. పాండవమధ్యమునకు నా
ఖండలతనుజాతునకును గన్నియనిడఁగా
గొండాడితుదకుఁ గావ్యక
పండితునకు నీయవలసె బ్రాహ్మణున కయో !

అయినను నీవిషయ మింకను బరిశీలింపవలసియున్నది, కాని పరిశీలించి చేయవలసినది లేశమును గానరాదు.

దుశ్శా:—(జనాంతికముగా) అన్నా ! చూచితివా ? యీరాజు మనకం

దఱికిని నెట్టియవమాన మొనర్చెనో? కావున నితని కిప్పట్టునఁ దగిన శాస్తి యొనరింప వలెను.

మిత్ర్యు:—అవును; అట్లవశ్యమును జరుగఁదగినదే! (ప్రకాశముగా) ఓయీ! పాంచాల భూపాల!

ఉ. ఇచ్చితి కూతు, "యంత్రమును నేసె" నటంచొక పాఱువానికిం
బొచ్చెముచేసి, శూరులగు భూవరు లూరక పోవనేర్తురే?
వచ్చినదోవవెంబడిని, నహ్వారె! క్రొవ్వునఁ దెచ్చుకొంటి వీ
ముచ్చట, నీకు నిక్కతన ముప్పు ఘటింపకమాన దెమ్మెయిన్.

కర్ణు:—(ప్రవేశించి)

కం. అవిప్రవటునిలోపం, బా వంతయు లేదు మాకు నవమానంబు
న్నీవొనరించితి, విందుల, కేవగ నుత్తరము చెప్పి దేర్పడవలయున్.

ధృష్ట:—ఓయి, సూతపుత్రా! నేనొక్కటి చెప్పెద వినుము

ఉ. కట్టినమత్స్యయంత్రమును గాఁడఁగ నేసినవానికే కదా?
పట్టినొసంగు నీనృపుఁడు, పార్థివు లేమిటి కల్గఁగావలెన్?
దిట్టతనంబు గల్గుటకుఁ దెల్వియుఁ దేటయుఁ గల్గియుక్తికిం
బట్టగు పట్టునవ్వలయుఁ బట్టును బంతము శూరభావముల్.

తే. గీ. ఊరకేగుద్దు లాడుట యుక్తిగాదు
పార్థివులకిచ్చెద మటంచుఁ బల్కినామె
ఇంత యెందుకు? యంత్ర మీవు వేసితేని
నీకె యీయమె రాజవా? నీవుచెప్పుమ?

కర్ణు:—(తనలో) అక్కటా! వీఁడు నన్నుమఱియు నవమానించినాఁడే.

కృష్ణు:—చిన్నవాడైనను మంచి యుక్తిగాఁ జెప్పినాఁడు

ఉ. విద్దియ చూచి యివ్వనిత పెండిలి యాడెదఁగాని "యన్వయం
బెట్టి" యటన్నయంశ మిట నేర్పడ లే దొకయించుకైన, లెం
డద్దముగట్టినట్లు కననౌవిషయంబున లేనిపోనియీ
యుద్ధులు పెద్దలౌనృపులు చూచిన నవ్వుదు రింతయేటికిన్.

దుర్యో:—(గర్వముతో) వాసుదేవా? యేమినీవిట్లు చెప్పుచున్నావు?

తే. గీ. కార్ముకపుఁగృత్య మియ్యెడఁ గలదుగాన
నదియు రాజులకే విధియగును గాన
రాజులే యర్హులనెడి యర్ధమ్మువచ్చు
యోగ్యతను జూడకుండుట యుక్తమగునె?

దుశ్శా:—సంశయమేమి?

ఉ. పాఱుడు యంత్రమేసె నని పట్టి నొసంగుట ధర్మమౌనె? పెం
పారెడి యగ్రహారములొ, యంతకునున్ బయిపెచ్చుభూములో,
చీరలొ మాడలో, ధనమొ, సేలువులో యొసగంగరాదె? యే
ధారుణిఁ గల్గు? నిట్టిపని, తప్పుపను ల్సహియింపు టొప్పునే?

బల:—(కొంచెము కోపముతో) దుశ్శాసనా! నీవు చిన్నవాడవు, ఇందు
వివాద్యాంశము లేశమును లేదు. ఊరకొనుము.

క. ఎందఱురాజులు విప్రుల, కెందఱిఁ గన్నియలనీయ? రిదియొకతప్పా?
తందరపడు టుచితంబే, గందరగోళంబు మానికదలుఁడు నృపతుల్.

కర్ణు:—(తనలో) ఈద్రుపదుని నిప్పట్టున నెట్లేని యవమానించి తీరవల
యును. ఇందుల కుపాయ మేమో? (యోజించి) ఇట్లగుగాక (ప్రకా
శము) బ్రాహ్మణులకుఁ జాతుర్వర్ణ్యవివాహ ముండుటచే నితఁ డీయ
నువచ్చును నతండు పరిగ్రహింపను వచ్చును, గాని యింకొక విశే
షము మాత్రమున్నది. బ్రాహ్మణుఁడు క్రమముగా నాలుగుజాతుల
కన్నియలను బెండ్లి యాడవచ్చునుగాని మొట్టమొదటనే క్షత్రియ
కన్యకం గొనదగదు, అట్టివాని కీతఁడు వర్ణాశ్రమ ధర్మములను
జక్కఁగాఁ బాలింపఁదగురాజయ్యును నెట్లులిచ్చుచున్నాఁడు? కావున
నవశ్యమును నితఁడు దండ్యుఁడ యగుటంజేసి మేఘితనిని విడువము.

భీము:—(బ్రాహ్మణవేషముతోఁ బ్రవేశించి కోపముతో) విడువ రేమి!
విడువక చేసెడిదేమో? చేయుడు.

(తెరలో)

శూరాగ్రేసరులను నో బ్రాహ్మణవటువులారా! మీరు వెనుదీయ వలదు. మీకోపాలు మేము సంసిద్ధులమైయున్నారము. మీకువచ్చిన భయము లేదు.

క. కపియింతేము మంత్రమ్ములు
జపియింతేము వలసెనేని జంపన్ జావన్
గ్రాసములము కాము నిక్కము
జనమంతయు ధారపోయఁదలచితి మిందున్.

ఓకీ! పేరిశాస్త్రి? నీవు పోయి పరశురాముని బిల్చుకొనిరా. ఓరీ! పాపావధానీ? నీవరిగి మనద్రోణాచార్యులను కృపాచార్యులను అశ్వత్థామను చీసికొనిరమ్ము. ఈరాజు లేమిచేసెదరో చూడ వలెను.

అర్జు:—(చేయెత్తి) ఓతపోధనులగు బ్రాహ్మణాగ్రేసరులారా! మీరేమియుఁ జేయనక్కఱ లేదు. మిన్నక చూచుచుండుఁడు.

మహో:—(నవ్వుచు) తమ్ముఁడా? యీవిప్రు లెల్ల నంగవస్త్రమ్ములు జారీకొమ్ముల కెట్లు ముడివైచి నిలుచున్నారో? చూడుము.

కర్ణు:—కార్ముకవిద్యానిపుణుండవగు నో విప్రనందనా? నేనొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము.

ఉ. పుట్టిననాఁట నుండియును భూసురకోటికిఁ గేలు మోడ్తునె
ప్పట్టున వారితోడను వివాద మొనర్చుట కిచ్చగింప నీ
కెట్టులనేనిఁ జేపడియె నీనృపుకన్నియ దానికేమి? మా
పట్టినపట్టు మిమ్ములను బట్టదు పార్షదు రూపుమాపెడున్.

క. శూరులగురాజవరులకుఁ, బోరులతోఁ గలహ మన్నఁ బక పక నగరే?
ధారుణిప్రజ లెల్లరుమీ, రీ రమణిం దీసికొంచు నేగఁగ వచ్చున్.

ద్రుప:—(తనలో) ఓహో! యీసూతాధముఁడువృథాగాఁ గలహముం బెంచుచున్నాఁడు. వీనింబట్టి దుర్యోధనాదులును వారింబట్టి తక్కిన రాజమండలమును దిగకమానరు.

ధృష్ట:—(ఏకసక్కెముగా) ఓయి? సూతపుత్రా? ఉత్తమక్షత్రియునకుఁ బ్రాహ్మణులతో యుద్ధము తగకుండు నేమో? కాని సామాన్య నృపతులకును నీవంటిసూతవంశజులకును నిట్టి విచార ముండదు కదా!

ఉ. మంచియుఁ జెడ్డయున్ దెలియునూనిసి "కియ్యది యుక్తమిద్దిగా" దంచు విచారణంబు, దురహంకృతిశాలికి మంచిచెడ్డ లం చెంచఁగనున్న వే? యెటులనేని వృథాకలహమ్ము పెంచి తా వంచనసేయబూని యట వంచన గాంచుటయే స్వభావ మా.

భీము:—(ఏకసక్కెముగా) ఓయీ సూతాధమా!

తే. గీ. పూని నీచేత సజ్యంబుగానిధనువు
లీలఁ గొనియంత్రమేసె నిబ్బాలకుండు
"ఇతనితోఁ బోరలే" వని యెవ్వ రెఱుఁగ
రేగు మూరక నవ్వెద రెల్ల వారు.

అర్జు:—నీవు బ్రాహ్మణులతోఁ బోరవేమోకాని మేము క్షత్రియులతో గాని తదన్యులతోఁ గాని పోరుట కభ్యంతరము లేదు.

ఉ. ఎంతటిజ్ఞానశూన్యుడవొ యిట్టి కుయుక్తులు పన్నుచుంటివా యింతినిఁ గొన్నవానిపయి నెవ్వని కేనియుఁ గోపముండు నా యింతిని గన్నవానిపయి నేటికిఁగోప? మొకింత చెప్పుమీ పంతముగల్గెనేని ననుఁ బట్టుము కొట్టుము నెట్టుమీసతిన్.

ఆ. వె. ఇంత తెలివితక్కు వెందు నేఁ గనలేదు
ద్రుపదుఁ డెవరు? నాకు నృపునినొకని
నింతమందిమీర లేకమై నధియింప
నూర కేను జూచుచుండవలెనె?

ద్రుప:—(తనలో) ఇతని ధైర్యస్థైర్యాదికము చూచిన బొత్తిగా బ్రాహ్మ ణుఁడని లేశమును గానరాకున్నది. (యోజించి) ఏమో! అట్లను కొనుటయు వలనుపడదు; పరశురాముఁడు లేఁడా? ద్రోణాదులు లేరా?

కర్ణ:—(ఏకసక్కెముగా) నా తెలివితక్కువను జూతువు గాని రంగమున కవతరింపుము. ముందు నీత్రుళ్ళడఁగించియే పిదప జామాతృబాహు బలానలంబనోద్భాళితగర్వోన్నమండగు నీ ద్రుపదునియు భగినీపతి ప్రదర్శితపరాక్రమజనితమర్గర్వనిమ్నుండగు ధృష్టద్యుమ్నునియుఁ ద్రుళ్ళణగించెద. (కర్ణార్జునులు నిష్క్రమింతురు.)

భీము:—(దుర్యోధనుని దిక్కై యెక్కసక్కెముగా) అదిగో పాపము! మీతమ్ములందఱును మా బ్రాహ్మణుని ధాటికి నోడి పాఱుచున్నారు. మీరు చూచి యూరకొనుచున్నారేమి?

దుర్యో, దుశ్శా:—(తమలో) ఏమి యీపాఱుని పొగరు? (చూచి) ఇదిగో మేము వచ్చుచున్నాము. నిలువుఁడు. నిలువుఁడు. (నిష్క్ర మింతురు)

భీము:—(చూచి తనలో) తమ్ముఁడును గర్ణుఁడును దుల్యముగాఁబోరా డుచున్నారు. కృపాశ్వత్థామలూరక చూచుచున్నారు. కర్ణుండుకొం చెము తీసిపోవుచున్నాఁడు, పోకేమి? మనమెఱుఁగని కర్ణుఁడా? (ఆశ్చర్యముతో) ఔరా! వీరియవివేకము, ఇప్పటికేని తమ్ముని గుఱుతింప లేరు. (కోపముతో లక్కయింటఁ జచ్చితిమనియేకాబో లును వీరలదృఢనిశ్చయము. అదిగో! దుర్యోధనాదులు గూడఁ గర్ణు నికి బాసటయై తమ్మునిపైకి దుముకుచున్నారు. కానిమ్ము వీరలపొగరు నే నణంచవలెను. (నిష్క్రమించును)

ద్రుప—కుమారా! చూచితివా? రణ మెట్లుప్రవర్తిల్లు చున్నదో. వీర లెవరో బ్రాహ్మణవేషము ధరించిన హరిహరులవలె నున్నారు.

(మఱియొక దిక్కు చూచి) అదిగో బ్రాహ్మణులందఱును నొక పెట్టునఁ గురుబలముపైకి నడుచుచున్నారు. మనము వీరికిఁ దోడుగానుండి కాపాడుదము పద. (కుమారునితో నిష్క్రమించును.)

బల:—తమ్ముఁడా! యుద్ధమెంతభరముగా నున్నదో చూచితివా? భీమార్జునులే కనుపట్టుచున్నవారు. కాని ధర్మరాజును గవలును నాకా బ్రాహ్మణ సంఘములో నానవాలుగాఁ దెలియకున్నారు.

కృష్ణు:—ఉ. తాళమువంటి విల్గొనినధన్యుఁడు క్రీడి యనోకహంబుదాఁ

గేల ధరించి మార్తురను గీటడఁగించెడువాఁడు భీముఁడి

య్యాలము రాకమున్న శమనాత్మజుఁడుర్ గవలున్ సమేతులై

యేలొకొ యేగి రక్కతన నియ్యెడ వారలు లేరు సోదరా!

బల:—(చూచి) కురుబలమెల్లఁ బటాపంచలై యెట్లుపరుగిడు చున్నదో! (కోపముతో) ఓరీ! మూర్ఖుడా; దుర్యోధనా!

చ. గద భుజమందు వైచికొని కయ్యమునుండి తొలంగి పాఱి పో

యెదవె? మదీయశిష్య్య నిను నెల్లరు నవ్వఁగ నాకు దుర్యశం

బెదిగి శిరంబు నెత్తుకొన నిచ్చునె? నేటికి నిన్నుఁ జేరి యా

గదయును నాగురుత్వమును గంగకు నర్పితమయ్యె నేమిరా?

కృష్ణు:—అదుగో నర్జునుఁడు జయలక్ష్మీలాలితుండై పాంచాలిని వెంటబెట్టుకొని పోవుచున్నాఁడు.

బల:—మన మిక్కడ నిఁక నెందులకు?

కృష్ణు:—అదుగో ధృష్టద్యుమ్నుఁడిట వచ్చుచున్నాఁడు. అతనితోఁ జెప్పి యొకసారి కుంతీదేవిం జూడఁబోవుదము.

ధృష్ట:—(ప్రవేశించి తనలో) తండ్రిగారు “మనకన్నియంగొన్న బ్రాహ్మణు లెవ్వరో వంజనియెదరో పరిశీలింపు” మనియెను. అట్లొనర్చెద (పరికించి) అదుగో ఆవీధింబడి చనుచున్నారు.

కృష్ణు:—పాంచాలకుమారా! మే మరుగుచున్నాము. (నిష్క్రమింతురు)

ధృష్ట:—(కౌంతవజనకు వడచి) అదిగో ఆకుంభకార గృహమునకుఁ బోవు చున్నారు. అక్కడనే పొంచి వీర లేమి మాట్లాడికొందురో వినియెద (ఆట్లొనరించివిని) ఈసంగతులన్నియుఁ బోయి తండ్రిగారికి విన్నవిం చెదను. (పరిక్రమించి) అదుగో తండ్రిగారు పురోహితులతో నీవిష యమునే కాఁబోలును ముచ్చటించుచున్నారు.

(ద్రుపదుఁడును బురోహితుఁడును ప్రవేశింతురు.)

ద్రుప:—గురువరా! మీరు స్వయంవర మేర్పఱచినఁ దప్పకయర్జునుండు వచ్చునని సెలవిచ్చితిరి కదా! అట్లు జరిగినదా?

పురో:—ఇంకను సందియమేమి?

ఆ. వె. అర్జునునకుఁదక్క నామత్స్యయంత్రమ్ము
నితరుఁ డేయఁజాలు టేటిమాట?
కర్ణునంతవాఁడు గజగజలాడెన
వ్వింట గుణము గూర్చు వెరవులేక.

ఇది యిట్లుండుము.

చ. ఎదిరినవారినెల్ల మద మేదఁగఁ జేసి యొకింతలోన న
మ్మదవతిఁగొంచుఁ బోవుటకు మాదృశవిప్రులకౌనె? లేశముం
మదిఁ గదియింపఁబోకు మనుమానముఁ బ్రాహ్మణులేడ? పౌరుషా
స్పదులగు టేడ? యింతపని సల్పునె? పార్థుఁడు గాకయుండినన్.

ధృష్ట:—తండ్రీ! నీయాజ్ఞచొప్పున నలనై నంతవజకుఁ దెలిసికొని వచ్చి తిని. వారు మన యాజ్ఞ సేనిం దీసికొని యొక్కకుంభకారగృహమ్మున కరిగిరి. అచ్చటికే కృష్ణ బలరాములుగూడ వచ్చిరి. అయ్యెడ నీక నొకముప్పురు పురుషులును నొకముసలియాపెయును గలరు.

పురో:—రాజా! చూచితివా? ఆమె కుంతి; వారు ముప్పురును ధర్మజ నకుల సహదేవులు; భీమార్జునులను రణరంగమునఁ జూచితిమికదా.

ద్రుప:—కుమారా! యింతవఱకేనా? నీయొఱిఁగినది.

ధృష్ట:—ఇంతేకాదు. కృష్ణబలరాములును వారును మాటలాడికొనిన రీతిం బట్టి చూడఁ దప్పక వారు పాండవులే యని నిశ్చయించితిని.

ద్రుప:—అట్లయిన నీవు పోయి యీయుదంత మంతఃపురమునకుం జెప్పుము.

ధృష్ట:—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

పురో:—యిక్కడికి నీసందియము తీఱినదా ?

ద్రుప:—తీఱుటకేమి ? తీఱినది. అయినను మీరేగి వారియాథార్థ్య మింకను దఱిచి తెలిసికొని యిక్కడికిం గొనిరండు.

పురో:—(పోయి పాండవులతోడను గుంతీద్రౌపదులతోడను బ్రవేశించి.) వీరు కుంతీమహాదేవులు, వారు పాండవులు.

ద్రుప:—(వినయముతో) అక్కా; భోజపుత్త్రి !

ఉ. పావనమయ్యె నాకులము ఫల్గునుఁడల్లుఁడు కావుటన్, మహీ
దేవులుకాను మీరనుచుఁ దెల్ల మెఱింగితి చింతచేసిరే ?
కావలువైన కౌరవులు, కష్టములెల్ల భరించి నేఁటికిన్
దేవుననుగ్రహమ్మున నుదీర్ణత గాంచితి రెల్లభంగులన్.

ఇఁక నాలస్యమెందులకు ? విజయునిఁ బెండ్లికొమరునిఁ జేసి సలక్షణమ్ముగా వివాహతంత్రము నడపుకొందము.

కుంతి:—అన్నా ! పాంచాలభూపాల ! అగ్రజులగు ధర్మజభీములుండఁగాఁ గొండిక యగు ఫల్గునునికిఁ బెండ్లియెట్లు ? అదిగాక నావచనంబుకతమున నిక్కన్నియకు నీ రేవురునుబతులు గాని యొక్కరుండు గాకుండు.

ద్రుప:—(తనలో) ఈమెయభిప్రాయమే చక్కఁగా బోధపడినది కాదు. ఒకకన్నియ కైదుగురు పతులెట్లు ? (ప్రకాశముగా) ధర్మనందనా !

క. కుంతి యన ధర్మములలో, నెంతయుఁ గడు నాటి తేఱు నిల్లాలు బుఱు
ష్వాంత యిటులానతిచ్చునె?, యంతర్వాణులకు నిదియు నర్హంబగునే?

ధృష్ట:—(కొంతవఱకు నడచి) అదిగో ఆకుంభకార గృహమునకుఁ బోవు
చున్నారు. అక్కడనే పొంచి వీర లేమి మాట్లాడికొందురో వినియెద
(అట్లొనరించివిని) ఈసంగతులన్నియుఁ బోయి తండ్రిగారికి విన్నవిం
చెదను. (పరిక్రమించి) అదిగో తండ్రిగారు పురోహితులతో నీవిష
యమునే కాఁబోలును ముచ్చటించుచున్నారు.

(ద్రుపదుఁడును బురోహితుఁడును బ్రవేశింతురు.)

ద్రుప:—గురువరా! మీరు స్వయంవర మేర్పఱచినఁ దప్పకయర్జునుండు
వచ్చునని సెలవిచ్చితిరి కదా! అట్లు జరిగినదా?

పురో:—ఇంకను సందియమేమి?

ఆ. వె. అర్జునునికేఁదక్క నామత్స్యయంత్రమ్ము
నితరుఁ డేయఁజాలు టేటిమాట?
కర్ణునంతవాఁడు గజగజలాడెన
వ్వింటి గుణము గూర్చ నెరవులేక.

ఇది యిట్లుంచుము.

చ. ఎదిరినవారి నెల్ల మద మేదఁగఁ జేసి యొకింతలోన న
మ్మదవతిఁగొంచుఁ బోవుటకు మాదృశవిప్రులకౌనె? లేశముగా
మదిఁ గదియింపఁబోకు మనుమానముఁ బ్రాహ్మణులేడ? పౌరుషా
స్పదులగు టేడ? యింతపని సల్పునె? పార్థుఁడు గాకయుండినన్.

ధృష్ట:—తండ్రీ! నీయాజ్ఞచొప్పున వలనైనంతవఱకుఁ దెలిసికొని వచ్చి
తిని. వారు మన యాజ్ఞసేనిం దీసికొని యొక్కకుంభకారగృహమ్మున
కరిగిరి. అచ్చటికే కృష్ణ బలరాములుగూడ వచ్చిరి. అయ్యెడ నిఁక
నొకమువ్వురు పురుషులును నొకముసలియామెయును గలరు.

పురో:—రాజా! చూచితివా? ఆమె కుంతి; వారు ముప్పురును ధర్మజ
నకుల సహదేవులు; భీమార్జునులను రణరంగమునఁ జూచితిమికదా.

ద్రుప:—కుమారా! యింతవఱకేనా? నీ యెఱిఁగినది.

ధృష్ట:—ఇంతేకాదు. కృష్ణబలరాములును వారును మాటలాడికొనిన రీతిం బట్టి చూడఁ దప్పక వారు పాండవులే యని నిశ్చయించితిని.

ద్రుప:—అట్లయిన నీవు వోయి యాయుదంత మంతఃపురమునకుం జెప్పుము.

ధృష్ట:—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

పురో:—యిక్కడికి నీసందియము తీఱినదా ?

ద్రుప:—తీఱుటేమి ? తీఱినది. అయినను మీరేగి వారియాథార్థ్య మింకను దఱిచి తెలిసికొని యిక్కడికిం గొనిరండు.

పురో:—(పోయి పాండవులతోడను గుంతీద్రౌపదులతోడను బ్రవేశించి.) వీరు కుంతీమహాదేవులు, వారు పాండవులు.

ద్రుప:—(వినయముతో) అక్కా; భోజపుత్రి !

ఉ. పావనమయ్యె నాకులము ఫల్గునుఁడల్లుఁడు కావుటన్, మహీ
దేవులుకారు మీరనుచుఁ దెల్ల మెఱింగితి నింతచేసిరే ?
కావలులైన కౌరవులు, కష్టములెల్ల భరించి నేఁటికిన్
దేవునను(గహమ్మున నుదీర్ణత గాంచితి రెల్లభంగులన్.

ఇఁక నాలస్యమెందులకు ? విజయునిఁ బెండ్లికొమరునిఁ జేసి సలక్షణమ్ముగా వివాహతంత్రము నడపుకొందము.

కుంతి:—అన్నా ! పాంచాలభూపాల ! అగ్రజులగు ధర్మజభీములుండఁగాఁ గొండిక యగు ఫల్గునునికిఁ బెండ్లియెట్లు ? అదిగాక నావచనంబుకతమున నిక్కన్నియకు వీరేవురునుబతులు గాని యొక్కరుండు గాకుండు.

ద్రుప:—(తనలో) ఈమెయభిప్రాయమే చక్కఁగా బోధపడినది కాదు. ఒకకన్నియ కైదుగురు పతులెట్లు ? (ప్రకాశముగా) ధర్మనందనా !

క. కుంతి యన ధర్మములలో, నెంతయుఁ గడు నాఱితేఱు నిల్లాలు బుధు
స్వాంత యిటులానతిచ్చె నే?, యంతర్వాణులకు నిదియు నర్హంబగునే?

నీవు కొండికవయ్యును బుద్ధిం గడుఁ బెద్దవు. నీవాక్యంబొండును వేదమొందును గాదు. నీ యభిప్రాయ మెట్టిది?

ధర్మ:—క. ఇదిలోకవిరుద్ధం బని, పదిఁబది చెప్పంగవలెనె పార్థివ ? యైనన్
తుద కిది యిటు జరుగుట యే, మదిమా కెల్లరకు హితముమాత్రాజ్ఞప్తిన్
అదియునుగాక.

క. నామనమెన్నఁడు ధర్మువు, నేమనుట యెఱుంగ దిట్టి యీనాఁడెందం
బే మొకొ ? యిప్పట్టునఁ దా, నామోదము చెందెనిట్టు లైతీరవలెఁ.

ద్రుప: —(తనలో) ధర్మాపరావతారుండనఁదగు నియ్యనఘుం డొచ్చెం బుచ్చరించుటకల్ల. ఇందులకేదో యనివార్యంబగు కారణంబుండక తప్పదు. (ప్రకాశముగా) ఐనచో సమ్మతమేకాని మనకు మనమై యిందులకు స్వతంత్రించుటకన్న దురూహమగునీయంశమ్మును గృష్ణ ద్వైపాయనునికిం దెల్పి తత్సమ్మతిసిం గొని యాచరించుట శ్రేయస్కరంబు. కావున నెల్లి నేఁట నట్లొనరింపుదము. నేఁటికిఁ గొలువు చాలింతము.

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య
ఇది శ్రీ...తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ
ద్వితీయాంకము

పాండవప్రవాసము

చతుర్థాంకము

(విదురుఁడు ప్రవేశించును.)

విదు:—(తనలో) అప్పుడే యింద్రప్రస్థపురమ్మునకే వచ్చితిని. (కోపముతో) ఓరీ! దుర్యోధన! పాండవు లనిన నీకింతయసూయ యెందులకురా? నీతండ్రి వారితండ్రిభాగమగు నర్ధరాజ్యము వారల కిచ్చెను గాని నీది లేశమును నీయలేదే? వారు దిగ్విజయ మొనర్చి రాజసూయము చేసిరనియే కదా నీకీదుఃఖము. (యోజించి) కలహప్రియుఁడగు నారదునివలన నీముప్పు మూడినది. పాపము! అతఁడేమిచేయును? స్వర్గస్థుఁడగు పాండుడు "కొమరునిచే రాజసూయము చేయింపు" మని యమ్మునివరుం గోరెనఁట. ఇతరులయెడ నెట్లయినను నారదుఁడు వీరియెడల నుపకారియే గాని యపకారి కాఁడు. కానిచోఁ బాంచాలికై వీరు పరస్పరముఁ గలహింపకుండ సుందోపసుంద చరిత్రము నుపన్యసించి చక్కనికట్టుఁబాటు చేయునా; బ్రాహ్మణకార్యార్థమై ఆ కట్టించుక దాఁటుటచేతనే కదా యర్జునుఁడు తీర్థయాత్రకరుగవలసెను. అదియును వారలకుపకారకమే యయినది.

ఉ. అందునులూపి యన్వనిత నంది సుఖోదయ మందె మీఁదఁ బాం
డ్యేందుకుమారియందుఁ గనియెన్ మఱియొక్క సుపుత్రుని న్సుభ
ద్రం దుదకు న్వరించి సుతరత్నముఁ గాంచెనొకంటఁ గాదు వా
రెందుల కేగినన్ జయమయేర్పడుఁ బార్థు లజేయు లేరికిన్.

యాగముమాటట్లుండ మయుఁ డొనర్చిన యాలోకపాలసభం జూచినది మొదలు వీనికి మఱింత యసూయ పెచ్చుపెరిఁగినది. వీనికిఁ దోడా శకుని యొకఁడు; తమ్ముఁడు చెప్పనేయక్కఱలేదు. కర్ణుడొకఁడుండినను వాఁడుపరాక్రమముచే జయింపవలయుననియె బోధిం

చును గాని శకునివలె నైదుగురలోఁ గలహము కల్పింతమనియు ద్రౌపదినివారలను నెడఁబాపుదమనియు లేనిపోని కుట్రలుపన్నుట కొప్పుకొనఁడు. ఏమైనను నీదుష్ట చతుష్టయము కురువంశ మున్మూలించుట కుదయించినది. పోనీ! కొడుకుదుష్టుడైనను తండ్రి మరల్పవలెనెగాని దుర్ద్యూత వినోదమునకై తగుననని నన్నుఁ బాండవులఁ దెమ్మని యనుపుట యెంతబాగుగనో యున్నది.

క. పండుగయో పబ్బంబో
పెండిలియో రాజకార్య విషయమొ యకటా!
పాండవుల నేమొగమ్మున
దుండగపుంద్యూతమునకుఁ దోడ్కొనివత్తున్.

నాకృత్యము నే నెఱవేర్చుకొనక తీఱదు. (పరిక్రమించి) అదుగో, పాండవులు తమలోఁదా మేమో చెప్పికొనుచుఁ గూర్చున్నారు. పోయి ప్రకృతమును దెలిపెద.

(పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ:—(చూచి) తమ్ముడా! పరమపూజ్యుడగు విదురుఁడు కాఁబోలును వచ్చుచున్నాఁడు; ఎదురుగాఁబోయి తోడ్కొనిరమ్ము.

భీము:—(అట్లొనరించును)

ధర్మ:—(ఆదరముతో)

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుఙ్ గడుముదంబున నుండిరె? ధార్తరాష్ట్రులం
దెల్లెడ సేమమే కద? యహీనుఁడు లక్ష్మణుఁడొప్పుమీఱు నే?
సల్లలితుండు ద్రోణునకు సంతసమే? గుణరాశి తాతకున్
మెల్లమె? యెల్ల వారికిని మోదమె? నీకు సుఖమ్ము గల్గునే?

విదు:—అందఱును గుశలముగా నున్నారు.

తే. గీ. మీకనామయంబె? మీపుత్రులేవురు
ద్రౌపదేయులకు ముదంబె? శౌరి

మేనయల్లుఁ డొప్పుమీఱు నే ? పాంచాలి
పరమసాధ్వి కుశలవతియె ? తండ్రి ?

మిమ్ముల నందఱి నొక్కపఱిఁ దోడ్కొనిరమ్మని సుయోధనాను మతంబున వృద్ధరాజు నన్నుం బనిచిన వచ్చితిఁ గావునమీరు నావెంట హాస్తిపురమ్మున కరుదేరవలయు.

భీము:—(తనలో)

తే. గీ, అంపినను దండ్రి యీతని నంపుఁగాక
వల్లభంబనియితఁడిట వచ్చుఁగాక
ఎపుడు మనమున మనమన్న నేవగించు
కపటి దుర్యోధనుని ! ప్రేరకత్వమెట్లు ?

అర్జు:—(తనలో)

ఉ. అన్నయొనర్చు జన్నమున కందఱువచ్చిరి చూచి రంతయు
న్నెన్నటిమచ్చ లేకద ? మముక్ మరలం బిలిపించు టేటికో
ఎన్నఁడుఁ లేనియిట్టి దయ యెక్కడిదో ? ధృతరాష్ట్రసూతి, కీ
పన్నిక యెందుకో ? మనము పట్టి కదల్చినయట్టు లూఁగెడున్.

నకు:—(తనలో)

క. కారణము సెప్పకయె యిటు
లూరక రమ్మనుట కేదియో హేతువు ? ని
స్సారమగు విషయ మేనియు
ధీరుఁడు విదురుండు వచ్చి తెలుపునె యిటకున్.

సహ:—(తనలో)

తే. గీ. అదరఁగాఁ జొచ్చె నెడమకన్నదియుఁగాక
మనముచెయివెట్టికలఁచినమాడ్కినుండె
నితని యాగమనమ్మున నేదియేని
దొసఁగుపొసఁగంగ వలెనని తోఁచునాకు.

ధర్మ:—(సంశయముతో) ఆర్యా ! ఎందులకై యుండునో ?

విదు:—(తనలో)

తే. గీ. ఉన్నదున్నట్లు చెప్పిన నన్నయాజ్ఞ
కన్యథాసంచరించినయట్టు లగును
అట్లు చెప్పనిచో సత్యమడగిపోవు
టట్టులుండంగ జగమున నప్రతిష్ఠ.

కావున సాధ్యమైనంతవట్టు, రాజద్రోహము లేకుండ నేమైనను యథార్థమే వచింపవలయును. (ప్రకాశము) నిమిత్తమున కేమున్నది? రాజులు ద్యూతప్రియులు గదా ! అది గాక యపూర్వమైన సభ యొకటి నిర్మింప జేసినారు. అదిమీరు చూడవలయునట.

భీము:—(తనలో) సుయోధనుఁడంత ద్యూతప్రియుఁడు కాఁడే ?

అర్జు:—(తనలో) ఇక్కడికిఁ దేలినది. ఇది శకునియొక్క ప్రేరణమై యుండును.

నకు:—(తనలో) ఇంతటిపని కింతప్రయత్న మెందులకో ?

సహ:—(తనలో) ఈ ద్యూతము తేనెపూసిన కత్తిగాఁ బరిణమింప వచ్చును.

ధర్మ:—(తనలో) నాకిది పరమప్రియమే (యోజించి) ఐనను నియ్యది సద్వర్తనులాదరింపఁదగినది గాదుగదా ? (ప్రకాశము) ఆర్య ? సమస్తధర్మవేది వగు నీకు మాదృశులు బోధింపవలయునా ?

ఉ. కుక్కుటపు న్నమీకములు గోష్ఠిపోటేళ్ళదురంబులు న్వశం
బక్కఱలేని రాజులకునై యుదయించిన వంతకన్నను
న్వెక్కసమౌ దురోదరము వృద్ధనృపుం డెటుసమ్మతించెనో ?
యక్కట ! యింకమాకుఁ దనయం బెటులన్భయభక్తులుండెడిన్.

తే. గీ. పెద్దపను లాచరించెడి చిన్నవారిఁ
గని కననిరీతి నుండుట చనునొకింత

అంతియెకాని తామయైయాచరింపఁ
జేయుదురె ? కూడఁదనఁడె గాంగేయుఁడేని.

విదు:—(తనలో) అడిగిన యంశమున కుత్తరమీక తప్పదుగదా ? ఇందు రాజద్రోహమేముండెను ? (యోజించి) ఇట్టి దుష్టరాజునకు ద్రోహమైనను దోషములేదు (ప్రకాశము) కుమారా !

ఉ. తాతయొకండె కాదఖిలతత్త్వవిదుండగు ద్రోణుఁడేను " ప్ర
ఖ్యాతిపథంబె ? యియ్యది యనర్హమమాన్యము నిన్నువంటి ప్ర
జ్ఞాతిశయుల్ దలంపఁ దగినట్టిది కా" దని యెంత చెప్పినన్
ద్యూతము మానిపించెడి కుతూహల మించుక లేదు తేనికిన్.

భీము:—(సంశయముతో) వినోదార్థమై యేర్పడిన పనికింత విచారమెందుకు ? ఇది గాక యియ్యది యెట్టిదైనను అనాదిగా రాజులందఱును మన్నించుచునేయున్నారుకదా !

అర్జు:—వినోదమునకైనను దుష్కృత్యము సమంజసము కాదు. శిష్టాచారమైనను నీతికి బాహ్యమైనచో నది మాన్యముకానేరదు.

నకు:—ఇంతకు నీజూదమువలన సుయోధనుని కుపయోగమేమో ?

సహ:—అదియే తేలవలసియున్నది.

ధర్మ:—ఏదో యొకవిధముగా మనల నవమానించుటయే యతనిముఖ్యోద్దేశము.

భీము:—అతనికి నెఱవేఱునదియును నదియే.

అర్జు:—ఇతని కీయుద్దేశ మింతలో నెందుకుఁగలుగవలెనో ?

ఉ. యాగము చూడ వచ్చి యట నయ్యయి కృత్యములందుఁ దాన యు
ద్యోగ మొనర్చి యెక్కుడు కుతూహలమున్ గనఁజేసె నింతలో
నీగతి దుర్వ్యపదుండగుట కేమినిమిత్తమొ ? లేకయింతకున్
యాగమె కారణంబొ ? తెలియన్వలె దీనియథార్థ మిప్పుడున్.

విదు:—ఇంద్రనందనా ! యథార్థము నీవుకనిపెట్టనే కనిపెట్టితివి. నాచేగూడ నెందుకు జెప్పించెదవు ?

నకు:—ఇది నాచే నింతకు మున్నే కనిపెట్టఁ బడినది.

తే. గీ. యజ్ఞమున కేగుదెంచె నలన్నమాట
కాని యాతని మొగమించుకయును గళల
నొప్పు, దప్పుడె యాతని కుద్భవించెఁ
బాయని యసూయ, యదియిట్లు పరిణమించె.

విదు:—

ఉ. వాడినమోముతోఁ గళకుఁ బాసిన చూపులతో విచారముం
గూఁడినబుద్ధితో మిగులఁ గ్రుంగిన దేహముతోడ నొక్కెడం
బోఁడిమి దక్కియున్న కురుముఖ్యుని మాతులుఁ డాదరించి యా
జాడయెఱింగి జూదపు మిష న్గలిగించెను మిమ్మునొంపగన్.

ఇద్దాని వారింప మాపడిన పాటులు భగవంతుని కెఱుక. ఇప్పటి కీని భీష్మద్రోణులీవిషయమై సంతతమును ధృతరాష్ట్రరాజునకుఁ జెప్పుచునే యుందురు. కానిందు దాని కేమి; భవితవ్య మెట్లయినను మనమయ్యె డకరుగుట తప్పనిపని. వారు మనరాక వేచియుందురు.

ధర్మ:— తే. గీ. తండ్రి చిన్నప్పుడే పోయెఁ దండ్రియైన
దైవమైనను, నింకనాతండగాఁడె
కొమరుఁ డెట్లైన నయ్యనఘుండుమాకు
నెన్నఁడపకారము నొనర్పఁ డింతవఱకు.

కావున నవశ్యమును దండ్రియాజ్ఞ నిర్వర్తింతును. (తమ్ములవంకఁదిరిగి)

చ. అలఘుమనీషులార ! మనకందఱ కాతఁడె నేత యాటఁ బో
వలయునె కాని జూదమను వ్యాజమున న్నిరసింప రాదు ని
ర్మలమతులైనవారు విదుర ప్రముఖుల్ పలువుంది కల్గుచోఁ
గలఁత ఘటిల్లునే ? యొకటఁ గల్గిననుం దుదిదాఁక నిల్చునే ?

పోదము పదుండు. (ప్రయాణసన్నాహ మొనరింపుఁడు (నిష్క్ర మింతురు.)

(అంత ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మద్రోణులతోఁ బ్రవేశించును)

భీష్మః:—కుమారా! ఆంబికేయ! ఒరులు విన్నను వినకున్నను ధర్మజ్ఞులకు ధర్మము చెప్పక తప్పదు. కావున,

ఉ. జూదమ దేరికేనియు నసూయ జనింపఁగఁ జేయు దానిచే
వాదనివార్యమౌ నదియు వంశములన్ గడతేర్చు నూరకే
పోదవమానవృం బని నృపుల్ తలపెట్టఁగ రాదు నీవు దు
ర్యోధనుచందమున్ దెలియవో? పరికింపవో? వానిమిత్రులన్.

క. ఈయప్రతిష్ఠ నీయది, నాయది ద్రోణునిది వినుము నామాట, జగ
ద్గేయ మగుపనికి విఘ్నము, సేయుట తగ దిట్టిపనికిఁ జేయఁగఁదగదే.

ద్రోణః:—ఉ. ఎంతయొ కాలమాయె నిటకే నరుదెంచి తదాదిగా బుజ
స్వాంతుని నిన్నెఱుంగుదును నక్కట! యేమననేర్తు? నేవపుం
జింతఘటిల్లె నియ్యదియు శిష్టులకున్ హితమౌనె? దీనిచే
నంతము నందరెందఱు? నలాదుల వంత లెఱుంగమే? నృపా.

ఆ. వె. అతఁడు బుక్కరుండు నన్నదమ్ముల సుతుల్
గారె! జూదమనెడి కారణమునఁ
గాదె! శత్రులైరి కావున జూదంబు
వలని తగులు మనకు వలదు, వలదు.

ధృత:—(తనలో)

చ. కొమరుని దుష్టచేష్టితము గూడ దటందునో! వాఁడు నేఁడె ప్రా
ణము లెడఁబాయు, వీరలనినం గడు మాన్యులు తండ్రియున్ గురుం
డమలిన చిత్తులిర్వురకు నొప్పులు నిక్కమ పల్కుచుండిరీ
సమయము నాకు నెంతయును సంకటమై కనుపట్టు నక్కటా!

(ప్రకాశము)

క. మీరిరువురు విదురుండును, శారద్వతుడున్ మహాయశస్కరులుండన్
బో రొడఁగూడు నె? ద్యూత, ప్రారంభమువలన నింత భయమేమిటికిన్

(తెరలో)

ఓహో ! ద్యూతప్రియులగు రసికులారా ! పాండవులును గౌరవులును ద్యూతారంభమునకై సభకరుగుచున్నవారు. చూడ నాసక్తి యున్నవారలందఱుఁ ద్వరగా రండు.

(అంత విదురుఁడును బాండవులును దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్ణవికర్ణులును ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ:—(ధృతరాష్ట్రునకు నమస్కరించి)

క. ద్యూతమ్మునకై యేనా
హూతుఁడనై వచ్చితిని మహోన్నతగుణుఁడా
తాతయు గురుఁడును నీవును
నీ తెఱఁగున నొప్పుకొంటిరే ! దయకలిమిన్.

దుర్యో:—(వారికడ్డమై) ధర్మనందనా !

క. ద్యూతమ్మునందు నీకతి
చాతుర్యము గలుగుటయును సతతమ్మును సం
ప్రీతిగలుగుటయు నీయా
హూతికిఁ గారణము లింతయొప్పదె ! మనకున్.

ఇందెవ్వరితోడను విచారింపనక్కఱలేదు. ఇది సుహృద్ద్యూతము గాని వేఱొండు కాదు. నీకు నభిప్రేతమైనయెడల నేయాడుకొందము; లేదేని బలాత్కారము లేదు.

విదు:—సుయోధనా ! ఎందులకేని వృద్ధానుమతముగాఁ బ్రవర్తించుట మంచిపనికదా ! అదిగాక,

క. ద్యూతము వేటయుఁ బానము
నాతిమొదల్ వ్యసనముల ఘనమతులు ప్రాజ్ఞుల్
నీతిపరులు నగు నృపతులు,
ప్రీతివిశేషించి తగుల వెఱతురు కాదే !

కర్ణు:—(తనలో) ఇతని కక్కఱలేనిదె కనుపట్టదు. (ప్రకాశము) విశే షించి తగులఁదగదు. కాని, యొకించుక తగులవచ్చునుగదా !

భీష్ము:—(కోపముతో) ఓయీ ! అంగరాజా ! ధర్మశాస్త్ర ప్రశంసకుఁ గూడ నీవేయుత్తరము చెప్పవలయునా ? చక్కఁగా యోజించినచో నీవ్యసనములలో నొకట రెంటఁ దక్కఱబోత్రిగాఁ దగులనే తగదు.

దుర్యో:—(ప్రీతితో) సఖా ! మనకీ ప్రసంగ మెందుకు ? నీవ్వూరకొ నుము. ఏమో రాజులకుఁ జిరకాలమునుండి వినోదముగా నేర్పడిన విషయము గనుక మనమిందు దిగితిమి. అందులకు ధర్మనందనుం డంగీకరించెనా ! మంచిదే, లేనిచో నంతకన్న మంచిది.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో తనలో)

ఉ. రమ్మని పిల్వఁగాఁ బడి భరమ్మగు పూనిక నేగుదెంచి ధ
ర్మ్యమ్మని యెల్ల రాజులు చిరమ్ము బహూకృతి చూపినట్టి ద్యూ
తమ్మునయందుఁ దద్దయు హితమ్ముగలాడఁని పేరుగాంచి నే
నిమ్మెయి వెన్కఁదీయ నగరే ? పగరేఁగునె ? యింత మాత్రలో.

(ప్రకాశము) అంగీకరించుటం జేసియే యిటకు వచ్చితిని. వృద్ధానుమతమ్మున నిరపాయంబగు మార్గమ్మున నిందుఁ బ్రవ ర్తింతము.

శకు:—ద్యూతమున నింతవ్యసనిని నేనింతవఱకుఁ జూడను. కావుననే యితఁడు మనపన్నిన యురిలోనికి వచ్చియున్నాఁడు.

ఉ. నాదగు నేర్పుకల్మి యమనందను రాజ్యము నెల్ల గెల్చి యా
మోదముదక్కియున్న కురుముఖ్యునికిచ్చి యతండ నేనుగా
నేదెస నన్నె భూమిప్రజ లెల్లరు మెచ్చుకొనంగ మేటిమ
ర్యాదకు నాస్పదుండనయి యందెద నందఁగఁరాని సౌఖ్యముల్.

(ప్రకాశముగా)

క. జూదమ్ముకన్న ధనసం, పాదక మగువిద్య గాని పరమానందం
బీఁదగువిద్దియ కానీ, లేదని నీ వెఱుఁగవే ? యలీకమె ? నృపతీ ?

కావున నొండు విచారంబు దక్కి స్థిరచిత్తుండవై యిందుఁ బ్రవర్తింపుము.

ధర్మ:—(తనలో) ఈకాలపువారిలో నితండు ద్యూతమునఁ గడుఁ బండితుఁడు. (ప్రకాశము) గాంధారరాజా! నీవు మధ్యస్థుండవై యిందలి మంచిచెడ్డలను వివరించుచుండుము.

దుర్యో:—(బహూకృతితో) అన్నా! ద్యూతమున నీకును నాకును హస్తిమశకాంతరమని యే నెఱిఁగి నాకై ప్రతినిధిగా నీతని నేర్పఱచుకొంటిని. మాధ్యస్థ్యమునకేమి? శాంతనవాదులు పెక్కండ్రు గలరు.

ధర్మ:—(తనలో) శకుని యన మాయాద్యూతకుశలుండు. నే నితనితో నాడితి నేని యోడుటయే ధ్రువము. ఇందుపాయ మేమి? ఇట్లగుఁ గాక (ప్రకాశము)

సీ. ద్యూతమన్నను ధనమిచ్చు ఖ్యాతిఁ దెచ్చు
రెండునుంగూడఁ బోఁగొట్టుచుండునొకటఁ
దనకుఁదానయిప్పని సేయఁదగునుగాని
యొకరికై యొండొరులు సేయుటుచితమగునె

ద్రోణు:—(తనలో) మొట్టమొదట జూదమే గర్హ్యమనిన ధర్మనందనుఁడు తుదకుఁ దన్మయుఁడైనట్టు లున్నాఁడు. అక్కటా! యిది యెంతదుర్వ్యసనము? (కోపముతో) ఛీ! ధర్మశాస్త్రములు తగులఁబెట్టనా? ఇట్టిజూదముగూడఁ బుణ్యప్రదమఁట. ఇట్టివ్రాఁతలు వ్రాయువారి నేమనవచ్చును?

ఆ. వె. ద్యూతమాడువాఁడు దొంగయుఁ గావచ్చు
దొంగ చేయలేని దోషమేది?
దీనిఁదగులువాఁడు దెల్లంబు తక్కిన
వ్యసనములకుఁబోవువాఁడు కాఁడు.

దుర్యో:—అన్నా ! నీకీ సందియమెందుకు ?

క. నామేనమామ యోడిన
  గ్రామములుఁ దేశములును గనకంబును నిం
  కేమైన నేనె యనుకొని,
  యామోదము మీఱ నీకు నర్పణసేతున్.

శకు:—కౌంతేయాగ్రజా ! అతఁ డెందుకు ? నేను మాత్రము దరిద్రుఁడ ననుకొంటివా ?

తే. గీ. నాకు రాజ్యంబు లేదొ ? ధనంబు లేదొ ?
  కామినులు లేరొ యశ్వముల్ కరులు లేవొ
  ఓడుటయె నిక్క మేని నేనొసఁగ లేనె ?
  యోడగలిగిన నాడు మిట్లదర నేల.

భీష్ము:—ఓహో ! ఈదుర్మార్గుఁడు క్రమముగాఁ బురికొల్పుచున్నాఁడే !

కర్ణు:—యమనందనా ! గాంధారరాజు దుర్యోధనునికై ద్యూతమాడును. అందునోడిన యఖిలమ్మును నాతఁడే భరించును. అట్లుకానిచో నితఁడే వహించును. అందులకు నీతఁడు వెనుదీసెనేని,

క. నారాజ్యమిత్తు నంతకు, దీఱనిబుణ ముండెనేనిఁ దేజమ్మున నీ
  ధారుణి నఖిలము గెల్చి య, వారణగతి నీకు నొసఁగువాఁడ నితనికై.

విదు:—సూతపుత్రా ! యుత్తమక్షత్రియుల కేర్పడిన విషయమ్మున మనబోటులు ధన మొసంగుట యెట్లు? ఒసంగినను వారు గ్రహించుట యెట్లు ? అదిగాక,

తే. గీ. తనకు నెనయైన ధృతరాష్ట్రతనయుకన్న
  నితనిమామ గాంధార నృపేంద్రుకన్న
  మిన్నవనిధర్మరాజు నిఁక నేటి జేసి
  యోడునే ? ద్యూత మింతయహమ్ముదగునె.

ఇది యిట్లుంచుము.

ఉ. ధారుణి గెల్తునంటివి వృధా రుచియింపనివాక్కు లేల యీ
దారుణపుం బ్రతిజ్ఞ యలధర్మతనూజుని తమ్ములున్న చో
నేరు వచింప నేర్తురె ? జయింపరె వారలు, రాజసూయమున్
శూరతమై నొనర్పరె ? యసూయ భవత్ప్రముఖుల్ వహింపరే ?

భీష్మ:—కుమారా! పాంచాలీ పరిణయమునాఁటి పరాభవమునేని జ్ఞప్తికి దెచ్చుకో నేరని యతనిమాటలకు నీకింత కోపమెందుకు.

కర్ణు:—(కోపముతో) ఏమీ ? నీవు శూరతా ప్రసంగము దంభధర్మములు చెప్పుటవంటిదేయని యూహించుచుంటివా ? (ఏమోయన బోవును)

దుర్యో:—(వారించి, కోపముతో విదురుదిక్కు)

క. ఈసుగలవాఁడవని ని
న్నోసరిలన్ జేయ నెంచియును దండ్రికినై
నేసైఁచి యూరకొందును
దాసీపుత్రుండె ? యితఁడు తగఁడె ? జయింపన్.

ధృత:—(తత్తఱపాటుతో) కుమారా ! ఎందుల కీసభ ? ఏమి జరుగుచున్నది ? అంతతో విరమింపుము. విదురుఁడు సర్వవిధములఁ బెద్దవాఁడు. నాకన్నను నీకుఁ బరమ పూజ్యుఁడు. అధిక ప్రసంగము కట్టిపెట్టుము. ప్రకృతము చూచుకొనుము. (విదురునిదిక్కు) తమ్ముఁడా! అతఁడు బాలుఁడు, నేనొకటియుఁనీవొకటియుఁగాదు. వాని మాటలకు నాతో పాటు నీవును సహింపుము.

విదు:—సహింపకేమి ? సహించితిని; కాక, సహింపక చేసెడిదేమి ? (జనాంతికముగా) నీహితమే కాక లోకహితముం గోరి నీకొకటి చెప్పుచున్నాఁడను. దానియందలి యాథార్థ్యమును గ్రహించి పిదప నీచిత్తమువచ్చినట్లొనరింపుము.

చ. కొమరుఁ డటంచుఁ జూడకుము క్రూరుఁడు వీఁడు, నిజంబు రాజవంశము లడఁగింపఁ బుట్టె మదిసంశయముక్ దెగఁ గోసి ప్రీతిమూ

లము దిగద్రావి వీనిని బలాత్కృతిమై వధియింపు మంతతో
నమలినమౌ జగంబు, యశమబ్బు నిహంబుఁ బరంబు నీకగుఁ.

వీఁడు పోయినను నీకుఁ దొంబదితొమ్మండ్రు కొమరులు గలరు. నే నెందులకో చెప్పితినని యోజించి యుపేక్షించితివేని,

ఉ. ఎల్లకుమారులుఁ బడుదు రెల్లకులమ్ములు నాశమౌ జగం
బెల్ల జెడున్ సమస్తమున కీచెడుగే యగుమారకుండు, నేఁ
గల్ల వచింతునే? తుదకుఁ గాలమువచ్చినయప్పుడాఁపఁగాఁ
జెల్లునె? యిప్పుడిట్టిపని సేయుము కోయుము వీనికుత్తుకన్.

కర్ణ:—(జనాంతికముగా) సఖా! చూచితివా? మీతండ్రి యాదాసీపుత్రుని దుర్పదేశమెట్లు చెవియొగ్గి వినుచున్నాఁడో! ఆబోధించెడి బోధన యెట్టిదియో;

దుర్యో:—(జనాంతికము) ఎట్టిదో మనమెఱుఁగమా? మనయుద్యమమ్మున కెల్లని భంగముకల్గింపు మని, లేదా, నిన్నును నన్నును జంపించి పాండవులకు రాజ్యమిమ్మనియైనను జెప్పఁగలఁడు. ఇం దతని తప్పేమి?

క. ఎంగిళులు మెసవుబానిస, వంగడ మని యెఱిఁగి వీనిఁ బరమాప్తునిఁగా
జెంగటికిఁ జేర్చుజనకుని, సంగతికిన్ వగవవలయు సంగడికాడా?

ఇప్పుడు మనమెవరితోడను గలహింపఁగూడదు. “కార్యార్థినః కుతోగర్వః” అనుట నీ వెఱుఁగనిది కాదు. ఎవరేమన్నను నాకై సయిరింపుము. (ప్రకాశము) ధర్మనందనా! మధ్యమధ్య లేనిపోని ప్రసంగములచేఁ గాలము వృధయగుచున్నది. నానిమిత్తమై గాంధారరాజు ద్యూతమాడుటకు నీవంగీకరించితివేని ద్యూతము ప్రారంభమగును; లేదా, నీవతనికి నోడితివనియనుకొందుము.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

ఆ. వె. శకుని కెంతయెంత సామర్థ్యమున్నను
నాకు నందొకింత లేకయున్న

నాడఁబూనివచ్చి యనల క్షారకపోవు
నంతనీచుఁ డోకొ ? యమసుతుండు !

భీష్మ:—(తనలో) ఔరా ! యెంతటినీతిమంతున కెట్టియావేశము గలుగుచున్నది ?

ద్రోణు:—(తనలో) ఇప్పుడితఁడు తన్నే తాను గుఱుతించునట్లుతోఁచదు.

క. పానాసక్తులు నబలా
ధీనులు మృగయులును గొంత యేగినపిదపఁ
మే నెఱుఁగుట కల దకటా !
మానరు జూదరులు దాని మరణము దనుకన్.

శకు:—(తనలో) ఇతఁడితరులెన్ని యంతరాయ ప్రయత్నము లొనర్చి నను దుదకుమనకే యనుకూలుఁ డైనాఁడు. ఇఁక నాలస్యము చేయ రాదు. " ఆలస్యాదమృతంవిషం " (ప్రకాశము) రాజా ! నీవు నా కన్నను సమర్థుఁడవే. సంశయ మేమి ? ఇదిగోఁ బాచికలు. ముందు నీవే మొదలిడుము.

ధర్మ:—(పాచికలు పుచ్చుకొనును)

దుర్యో:—(సంతోషముతో) ఇదిగోఁ బందెము. (రత్నఖచితములగు మురుగులు తీసి యక్కడ నుంచును.)

ధర్మ:—(పాచికలు వైచును.)

దుశ్శా:—(తొందరగాఁజూచి) గెలుపు మనది. (విచారముతో) కాదు కాదు.

ధర్మ:—(సంతోషముతో) మరల నొడ్డుఁడు.

శకు:—(జనాంతికము) కుమారా ! సంశయింపకుము. మొట్టమొదట నతనికిఁ గెల్పుగలిగించుట యెందుల కనుకొంటివి ? మఱింతయాదరము హెచ్చించుటకుఁ జుమా ! ఇది ద్యూతజ్ఞుల రహస్యము.

దుర్యో:—నారాష్ట్రమును దప్పఁ దక్కిన యావత్తు ధనమును నొడ్డితిని.

ధర్మ:—మంచిది. (పందెము వేయును.)

శకు:—గెలుపుమాది. పాచిక లిటు తెమ్ము, ఒడ్డుము.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో) నాయావద్రాజ్యమును నొడ్డితిని.

శకు:—సమ్మతించితిని (పందెము వేయును)

విదు:—(ధృతరాష్ట్రునితో) అన్నా! చూచితివా? సుహృద్ద్యూత మెంతవఱకు వచ్చినదో?

ధృత:—(విననియట్లు నటించును.)

దుశ్శా:—(సంతోషముతో) మామా! పందెము మనమే గెల్చితిమి.

శకు:—(తనలో) ఇక్కడికి నామేనల్లునిచింత తీరినది. (ప్రకాశము.) ధర్మనందనా!

క. ఓడితివి సర్వరాజ్యము, నేఁడిఁక నొడ్డంగ నేది నీకున్నది? యిం
కాడుట చాలించెదవో?, యాడెదవో? యేదియే నుపాయము కలిమిన్

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

మ. బహుదర్పోద్ధతుఁడైన నీలు ననిలో భంజించి యున్ జంభకు
న్నిహతుం జేసియు శూరసేననృపతి న్నిర్జించి పాండ్యుర్ జయా
వహు నోడించి యనేకులర్ ప్రబలులన్ వారించి నాచేత నే
సహదేవుం డొనరింపజేసె, మఖ, మాసత్త్వాఢ్యు నిం దొడ్డితిర్.

శకు:—అట్లయినచో నిదిగోఁ బందెము వైచుచున్నాను. (పాచికలు చూచి) మేమే గెల్చితిమి. ఇఁక నేమి యొడ్డెదవు.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

ఉ. ప్రాకటశౌర్యదర్పులగు బర్బరమాళవదేశ వాసులర్
వీఁక నదల్చి పుష్కరవనీగతదుర్మదులర్ జయించి దు
ర్భీకుల దత్తకాదుల హరించినసుర్ మఖఁ గా నొనర్చు సు
శ్లోకు ద్విషద్విపాహిసకులు న్నకులుం బణ మిందు వైచితిర్.

శకు:—(పందెము వైచిచూచి) మేమే గెల్చితిమి. (ఎకసక్కెముగా) రాజా! సవతితల్లి కొమరు లనియా యేమి? మాద్రేయుల నొడ్డితివి.

ధర్మ:—గాంధారరాజా! నీభేదకతా చాతుర్యము నే నెఱుఁగనిదికాదు. అంతతోఁ గట్టిపెట్టుము ? (ఆవేశముతో)

మ. భగదత్తుఁ నగభేదిమిత్రు నని సంభావించి కాశ్మీరుఁ బాం
డ్రుఁ గులూతాధిపు విష్వగశ్వుని సుధన్వుం బోర నిర్జించి శ్వే
తగిరీశుం బోగ రేదఁ జేసి మిగుల్ం దర్పించి నాచే మఖం
బొగిఁ జేయించిన పార్థుఁడిందు బణమై యున్నాఁడు నాయానతిన్.

శకు:—(మరలఁబందెమువైచి) రాజా ! మేమే గెల్చితిమి చూచితివా !

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

మ. శిశుపాలుం బశుపాలునిం బలె జిగీషించెం జరాసంధునిం
గృశునిం జేసి వధించె నియ్యనఘుచేఁ గీడ్వడ్డయుక్కీలనా
వశమే ? పేర్కొన, రాజసూయమున కెవ్వాఁ డయ్యెఁ బ్రేరేపకుం
డశనిప్రాయుఁడు భీమసేనుఁ డిటుఁ దా నొఁగాక పందెంబొగిన్.

శకు:—(పందెమువైచి) ధర్మనందనా ! మాదే గెల్పు.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

చ. తెలిసినమూర్ఖుఁడంచు జగతీతల మెల్లను గేలిసేయ న
ప్పలుకులువైఁచి ద్యూతపు నెపమ్మున సర్వము గోలుపోవు కా
వలుఁడు యమాత్మజుం డిచటఁ బందెముగా నియమింపఁగాఁబడెన్
దలఁగనిదుష్టదైవము కతమ్మున నెమ్మనమాఁప నేరమిన్.

శకు:—(పందెమువైచి) ఇదియును మమ్మే గెలిపించినది (ఏకసక్తైముగా) ధర్మనందనా !

ఆ. వె. మీకు నేగురకును మిక్కిలి ప్రియురాలు
యాజ్ఞసేని నొడ్డకకట ! నీవ
నిన్ను నొడ్డుకొంటి వన్నలినాక్షిని
డ్డేని యొడ్డు గెలుతువేమొ మరల.

అట్లొడ్డితివేని మేమింతకు మున్ను గెల్చిన నీయావత్తుసొత్తును బణముగా వైచెదము.

ధర్మ:—(యోజించి తనలో) కానిమ్ము, చెడ్డకాపురమునకు ముప్పేమిటి?
(ప్రకాశము)

చ. పరమపతివ్రతామణి నపారగుణాకరఁ బాండుపుత్రసం
సరణమహాబ్ధినౌక నభిజాత నయోనిభవ న్మహాయశ
స్కర ననవద్యలక్షణఁ బ్రసన్నహృదంతర ద్రోవదిన్ దురో
దరమున నేఁడు పందెముగ ధర్మతనూభవుఁ డొడ్డినాఁ డహో !

శకు:—(పందెమువైచి) ఇదియును మేమే గెల్చితిమి. (అందఱునునివ్వె
ఱఁగుపడిచూతురు)

(దుష్టచతుష్టయము సంతోషము సూచించును.)

దుర్యో:—(విదురునిదిక్కైచూ) విదురా ! నీవుపోయి మాకు దాసియైన
పాంచాలిఁ దోడ్కొనిరమ్ము. ఇకఁ ముందు తానొనరించుపనుల నేర్ప
ఱచి మీయందఱ సమ్ముఖమ్మునన వినిపింపవలయును.

భీము:—(కోపము సూచించును.)

విదు:—(మండిపడి) ఓయీ ! కురువంశోద్ధారక !

క. చెడిపోయెదుసుమీ్మా దుం
డుడుకింతగఁ దగదు సాధ్వి ద్రోవది తా నె
క్కడ ? నీవెక్కడ ? నేనె
క్కడ ? తరతమభావ మింతగా నెఱుఁగుదువే ?

నీ వేమనినను నాకుఁ గోపము లేదు గాని యటుఁజూడుము (భీము
నిర్దేశించి)

చ. అతని నెఱుంగుదే ? జగమునంతయు నొక్కట మ్రింగఁజాలు ను
న్నతుఁడకటా ! కడుం బసితనంబు నిను న్బలవంత పెట్టె యి
ట్టితులువవృత్తుల న్గఱపెడి న్జెడిపోతివి పాన్థు లేడ ? నీ
మతమున దాస్యము న్నలుపుమా టది యేడ ? దుకుద్ధరం బహో !

ధృత:—(ఎఱుఁగనట్లుగా) తమ్ముడా ! ఏమి జరిగెను ? ఎవరెవ రేమేమి
యొడ్డిరి ?

విదు:—(అనాకర్ణితముగా)

క. మిత్రద్యూతంబని సుచ, రిత్రులఁ బాంధవులను బిల్చి ప్రేరేఁపి తుదిన్
శత్రుత్వము సాధించు న, పాత్రుని నిను దైవమెట్లు పరిపాలించున్ ?

దుర్యో:—(తనలో) ఇతఁడెప్పుడును శత్రుపక్షములోని వాఁడే; మనమి తనితోఁ జెప్పనేకూడదు (ప్రకాశము) ఎవఁడురా, అక్కడ ?

ప్రాతిగామి:—(ప్రవేశించి) జయము జయము. ఏమియాజ్ఞ ?

దుర్యో:— ప్రకృతమ్ము తెలిపి ద్రౌపది నియ్యెడకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

ప్రాతి:—(నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి) అయ్యా! మీయాజ్ఞఁ దెల్పఁగా నామె యిట్లనియె.

దుశ్శా:—ఏమనియెను ?

ప్రాతి:—"భార్యను జూదమందోడిన మహానుభావుఁ డిప్పటి కెన్నఁడును వినఁబడఁడు. అయినను దనోడి నన్నోడెనో ? నన్నోడి తనోడెనో? కనుఁగొని మరలరమ్ము. అప్పుడవసరమైనచో నేను వచ్చెదను" అనియెను.

ధర్మ:—(తలవంచుకొనును)

దుర్యో:—సరే, ఈధర్మసందేహము తానిక్కడికేవచ్చి చెప్పుకొనినచో సభ్యులు తీర్చెదరు రమ్మని చెప్పుము; పొమ్ము.

ప్రాతి:—(పోయి మరలవచ్చి) అదిగో నాయమ చనుదెంచి యాకురువృద్ధుల వెనుక నున్నయది.

దుర్యో:—అక్కడ నెందుకునిల్వవలెను? ఇక్కడికే రమ్మనుము; పొమ్ము.

ప్రాతి:—(నిష్క్రమించును.)

దుర్యో:—(చూచి జనాంతికము) తమ్ముఁడా! వాఁడు భీమసేనునికి వెఱచునుగావున

క. నీవరిగి తోడితెమ్మది
కేవలముం గులటయాటఁ గిల్బిషమనిశం

కావిలుఁడవు కాకు మహా!
యేవురు పతులుండి సాధ్వి యెట్లగునొక్కొ ?

దుశ్శా:—(జనాంతికము) అన్నా! ఈపన్నుగడ కుంతి యెందులకు బన్ని నదనుకొంటివి ? తన్నుఁగోడ లెప్పుడేని యాక్షేపింప కుండుటకుఁ జుమీ! (ప్రకాశము) ఇదిగో త్రోడి తెత్తును. (కొంతవరకు జని తనలో) నన్నుఁజూచి యెక్కడికో పోవుచున్న దే!

ఉ. ఎక్కడికేగె ? దింక మగలేవురు నాకుఁ గలారటంచుబల్
నిక్కెదు విజ్జపీఁగెదవు నేఁడు మదర్థమనైతి వోసి! నీ
కక్కసమెల్ల బోనడచుకాలము వచ్చెనులే యిఁకేటి ? కీ
తక్కులు దాసివైతివిగదా ? పనిచేయుము చెప్పినట్లుగన్.

లేదేని నీమానప్రాణంబులు దక్కవు. దుశ్శాసనుండు చండశాసనుండని యెఱిఁగి మసలుకొనుము. (నిష్క్రమించును.)

(తెరలో)

నేనేకవస్త్రను, రజస్వలను, దూరముగాఁదొలఁగుము. ఇట్టియెడఁ నేను గురుజనస్థానం బగు నాస్థానంబున కెట్లు రానయ్యెడిని ?

కర్ణు:—(దుర్యోధనునితో జనాంతికము) సఖా! చూచితివా ? ఎంతలో నెట్లు బొంకు చున్నదో!

దుర్యో:—అట్టిబొంకులకు మనదుశ్శాసనుఁడు పాటించువాఁడు కాడు గదా ? వినుము తగిన యుత్తరమునే చెప్పుచున్నాఁడు!

(తెరలో)

ఆ. వె. ఏకవస్త్ర వేమి ? యేకవస్త్రవె యౌదు
కాక విగతవస్త్రగావుగాదె ?
దాసి కిన్నివగలు తగవు నీటక్కరి
తనము మానిరమ్ము తడయకిపుడు.

(శిరోజములు పట్టుకొని యీడ్చుకొనివచ్చును. భీష్మాదులు తలలు వంచికొని విచారింతురు.)

దాప:—(శోకముతో) ఓహో! కురువృద్ధులారా! ధర్మనందనుండు దైవవశమ్మున నన్నోడినను నోడుఁగాక. మీయట్టి వివేకులుగల సభ లోనన్ను వీఁడిట్లు పరాభవింపఁజూచి యూరకొనుట తగవేకదా?

భీము:—(విచారముతో) అన్నా! ధర్మనందన!

క. ఓడితివి మమ్ము నలువురఁ
బాడియె పీరేమి మనల బాధింతురు? పూఁ
బోడిం ద్రోవదిఁ బణ మిడి
యాడుదురే? యెందుగలదె? యవివేక మిటుల్.

(కోపముతో) ఇయ్యెడల నిన్నేమిచేసినను దోసము లేదు. నీబాహువులు తగులఁబెట్టినఁగాని నాకీకోపము తీరదు.

అర్జు:—(వారించి) అన్నా! శాంతింపుము.

క. ఆడెడివి జూద మందుం, బాడియెటుల్ శోఁచు? ధర్మవర్తను డితఁడే జూడ జనునదియ ధర్మము, కూడ దనం జాలునంత కోవిదుల మొకో?

వికః—ఓహో! సభాస్తారులారా!

ఉ. అందఱు నాఁడువాండ్రు గలయట్టిరె యిట్టిసభ స్సతీమణి
న్నిందితఁ జేయఁగానగునె? నీచులమే? తినమొక్కొ? యన్నముం
బందలకేని యిట్టికృతి పాడియె? లోకము మెచ్చునే యశం
బొందెడి వారికిం జనునొకో? యిటు లూరక చూచుచుండుటల్.

కర్ణు:—కుమారా! యనేకులు పెద్దలున్నయెడ నీకీయధిక ప్రసంగ మెందుకు? ఇంతకును నియ్యది పతివ్రతయైనచో నీవన్నట్టు నిప్పని యధర్మమే కావచ్చును. కులటలయెడ నిట్టి నీతులతో నవసరముం డదు. మిన్నక కూర్చుండుము.

వికః—తండ్రీ! యిప్పట్లు గురువుల కెదురాడక తప్పక వచ్చుచున్నది.

తే. గీ. ధర్మసూక్ష్మమ్ము లెఱిఁగెడి ధన్యులన్న
వారక రెక్కడన్నోకాని ద్రుపదపుత్రి

కులటయే యనుకొందమక్కలట కేని
మానవంతులొప్పరుకదా ! మానహాని.

కర్ణు:—(కొంచెము కోపముతో) అంతతోఁ జాలింపుము. పుంశ్చలికి మానహాని యొకరుచేయుటయెందుకు ? తనంతనే సిద్ధించుచున్నది. తెలిసియుఁ దెలియని ప్రచారములు గట్టిపెట్టుము.

దుర్యో:—తమ్ముఁడా ! పాండవులయు ద్రోవదియొక్కయుఁ బుట్టమ్ము లొలువుము.

(పాండవులు తమ పైవస్త్రమ్ములుదీసి యొక్కెడ నుంతురు.)

దుశ్శా:—(ద్రౌపది పైఁటకొంగు పట్టుకోఁబోగాఁ నామె తొలఁగించి చనఁగా నతఁడు వెంటనంటి చీరలాగును)

ద్రౌప:—

మ. కరుణాదూరత నూరకుండి రయయో గాంగేయముఖ్యుల్ మహా
పరిభావమ్మున కోర్వరామిఁ దలలన్ వక్షమ్ములోఁ గ్రుక్కిదు
ర్భర దీనస్థితి నున్నవారలు పతుల్ రావే ననుంబ్రోవవే !
శరణం బెవ్వరులేరు నాకునిఁకఁ గృష్ణా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా:—(తనలో) క్రింద నొకచీరయున్నదే ! (మరల చీరలాగును)

ద్రౌప:—

మ. తరుణీరత్నముగాదొ ? యీసిరి ప్రమాదంబెప్పుడుం జెందదో ?
త్వర నీకుం దగఁజెప్పిపంప దదియేబాగంచు లోనెంచెనో ?
సరి యీమాటలకేమి ? చెల్లెలని యిచ్ఛంగొంత చింతింపుమా,
శరణం బెవ్వరులేరు నాకునిఁకఁ గృష్ణా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా:—(యథాప్రకారముగా నుండుటఁజూచి మరలఁ జీరలాగును.)

ద్రౌప:—

మ. గిరికేలం ధరియించి గోపకుల రక్షింపంగలేదే ? వడిన్
గరిఁగాపాడఁగలేదె ? చక్రమున నక్రమ్ముం విదారించి, ని

పక్షమునాదృష్టిని నన్నుఁ జూడఁ దగవా ? కాపాడవా ? సోదరా !
శరణం బెవ్వరు లేరు నాకునిఁకఁ గృష్ణా ! దీనసంరక్షణా !

వికర్ణు:—(కర్ణునితో) సఖా ! చూచితివా ? ఈబంధకి చాతుర్యము.
ఎన్ని వస్త్రమ్ములిమిడ్చి కట్టికొన్నదో !

కర్ణు:—ఇది కడువిచిత్రముగా నున్నది. (యోజించి) ఇన్ని వస్త్రమ్ము
లిమిడ్చి కట్టికొన్నదనుటకును దోఁచకున్నది.

దుశ్శా:—ఓసీ ! పంచభర్తృకా !

గీ. ఎప్పుడుగాని యసత్యమ్ము నెఱుఁగఁడనుచు
నీదుభర్తను వర్ణింత్రుగాదె ? జనులు
అట్టివానికి భార్యవై యెట్టులంటి ?
యేకవస్త్ర నటంచు, చిన్న కోకలుండ.

భీష్ము:—(తనలో) ఓహో ! ఆపద్బాంధవుఁడగు శ్రీకృష్ణునిదయ ద్రోవ
దిని గాపాడినది (ప్రకాశము)

ఉ. ఎందుకు నేను గల్గి ? మఱియెందుకు ద్రోణుఁడు గల్గి ? యకటా !
పంద విచిత్రవీర్యజుఁడు పాపి తనూజులఁ గా దనండు వీ
నిం దునుమన్ వలెన్ విదురుని న్నను ద్రోణునిగాదటంచు నీ
నిందితమైనజూద మవినీతుఁడు తా నిటు సమ్మతించు నే ?

(కత్తి దూసి ధృతరాష్ట్రునిపై కురుగఁబోవ విదురుఁడు వారించును)

ధృత:—తమ్ముఁడా ! యేమిజరుగుచున్నది ? ఎందులకీకలకలము ?

భీము:—(కోపముతో) ఓయీ ! నీకుఁ గన్నులు గానరావు గాని చెవులు
వినరావా ? పాంచాలి పెట్టుకొన్న మొఱ్ఱవినియును, విననియట్లు
నటించుచున్నావుగా ? కానిమ్ము.

శా. పిన్నల్ పెద్ద లనేకు లున్న సభలోఁ బెంపేది దుర్మార్గుఁడై
వన్నెల్ వాడయు నింత చూడ కకటా ! పాంచాలి నీరీతిగా
బన్నం బందగఁజేయు నీఖలుని నిర్బంధించి వక్షస్థలం
బు న్నేనై పగిలించి శోణితము నామోదంబుమైఁ ద్రావెదన్.

ఈదుశ్శాసను నిట్లు చేయనైతినేని,

క. అధముండ జడుఁడ బూర్వపుఁ, బృథివీశులగతికిఁ దప్పువెకలిని దుష్ట
ప్రథమావతారమూర్తిని, పృథానిహంతకుఁడ నింక వెయ్యేమిటికిన్.

దుర్యో:—(తనలో) అధముఁడవే కాకున్నచో భార్యకట్టి యవమానము
జరుగుచుండ నెందుల కూరకొందువు ? నీమాటట్లుండ నీభార్య యనే
కవిధములచే నధమురాలైనదిలే.

విదు: —అన్నా ! యెందుల కిట్టు లెఱుఁగనట్లు నటించెదవు ?

తే. గీ. చెప్పలేదె ? వికర్ణుండు చెవులు లేవె
అతనిపాటియోగ్యుండు ధీయుతుఁడు జ్ఞాని
యీసభనొకండుగలఁడె ? నీయిష్టమింక
కురుకులమడంగె జూదంబు జరుపునాఁడె.

నీకొమరుండు దుశ్శాసనుండు ద్రోవదిం బలాత్కరించి చీర లొల్చు
చున్నాఁడు. అందులకు సుయోధనాదులు సంతసించుచున్నారు.

దుశ్శా:—(తనలో) అక్కటా ! విప్పి విప్పి విసువెత్తినది. చీరలరాసులు
పర్వత ప్రాయములుగానైనవి ! ఇఁక నేమిచేయుదును ?

ద్రౌప:—(దుఃఖముతో) అక్కటా ! ధర్మజ్ఞులారా ! అట్టి ద్రుపదమహా
రాజునకుఁ బట్టినై పరాక్రమైకధనులగు సోదరులకుఁ దోడఁబుట్టువునై,
విపక్షగజహర్యక్షులగు పాండవులకు ధర్మపత్నినై యేనిట్లుపరిభవం
బందుచుండం జూచి మీరందఱును మిన్నకుండెదరుగా ! ఇది యేమి
న్యాయము ? పోనిండు నేను వీరికి దాసి నేమో తెల్పుఁడు ? దాసినే
యనుకొండు. అయినచో నిట్టి పరాభవ మొందఁదగిన కార్యమేమి
యొనర్చితిని ?

భీష్మ:—(విచారముతో) అమ్మా ! ద్రుపదరాజనందని !

ఉ. చచ్చినవానిపోల్కెఁ బెలుచన్ మతిపోయిన వానిమాడ్కి నే
నిచ్చటనుంటి నీశ్వశురుఁ డేమనుకొంటివో ? నాలిముచ్చు బల్

కుచ్చితుఁ, డెందుకీవు మముఁ గోరెదు? ధర్మము చెప్పుమంచు నుద్యచ్చరితుండు ధర్మజుఁడు దానిది సెప్పవలెక్ సతీమణీ.

నీ కేమియుం గొదవ రానేరదు. ఇక్ష్వాకువంశ నాశనమ్మునకై యీదురోదరంబేర్పడినది.

కర్ణు:—(ఎకసక్కెముగా)

తే. గీ. తరుణి? యిమ్మడిగొడ్డుచందమునని మ
లొందవలసెను బతులిందఱుంటఁజేసి
ఏమి సార్థక్య మిందఱుహీనులుండి
తగినశూరునొండొక్కనుఁ దగులుకొనుము

దుర్యో:—(విలాసముగాఁ జూచి తనతొడఁ జూపించును.)

భీము:—

ఉ. తొడఁజూపించెదురా దురాత్మ! తులువా! ద్రోహీ! కులఘ్నా! జడా!
వెడఁగుం బోక లడంపఁజాలడొకొ యీభీముండు, కామానలం
బుడిపింతు న్నిను మోరిపాపి! గదచే నూరుద్వయంబుం బొడిం
బొడిగా జేసినయప్డు డేడ్చెదవులే పోల్పేది బల్ పేదవై.

(మండిపడి మీఁదికురుకఁబోవును.)

భీష్మ:—కుమారా! యిది సమయముగాదు, శాంతింపుము.

అర్జు:—అన్నయ్యా! శాంతింపుము.

ద్రోణు:—కుమారా! పవమాననందన!

క. కురుకులము నశించుటకై
దురూహలు జనించె నిట్లు దౌర్బల్యమునకుం
దఱికాదు ధర్మనందను
మరియాద న్నిలుపు మయ్య మముఁ గనిదైనక్.

ధృత:—(తనలో) అక్కటా! నాకొమరు లెంత దుర్మతులైరి? సుహృద్ద్యూత మెంతపనికి వచ్చినది? ఇఁక నేనెట్లు లీ యుపద్రవము వారిం

తును ? (యోజించి) ఇట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము) నాయనా! సుయోధనా ! ఏమి యీ యాగడము.

ఉ. ఏఁడులు హెచ్చునఁగ్రోలఁది నేవపుబుద్ధులు నీకు హెచ్చెనా
నాఁడె నశింపఁజేసెదవె ? నాకులశీలములెల్ల ? సుంతమో
మోడకద్రోవది స్నతి నయోనిజ నింత యనాదరింతె ! యీ
కూడని చెయ్వు లెట్టులొడఁ గూడెనురా ? చనురా దురంతముల్.

క. కడు యోగ్యు లైన పాండవు
లిడుమలపాలైరి నీవు హేతువుగ, నిఁకే
నుడుగుము దుండగపున్నడ
వడి పచ్చనికొంప మాపఁ బాడియె పుత్రా !

(పాంచాలిదికై) అమ్మా ! ద్రుపదరాజనందని !

క. ఎఱిఁగియు నెఱుఁగని తులువల
దురాత్ములను దుండగులను ద్రోహులమమ్మాక్
భరియింపుమమ్మ నాసుతు
తిరస్కృతిన్ మఱవుమమ్మ తేఁకువకలిమిన్.

ఈతప్పునకై నీకెయ్యది యిష్టంబయ్యదియు నుడువుము. చేయుటకు నిచ్చుటకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడను.

ద్రౌప:—అట్లు వరమొసంగెదవేని ధర్మపుత్రుని దాస్యమువలన విముక్తుం జేయుము. దానిచే నయ్యనఘుకొమరుండగు ప్రతివింధ్యునిఁ గుఱుకుమారులు దాసపుత్రుండని యాక్షేపింపకుందురు.

ధృత:—ఇచ్చితిని. మఱియొండు గోరికొనుము.

ద్రౌప:—ధర్మనందనుతమ్ములు తమతమ శస్త్రాది సాధనమ్ములతో దాస్యమువలన విముక్తులగునట్లొనరింపుము.

ధృత:—ఇచ్చితిని, మఱియొండు గోరుము.

ద్రౌప:—ఇంతకన్న క్షత్రియసతికి నధికారము లేదుగదా !

ధృత:—అమ్మా! నీయోరిమికి సంతసించితిని. నీవుకోరకున్నను నేనే యిచ్చుచున్నాను. కైకొనుము!

తే. గీ. ద్యూతమున నేఁడు ధర్మజుండోటువడిన
యెల్లరాజ్యమునొక్కింతయేని మిగుల
కుండ నీకిచ్చితిని మోదమొందుమమ్మ
దుస్సలయొకండు నీవొండె? ద్రుపదపుత్రి!

శకు:—(జనాంతికము) కుమారా!

తే. గీ. ఎంతకష్టించి తెచ్చిన నేమిఫలము?
వమ్ముచేసె మనపరిశ్రమమ్ము రాజు
కోరకుండఁగనేయిచ్చెనూరకితఁ
డోకఁడుగణియింప గుణియించు నొక్కఁడకట!

దుర్యో:—(జనాంతికము) అవును; ఈవృద్ధులమూలమున ప్రయత్నము లన్నియు నిట్లనే యగుచున్నవి. (యోజించి) ఎవరొప్పుకొన్నను నిందులకు దురభిమానగ్రస్తుండగు భీమసేనుండు మాత్ర మొప్పి కొనఁడు.

దుశ్శా:—అవును, నీవనినట్లేకాని యొకవేళ నాతడును నొప్పుకొన్నచో నుపాయమేమి?

శకు:—ఉపాయమున కేమున్నది? తిరిగియు జూదమని పిలిచిన ధర్మ జుఁడు వెనుతీయువాఁడుకాఁడు. అయ్యెడ నింకొకయుక్తి పన్నుదము.

ఉ. ఓడినవారు కానలన యుండవలె న్బది రెండు నేఁడు, లో
కేఁడతిగూఢవర్తనమెయిం జరియింపఁగ నొప్పు నయ్యెడన్
జాడయెఱుంగ వచ్చినఁ బునర్వనవాసము గూఢవాసమున్
బాడికిఁ దప్పకుండ సలుపన్వలె నియ్యది పందె మియ్యెడన్.

అని యేర్పఱచి యోటుపఱచి యడవులకుఁ బంపుదము.

కర్ణు:—ఇది కడుఁజక్కనియుపాయమే కాని నన్నడిగితిరా—

ఉ. పోరిజయించి రాజ్యమును బొందుద మయ్యది కీర్తి నిచ్చు బెం
పారును దానఁ దేజము, సమస్తజగమ్మును మెచ్చు నెవ్వరు
న్నోరు మెదల్పలేరు శమనుం డెదురైన నదల్తు గెల్తు ని
వ్వారొక లెక్కయొకొ ? విలువట్టుట కేమిఫలమ్ము ? భూవరా ?

శకు:—నీవు చెప్పినది తుట్టతుదకాచరింపఁ దగినయది కాని ప్రప్రథమ
మున నేతగినది కాదు. మనమిప్పు డియ్యెడనుండి యీసంగతులు వింటి
మేని వృద్ధరాజుకృత్యమ్మునకు సమ్మతించినవారమగుదుము. కావునఁ
బోవుదము, పదుండు. (దుష్టచతుష్టయమును, వికర్ణుఁడును నిష్క్ర
మింతురు.)

ధృత:—తండ్రీ ! ధర్మనందన !

క. నీవు కడు మంచివాడవు
కావలులై నాకొమరులు కావించుపరీ
భావము సైఁపుము రాజ్యము
ద్రోవది కిచ్చినవరమ్ము ద్రోవన్ గొనుమీ.

క. మోహకులతప్పు లన్నియు
ధీరులు సయిరింపవలయుఁ దెలియదు తన కె
వ్వారలు సెప్పిన వినఁడు కు
మారుఁడు నాకెల్లగతుల మారకుఁ డయ్యెన్.

ఏమి సేయుదును ? నీవు నాయందుఁ గడుభక్తుండవు. నీ కెగ్గుగలిగెఁ
గదా ! యని విచారించుచుంటి. నన్నుంజూచి నాకొమరులయెడఁ బగ
దిగఁద్రావి యథాపూర్వముగ నింద్రప్రస్థపురమునకుం జని రాజ్యం
బేలుకొనుము.

ధర్మ:—జనకునాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాఁడను.

భీము:—(కోపముతో)

మ. కొఱవిం గాల్చుచు నీరమున్ జిలుకునీక్రూరాత్ము వాక్యైనపుణిన్
బరిభావంబు దలంపకే శిరము నూఁపం జెల్లునే ? దీనసం

బరముంగల్గెనె ? యింతదీనదశయే ? భార్యాకృపాసంభృత
స్థిరనేలించునె ? భీమసేనుఁ డకటా ! సిగ్గేది ధర్మాత్మజుల్.

ఉ. ఉత్తమమధ్యమాధమము లొక్కటికొక్కటి తీసిపోవు నీ
విత్తములందొకండు తనవృత్తికిఁ గైకొనఁ జెల్లుగాక స్త్రీ
విత్తముస త్తముండును వివేకియు నౌ యమనందనుండు దా
నత్తికి నత్తునంత యధమాధముఁడే ? మృతులైరె ? సోదరుల్.

అర్జు:—అన్నా ! ప్రకృత మీసూచన యెందుకు ? భార్యకృపచేత నని యేలయనుకొనవలెను ? ఆర్యకృపచేత నని యనుకొందము. భవితవ్య మెట్లుజరుగునో అట్లే జరుగును. పోవుదముపదుండు (పాండవులు సతీ సమేతముగా నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణు:—రాజా ! తుదకు మంచిపని చేసితివి. ఈకారణమున నీకులగ్ను గలుగుఁగాక. (తెరలో) దుర్యోధనమహారాజుగారు తండ్రిగారితో నేదియోయోజించుటకు వచ్చుచున్నారు గావున సభ్యులందఱును జనుఁడు.

(ద్రోణభీష్మాదులు నిష్క్రమింతురు.)

దుర్యో—(ప్రవేశించి) తండ్రీ !

క. నీ కేమి వెట్టి యెత్తెనె ?, యాకోడలియందుఁ బ్రేమ మంతగ్గలమే ?
యేకారణమున రాజ్యం, బాకులటకు ధార వోసి తకటా ! చెప్పుమా.

ధృత:—(తనలో) అప్పుడే పోయి యెవరో యీసంగతి వీనికిఁజెప్పినారే! (ప్రకాశము) నాయనా ! ఈయనన్న నాభీముని ముందు బ్రతుక వశమటోయీ !

దుర్యో:—మంచిది; ఆభీమున కిప్పుడు మాత్రము మంచివారమైతిమా? ఏకారణముననో చిన్నప్పటినుండి మేము పరస్పరవైరులము; అదిగాక.

ఆ. వె. కొఱవి వెట్టి నెత్తి గోఁకికొన్నవిధానఁ
బాము నింట నుంచుపగిదిఁ బాండు

పుత్రకులను బరమశత్రుల రాజ్యము
నందయుంచు టెట్లు? లర్హ మకట!

ధృత:—(తనలో) వీఁడెట్లును వృద్ధినొందువాఁడు కాఁడు. నే నేమి సేతును? (ప్రకాశము) అప్పటికి నాకుఁ దోఁచినచందమున వృద్ధస మ్మత మగుగతి నట్లుచేసితిని; ఈమాటకు నే నన్యథా సంచరింప వీలులేదు. పయిననీయిష్టము.

దుర్యో:—అట్లయినచో వారల నింకొకపరి జూదంబాడుటకుఁగాఁబిలి పింపుము.

ధృత:—(తనలో) అక్కటా! యేమి చేయుదును? (ప్రకాశము) తిరి గియుఁ బాంచాలిని బరిభవింపవలయు ననియేనా?

ఉ. అన్నకు నోడి భీముఁడును నర్జునుఁడున్ గవలున్ సతీమణిన్
బన్నముసేయునప్డు మిముఁబందల నొప్పరికించి రింక వాం
ఛ్రడన్నను గిన్ననుం దలఁప కాగ్రహవృత్తి మెయిన్ గడంగి మీ
యున్నతి రూపుమాపుదు రహో! యిపు డేటికి జూద? మాత్మజా.

దుర్యో:—చేసినపనియే చేయుటకు నేనంత వెఱ్ఱివాఁడ ననుకొంటివా యేమి?

క. ధనసంబంధమ్మును స్త్రీ, జన సంబంధమ్ము రాజ్యసంబంధము లే
కనివార్య మైనవేఱొక, పనిపణముగఁ జేసి యందువ ర్తింతు మొగిన్

ధృత:—అట్లయినచో మీతల్లితో యోజించి పిలిపింతును. ఇప్పటి కీవిచారము కట్టిపెట్టుము. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ
జ తు ర్థాం క ము.

పాండవప్రవాసము

పంచమాంకము

(అంత నొకదాసి ప్రవేశించును,)

దాసి:—(తనలో) నాయొడయురాలగు నూర్వశి యర్జును విడిది కరిగి యతఁడేమి యొనర్చుచున్నాఁడో చూచిరమ్మనియెఁ గావున నరసిపోయెద. (పరిక్రమించి యాకాశముఁ జూచి) అప్పుడే భగవంతుడఁగు చంద్రుఁడుదయించినాఁడు. ఇఁక నాలస్యమొనరింపఁదగదు. (పరిక్రమించిచూచి) అదిగో నర్జునుని యనుచరు లటుపోవుచున్నారు. వారలవలనఁ దెలియకున్న పిదప నాపెం దీసికొనివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

(ప్రవేశకము)

(అంత నూర్వశి చెలికత్తెతోఁ బ్రవేశించును.)

ఊర్వశి:—(తనలో) మనోరథము నెఱవేఱెడినా? నెఱవేఱకేమి? ఇందులకొక సూచన గన్పట్టుచున్నది. ఏమన, ఇంద్రుండు తనకుఁ దానయై "చెలీ! నీవీ రాతిరి నాకొమరు కేళీగృహమున కరుగు" మని యాజ్ఞాపించెఁగదా ? (సంతోషముతో) చిరకాలానురక్తనగునాకిది యెంత యనుకూలమైనయాజ్ఞ ! (ప్రకాశము) చెలీ ! ఇఁక నెంతదూరము పోవలయును ?

చెలి:—అదిగో నయ్యదియే మాడుగు.

ఊర్వ:—అట్లయిన నేనియ్యెడ ద్వారమ్మునసే యుండెదను గాని నీవరిగి నారాకం జెప్పుము.

చెలి:—అట్లనే యొనరించుచున్నాను. (భవనములోఁ బ్రవేశించుట నభినయించి) అడుగో, ఆయెడ శయ్యామాత్ర సహాయుండై యర్జునుఁ

డున్నవాఁడు పోయి విన్నవించెద. (అంతయధోక్తముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.)

అర్జు:—(తనలో)

క. అన్నలు దమ్ములు సతియును
నున్నారు వనమ్మునందు నొకఁడనయి యే
నిన్నాకమందు సుఖినై
యున్న ఫలంబేమి ? యెప్పుడో ? యేఁగుటిఁకన్.

రేపటఁ దండ్రికిఁ జెప్పి యొప్పించి యాజ్ఞఁగొని వేగమ యన్నన్ జూడఁ బోవలయు.

చెలి:—(సమీపించి) మహారాజా ! జయము, జయము. ఊర్వశి యింద్రప్రేరితయై వచ్చి ద్వారంబున నిల్చియున్నయది.

అర్జు:—(తనలో) ఏమి ? ఇట్టిసమయమ్మున నెందుకు రావలయును ? అందులోఁ దండ్రి ప్రేరణకూడ నెందు కుండవలెను ? (ప్రకాశము) ప్రవేశపెట్టుము.

చెలి—చిత్తము. (పరిక్రమించి యూర్వశితో) అమ్మా ! సెలవైనది.

ఊర్వ:—నీవరిగి మరల వేకువజామునకు రమ్ము.

చెలి:—(నిష్క్రమించును)

ఊర్వ:—(ప్రవేశించుట నటించును) ఔరా ! ఇతని నింతకు మున్నింద్ర సింహాసనంబునఁ జూచినప్పటికన్న నిప్పు డెక్కుడు సొబగు గన్పట్టు చున్న దే ? (యోజించి) కాదు, కాదు. ఇది రాత్రిసమయముగదా? ఈప్రభావము దానిదియై యుండునా ? అదియును గాదు. స్వతో రమణీయములగు వస్తువులు క్రమక్రమముగా నాసగొలుపుట సహజమై యున్నది.

అర్జు:—(శయ్యడిగ్గి చేతులు జోడించి)

క. కొమరుసిపై దయకలిమిని
నమరాధిపు డనుపఁ జూడ నరుదెంచితె ? యో

యమ ? సంతోషమ్మయ్యెను
శ్రమయేమిటి ? కేన యటకు ? జను దేరనొకో ?

ఊర్వ:—(తనలో) ఆహా ! యేమి యీవినయము ? కాని యిందీతఁ డేలొకో నాపై మాతృభక్తిం గనఁజేయుచున్నట్లున్నాఁడు. (యోజించి) కాదుకాదు. తన కులదేవతలయందుఁ గలగౌరవాతిశయముచే నిట్లులాడి యుండనోపును. (సంశయముతో) కొమరుని పై ననుగ్రహమనఁగా నేమో ? ఇట శ్లేషపొడకట్టుచున్నది. యావనవంతుఁడ నైన నాయందలి ప్రేమచే వచ్చితివా ? యని యతని యాశయమైయుండును. (తలపంకించి) అట్లేయయినచో 'ఓయమ' యని యేలసంబోధించును ? (యోజించి) సంబోధించుట కేమి ? ఇదిగౌరవార్థము కావచ్చును. ఐనను వావివరుసలతో వేశ్యలకేమి యవసరము ? ఇతఁడు నన్నుధ్రువముగాఁ గామించియేయున్నాఁడు. లేనిచో నిట్టిసమయమున నొంటరిగానున్న తనయొద్దకు వచ్చుటకేల యంగీకరించును ? ఇదిగాక " నేనే నీగృహమ్మునకు రాదలఁచి యున్నాఁడ " నని యెందుకుఁ జెప్పవలయును ? అయినను గొంచెము మాటలాడినపిదపఁగాని నిశ్చయము తెలియదు. (ప్రకాశము) కుమారా ! (నాలుకకఱచుకొని తనలో) అక్కటా ! నేనుగూడ సందిగ్ధార్థముగనే సంబోధించితినే ! (ధైర్యముతో) కానిమ్ము; అతఁడు మూర్ఖుఁడా యేమి ? యీశబ్దము యావనవంతునే న్యాయముగా బోధించునని తెలియకపోఁడు (ప్రకాశముగా) కుమారా !

తే. గీ. వ్యాసుఁ డిచ్చినమంత్రమ్ము పఠన చేసి
యమ్మహాదేవు నారాధనమ్మొనర్చి
పాశుపతమును గైకొని స్వర్గలోక
మరుగుదెంచుటచే ధన్యురాల నైతి.

అర్జు:—(వినయముగా)

తే. గీ. జన్మములుచేసి తపములు సల్పిగాని
పొందఁగారాని యీలోకమునకుఁదండ్రి
యనుమతింజేసివచ్చితివనకయిట్లు
తాలుమాలుగఁబల్కు టెంతయునువింత.

ఊర్వ:—రాజాగ్రణీ! నాయభిప్రాయ మిది.

క. స్మరసుందరుండవైని, ర్జరనాథునికన్న మేటిశౌర్యమ్మున కా
కరమగు నీపరిచయమున్, బొరసినలోకమ్ము స్వర్గమున కధికంబా.

ఉ. కావలువైన కౌరవుల కారణమై వనవాస మబ్బె మీ
కేవురకున్ సతీమణికి, నియ్యది మీకతికష్ట మైననున్
భావుకమయ్యె మాకుఁ, గనుపండువుగా నినుఁ జూచుభాగ్యమా
యీవగఁ గాకకల్గునె? మహేంద్రుఁడు మేమును నీకు లక్ష్యమే.

అర్జు:—(తనలో) ఈపెవాగ్వైఖరిం జూడ నేదోవిధమునఁ బొడకట్టు
చున్నది. ఇంతకు నియ్యెడకు రాగఁత మేమైయుండునో? (యోజించి)
చూచుటకేమైన నిసివేళ నేలరావలయును? ఇది తగదనిచెప్పి యవ్వ
లకుం బంపుదునా? (సంశయించి) తగదనిచెప్పుట కిప్పటి కీమె
చేసినయకృత్య మేమున్నది? ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశముగా)

తే. గీ. ప్రొద్దు వోవుచు నున్నది పురుషులెవరు
వెంటలేకుండ వచ్చితివొంటి నింటి
కరుగఁగావలెఁ గాఁబోలుఁ దరుణిగూడ
నింతవఱకునురాదు నీవిపుడ చనుము.

ఊర్వ:—(తనలో) ఇతనిగాంభీర్యము కడుశ్లాఘనీయము. వలచినచో
నిట్టివానినే వలవవలయును. (లేని కోపముతో)

ఉ. వచ్చినకార్య మేమనవు భావ మొకింతయుఁ దేలనీవు నా
కచ్చెరు వయ్యెఁ బూరుషుల కక్కట! యింతటిధైర్యముండు నే?

మెచ్చఁగవచ్చు నిన్ను, వినుమీ వచియించెద నాకునేనయై;
నచ్చిమనంబు నీకడకు నన్నిటఁదెచ్చె నిఁకేడ కేగెదన్.

తే. గీ. నారదాదులవలన నీనామరూప
ములనువినివిని దర్శనమ్మునకు రాఁగఁ
నెడనువేచుచునుండ నదృష్టమిట్లు
తనకుఁ దానయి పండె నుదారచరిత.

అర్జు: (తనలో) ఓహో! యీమె తుదకుఁ దనభావము స్పష్టపఱచినది. కాదుకాదు. మొదటినుండియుఁ బ్రతిపదమునను సత్కవికవితా రచనంబోలె నేదో యొకవిధమునఁ బ్రకృతమును సూచించుచునే యున్నది. ఇంద్రునకు నుంపుడుకత్తెయగుటచే నీపె నాకుఁ బరమ పూజ్యురాలును దల్లివంటిదియును గావున నిందుల కంగీకరించుట యిహపరలోకదూష్యము. (ప్రకాశము)

చ. తెలిసె భవన్మనోరథము దేవవిలాసిని? నీకు నేతయా
నలఘుఁడు నాకుఁ దండ్రియగునప్పుడు తల్లివినీవుకావె? యి
ప్పలుకులు విన్న నెవ్వరును బాపమటంచును రోయ రొక్కొ? నీ
తలఁ పసమంజసం బగుఁగదా? పగదానవె? లేకయుండినన్.

ఇదిగాక మావంశజుండగు పురూరవునకు నీవు కొంతకాలమ్ము భార్యవని వింటి. దానంజేసి నాకు బరమపూజ్యురాల వగు నవ్వవు కదా! కావున నాయెడ నాగ్రహింపక యీతలఁపుడిగి నన్ననుగ్రహింపుము.

ఊర్వ:—(తనలో) ఓహో! మొదటనే యీతఁడిట్టి యభిప్రాయమును సూచించినాఁడు. నేనే పొరఁబడితిని. కానిమ్ము; ఈయంశమున కుత్తరమే చెప్పలేకపోదునా? (ప్రకాశము) రసికవరా! ఈసూత్రమెఱుఁగకయే నేనునిన్నుఁగామించితిననుకొంటివా?

తే. గీ. భూమిలోకపు మాజాతి భామినులకె
వావివరుసలంధో ననావశ్యకంబు
స్వర్గమునను న్న మాకవి చాగు టెట్లు ?
పల్లెనే లేని కట్టెట్లు ? పట్టణముల.

ఇదియిట్లుంచుము. రణనిహతులకు స్వర్గంబు నియతమని నీవెఱుఁగనిది కాదుగదా !

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజు లొక్కనూర్గురు భవత్తేజోనలంబందు నా
హుతి గాఁబోదురు నేఁటరేపట, సమాయోగంబు మాతోడ నా
శతమున్ గాంచకయున్నె ? వారితనుజుల్ సంబంధమా మీఁదటన్
బ్రతిషేధింతురె ? నేఁడె పుట్టినదొకో ? స్వర్గంబు రాజోత్తమా !

అర్జు:—పితృప్రేయసీ! నీవువచించిన సమాధాన మియ్యెడల సరిపడదు.

క. దేహాంతరమ్మునందీ, యూహలు జనియింపకుండుటొప్పును నొకటా
దేహమ్మున నీకృత్యం, బాహా! యంగీకరించునా ? యెవఁడేనిన్.

ఊర్వ:—(సంతోషముతో) త్రోవలోనికి వచ్చితివి.

తే. గీ. అన్నదమ్ములరగు మీకు నైదుగురికి
ద్రోవది యొకర్తె కద ? భార్య యీవివేక
మచట నేమాయె ? జ్యేష్ఠుసల్లాలు కాక
తండ్రి యుంపుడుకత్తెయే తల్లియగునె ?

"పితృసమో జ్యేష్ఠ" యనుట నీకు నేను జెప్పవలయునా ?

అర్జు:—(తనలో) ఈప్రశ్నమునకుఁదగిన సమాధానమే లేదు. అయిన నట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము) అయ్యది మాతృశాసనమ్మునను గృష్ణద్వైపాయనుని యనుమతమ్మునను బూర్వజన్మసంస్కార విశేష వశమ్మునను శిష్టసమ్మతంబయ్యె. దాని నుదాహరణంబుగఁ గైకొని మనమే కాదిక నెవ్వరును బ్రవర్తింపరు. ప్రవర్తింపను గూడదు.

ఊర్వ:—(సంతోషముతో) మరలఁ ద్రోవలోనికే వచ్చితివి. ఇయ్యది పితృశాసనము; నీతండ్రియాజ్ఞ లేనిచో నాకెంత యనురాగమున్నను నింత ధారాళముగ నేను రాఁగలుగుదునా? ఇఁక నీ కేమిసందియము?

అర్జు:—(తనలో) ఎక్కడికక్కడికి నేదో యొక దురుద్ధరమగు యుక్తి చెప్పుచున్నది. వేశ్యలన జతురిమకుఁ బుట్టినిండ్లుకదా !

క. పరదేశములరయుట ధీ
వరమైత్రియు రాజసభల వర్తించుట శా
స్త్రరసము తెలుఁగుట వేశ్యా
పరిచితియును నైదుగల్గువాఁడు చతురుఁడౌ.

అని చాతుర్య సంపాదన సామగ్రిలో వీరల పరిచయమునుగూడఁ బెద్దలు బరిగణించియున్నారు. అందులో దేవవేశ్య ! ఈమె కెవ్వ రుత్తరము చెప్పఁగలరు ! ఎట్లని యీవిషయమ్మునుండిమాత్రము తప్పించుకోవలెను. (ప్రకాశము)

ఆ. వె. తండ్రియాజ్ఞగనుక తప్పదు నీకంటి
వింద్రుఁడిట్టియాజ్ఞ యిడెనయనుము
అమరవరులదైన యాహారమునుబట్టి
యేను మానవుండ నెట్లు నడతు ?

ఊర్వ:—ఇంద్రనందనా ! నీవు మానవుఁడవని నీలో నీవనుకొనవలసినదే కాని యొరులు విశ్వసింపరు. మానవమాత్రుఁడవు కావనుటకుఁ బ్రమాణం బింద్ర నందనుఁడవగుట యొక్కటియే కాదు.

సీ. అంగారపర్ణుని నవలీలమై జయిం
పఁగ నేర్చు టెట్టులో ? మనుజుఁడొకఁడు
అమరేంద్రునిర్జించి యగ్నిచే ఖాండవం
బేర్పింప నేర్చునే ? యితరుఁడేని

మాయాకిరాతు నుమానాథు నిర్జింపఁ
దరమెట్టులగు ? నొక్క నరవరునకు
మేనితో స్వర్గంబు రానేర్చునే ? యెట్టి
ఘనతపశ్శాలియౌ మనుజుఁడేని
ఇంక నెన్నేనియును గలవీవు నరుఁడ
వించుకయుఁ గావనుచుఁదెల్పు హేతువులు న
రుండనెడిపేరు నీకు నొక్కండు మాత్ర
మున్నదది నేతిబీఱకాయన్న పగిది.

లేదా, అయ్యది నీవు పూర్వజన్మంబున నరనారాయణులలో నరుండవగుటఁజేసి కలిగినపేరు కావచ్చును. ఆ నరనారాయణులు దేవతలకన్నఁ గడు నధికులు. నన్ను, ఆ నారాయణమునియేకదా తన యూరువునుండి సఖీసమేతముగ నిచ్ఛామాత్రమ్మున సృష్టించె. దానంజేసియే యే నూర్వశినైతి. ఆయాయీ హేతువుల నిర్జరుల లోనివాఁడవే యగుటచే స్వర్గలోకాచారములంబట్టి చరించుటకే యభ్యంతరమునునుండదు. కావున నొండువిచారంబుదక్కి నన్ను మన్నింపుము. మదనుండు కాలహరణమ్మునకు నోర్చువాఁడు కాఁడని పరేంగితజ్ఞులకు వేఱ చెప్పవలయునా ?

అర్జు:—(తనలో) ఓహో ! తుదకు సుతిమించుచున్నది (యోజించి) కాని యీమెయే నాకొక యుక్తికిఁ ద్రోవఁజూపినది. దానిచే నిరుత్తరయగుఁగాక (ప్రకాశము) జనకమనోహారిణీ !

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణోరూద్భవన్
దరుణీ! నన్నను గూఁతురం చెఱిఁగియున్ ధర్మంబు వోనాడి ముం
దరయన్ జాలక గైకొనన్నగఁడె ? కంసారాతి నీతండ్రి, మ
మ్మరుఁ డీతండని గేలిసేయరె ? ప్రజల్, కామాంధతల్ కూడునే ?

ఊర్వ:—(నవ్వుచు) ఇంతులకా నీవు జంకుచుంటివి ? కృష్ణుఁడు తనచ

ర్యలు నిర్దుష్టము లైనప్పుడుకదా నిన్ను నవ్వవలయు. అతఁడు నాకుఁ దండ్రియే ? అయినను బ్రసంగవశమునఁ జెప్పవలసివచ్చినది.

తే. గీ. గొల్ల యిల్లాండ్ర కెల్లను గుత్తకాడు,
దేవకీనందనుండందు వావివరుస
లిట్లువెదకిన సరిపడు టెట్లు ? లింత
యేల ? రాధకు నతనికి నేమివావి ?

అది యట్లుండనిమ్ము. అనేకములుగా వావులున్నప్పు డందులోఁ బ్రకృతమనుకూలించువావిఁ జూచుకోవలెను. ఒక తల్లి వావిగాని చెల్లెలి వావిగాని వచ్చినచోఁ బరిత్యజింతురుగాని మీామానవులైన నిట్టియెడ నిషేధింపరు. ప్రకృతము నీవు చూపిన కూఁతువావి బొత్తిగాఁ దప్పు లేదు. "కూఁతువావి కూర్చవచ్చు" ననికదా ! పెద్దలందురు. ఇవి యన్నియు నిట్లుంచుము.

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణుండింద్రు సో
దరుఁడౌటీవు నెఱింగినట్టిదె మదిన్ దర్కింపు మేపాదు ? వీ
వరుస, న్మద్దుమఱంది వైతివిసుమీా ? వావుల్ విచారింప కా
దరమున్ జూపుము కౌఁగిలింపుము మరున్ దండింపు మొండేటికిన్.

(అని బలాత్కారముఁగా గౌఁగిలింపఁబోవును)

అర్జు:—(తొలఁగని కోపముతో)

ఆ. వె. ఈవు దేవవేశ్య వెంతయు జాణవు
నీకు నుత్తరంబు నేనుజెప్పఁ
జాలువాఁడనే ? విచారంబు దక్కుము
చనుము నిన్ను నేను సమ్మతింప.

ఊర్వ:—(కోపముతోఁ దనలో) అక్కటా ! యీాతండు వృథాగా నన్న వమానించినాఁడే !

ఉ. తా నయి కోరుటన్నఁ గడు దప్పిదమూఁగద ! వారకాంత, కెం
దేనియు నద్దియుక్ గలిగెనేని "సెబా" ననిపించుకొన్న మే

" లా నది యట్లు గాక యిటులైనను వేఁటికిఁ జెప్పనున్న దే ?
లేనిది లేకయుండ సరిలేమలు నవ్వుటయున్ దటస్థపూ.

ఇంతయవమానము నేనెట్లు సైరింతును ? (ప్రకాశము, కోపముతో) ఏమి ? నన్నవమానించెదవుగా ? ఇదిగో, దీనికిం దగినశాపమనుభవింపుము.

తే. గీ. ఏనునిజముగ నినువరియింతు నేని
ఇదియు శాస్త్రవిరుద్ధమై పొదలదేని
సురపతియునిట సమ్మతిచూపెనేని
శాపమిది గైకొనుము నపుంసకుఁడవగుము.

(దిగ్గున లేచిపోవును)

అర్జు:—(తనలో)

ఆ. వె. శాప మిచ్చుఁగాక చనుఁగాక యింద్రుని
తోడఁ జెప్పుగాక తోయజాక్షి
యతఁడు నన్ను శిక్షయైనఁ జేయునుగాక
యిట్టికాని వలపులెట్లు తగును ?

(అంత నింద్రుఁడు ప్రవేశించును)

ఇంద్రు:—(కౌఁగిలించికొని) తండ్రీ ! నీయింద్రియజయమ్మునకు మెచ్చితిని. ఊర్వశి యొసగిన శాపంబు నీకునజ్ఞాతవాసమ్మున నొకవత్సరంబుపకారమైపరిణమించుఁగాక.

అర్జు:—(ఆశ్చర్యముతో) తండ్రీ! నీకీసంగతి యప్పుడే యెట్లు తెలిసినది?

ఇంద్రు:—నే నియ్యెడనే గూఢముగానుండి మీయిరువుర సంభాషణమ్ములును వినుచున్నవాఁడ, నీయంతవానిని నేను మునులయందేని జూడలేదు. నీయట్టి జితేంద్రియునకు సాధింపరాని పని యుండదు. కావున,

క. ఘోరుల నివాత కవచుల, దారుణసంగ్రామమున విదారింపుము నీ
కారణమున దేవతలకు, భూరిసుఖమ్ములు లభించు పుత్రక ? యింకన్.

అదె ప్రభాతంబగుచున్నది. ప్రాగ్దిశాంగనాముఖ సరోజాగ్ని శిఖ విశేషకంబుపగిది భాస్కరుఁడుదయించుచున్నాఁడు. మన మియ్యెడ సురనదికిం జని యయ్యెడఁ గృతస్నానులము కావలయు. పదపడి నీకు మఱికొన్ని యస్త్రమ్ములుపదేశింప నవసరమై యున్నది.

అర్జు:—(వినయముగా)

తే. గీ. తండ్రి! నీయాజ్ఞ కన్యథాదలచునన్ను
నించుక క్షమించి దయ సెలవిచ్చి పంపు
మన్న నారాకగోరుచు ననుపదంబు
చింతగొనుచుండు నేనటఁ జేరవలయు.

ఇంద్రు:—(ధ్యానించుట నటించి) తండ్రీ!

క. నీయన్నయు నీతమ్ములుఁ
దోయజపత్రాక్షి ! ద్రుపదదుహితయు మీకున్
శ్రేయస్కరుండు ధౌమ్యుఁడు,
నీయెల్లరు కుశలు లింత యెఱుఁగఁగనయ్యెన్.

మఱియు నీదివ్యాస్త్రలాభంబు వ్యాసునివలన విని ధృతరాష్ట్రాదులు మిక్కిలిగ నసూయాగ్రస్తులై వందురుచున్నవారు. నేఁటరేపట నీసేమంబు రోమశునివశంబున నీయన్నకడ కంపుదు. నమ్మహాముని ప్రేరణమ్మున నీయన్న శ్రేయస్కామియై తీర్థయాత్రం బొనరించి పదంపడి గంధమాదనంబున సతియును దానును దమ్ములును నీరాకకై రోమశు నాదేశమ్మున వేఁచియుందురు. అయ్యెడ నీవు వారలఁగలసికొందువుగాక, ఇప్పటికీ యుద్యమంబుడుగుము. నావెంట రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య
ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ
బంచమాంకము.

పాండవ ప్రవాసము

షష్ఠాంకము

(అంత ధౌమ్యులు ప్రవేశింతురు)

ధౌమ్యు:—(తనలో) వేటకుఁ బోవుచుఁ బాండవులు నన్ను ద్రుపద పుత్రిం గాపాడుటకై నియోగించిరి. అత్యావశ్యకమగుటచే దేవార్చనకై కుసుమంబులు తెచ్చుకొన నింతదవ్వు వచ్చితిని. వచ్చియప్పుడే చాలసేపైనది. ఇఁక నిటఁదడయఁదగదు. తఱచుగా దుష్టులు సంచరించుచుండు నియ్యడవిలో స్త్రీలనొంటిగా డించుట భావ్యముగాదు. కావున నుటజమునకే పోవుదును. (పరిక్రమించి చూచి) అదిగో! పాంచాలి లోన నెవరికో యాతిథ్య మొసఁగుచున్నది. ఇతఁడెవఁడో రాజన్యుఁడుగాఁ దోఁచుచున్నాఁడు.

(అంత ద్రౌపదియు సైంధవుఁడును యథోక్తముగాఁ బ్రవేశింతురు.)

ద్రౌప:—అన్నా! అదిగో! పాద్యము. కాళ్లుగడిగికొని యాకృష్ణాజినంబునఁ గూర్చుండుము.

సైంధ:—(కూర్చుండి) అక్కటా! యింత సుందరిని నేనెందును జూడలేదు.

క. కోమరులఁ గనినను నీసతి
 కోమరించుకయేనిఁ జనక కొండొక హెచ్చెన్
 సుమబాణుబాణమో? లే
 కమరాధిపు వజ్రమో? యహో! మోహినియో?

ధౌమ్యు:—(పాఱఁజూచి) వీఁడా? వీఁడు పరమదురాత్ముఁడగు దుర్యోధనునిబావ. దౌర్జన్యమున వానికన్న నేఁడాకు లెక్కువ చదివినవాఁడు. వీఁడియ్యెడకు రాఁ గతమేమొకో? వీనివలన నేదేని యుపద్రవము రాదు గదా? అట్లయిన శుద్ధశ్రోత్రియుఁడను; అసమరుడను

నేనేమి చేయఁగలను ? కావునఁ ద్వారగాఁజని పాండవుల వెదకి తీసి కొని వచ్చెదను. వారును నీవఱకు వచ్చుచునేయుందురు. (నిష్క్రమించును.) (ఇదివిష్కంభము)

ద్రౌప:—అన్నా ! పూజ్యులగు గాంధారీధృతరాష్ట్రులకుఁ గుశలముకద ? నీవెందుండి యెటకరుగుచుంటివి ?

సైంధ:—(విలాసముతో) ఆఁ ! అందఱును గుశలముగా నున్నారు. నేను సాల్వకన్యం బెండ్లి యాడుటకై పోవుచుంటిని గాని,

ఉ. నీరజపత్రనేత్ర ! విను నిన్ గనుఁగొన్నది యాదిగా మనో
ధీరత బొత్తుగాఁ జెడియెఁ దెంపుననే నిఁక సాల్వకన్యకై
యేరహిఁబోవనేర్తుఁ ? జన నీయవు నీదగుతళ్కుబెళ్కు, లం
భోరుహముం ద్యజించి యెటుపోఁగలుగున్ ? భ్రమరంబు, కోమలీ.

నిన్ను దౌదవ్వులన కాంచి నాపడినపాట్లు వినినచో నీవు కరుణింపక పోవని నానమ్మకము.

చ. నినుఁ గనుగొంటి నెమ్మనము నీరయి పోయెను నానవాలు ప
ట్టనెఱుఁగనైతి వెంటనె తటాలున నాచెలిఁ గోటికాస్యునిన్
బనిచితిఁ జూచి తేగద ? యబద్ధ మొకింతయు లేదు నమ్ముమా
తనివలనన్ సమస్తమును దన్వి ? యెఱింగితి ధైర్య మంటితిన్.

తే. గీ. జూదమున నాఁడు గోల్పోయిసొబగుదక్కి
యడవులందున్న నిర్భాగ్యులైనపాండ
వుల తలోదరియే కదా ? వలచినేను
రమ్మనినరాదె ? యనునమ్మకమ్ముగలిగె.

అక్కటా ! నీవంటికులుకులాఁడికి భగవంతుఁడు—కాదుకాదు, దుర్నయులగు పాండవు లెన్నిపాట్లు తెచ్చిపెట్టిరి ?

ఉ. నీపతికన్ననున్ గలఁడె ? నీచుఁడు, ప్రప్రథమంబు జూదమం
దాపదగాంచియున్ మరల నాడుట కేమనిసమ్మతించె ? నీ

కై పలుపాటులన్ బడి నయమ్మున మామకుఁ జెప్పి నేన చు
మ్మీ ? పరమార్థబుద్ధిమెయి నీయఁగ జేసితి మున్న రాజ్యమున్.
నీకై యప్పుడు నేను బడినపాటు లన్నియుఁ జెప్పనేల ? ఎంచుల
కేని నీసౌందర్యము ముఖ్యకారణము.

సీ. దుర్యోధనుని కేమి దుశ్శాసనుని కేమి
ధార్తరాష్ట్రులకు నందఱకు నేమి
కర్ణుని కేమి యాగాంధారపతి కేమి
నా కేమి నిక్కమ్ము నమ్ము మబల
లేదు కోపమ్ము నీమీఁద లేశమ్మును
నినుభార్యగాఁ గొనుమనమె కాని
కొప్పువట్టుకొని నిన్ గొలువునకీడ్చుట
కోకలొల్చుట తోడఁగూరుచుండు

గీ. మనుట యన్యనివరియింపుమనుట మొదలు
సకలకృత్యమ్ములునుసంజ్ఞలకటయెఱుఁగ
వైతి వింతకు నరసికులల్ల వారు
నేనొనర్చితినే యిట్టినీచకృత్యములు.

తటస్థించిన రహస్యమ్మున నామనంబు నీకుఁ దెల్పిన నీవు సమ్మతిం
పక మానవని వేఁచుచుండ నేఁటికి భగవంతుండు మన కనుకూలుం
డయ్యె నీకఁ దడయకుము లెమ్ము. అదియె నాసేన, పోయి నీవు
రథమ్ము నెక్కుము. నేను నీవెనువెంట వచ్చుచున్నాఁడను.

ద్రౌప:—(తనలో) అక్కటా ! దైవమా ! యీయడవింబడి యాకల
ములు తిని జీవించుటకును నీనోర్వకపోతివా ? ఈదుర్మార్గు నిక్కడి
కెట్లు తెచ్చితివి ? (నలుదెసలుపరికించి) ఒకరుగాకున్న నొకరేని సమ
యమునకు రాకున్నారు. అయ్యో ! ధౌమ్యులెక్కడి కేగిరో యేమి
గతి ? హా ! కృష్ణా ! ఆపద్బాంధవా ! నీవుమున్న నాకొనర్చిన మేలు

నేను మఱవలేదు. మరల నీచెల్లెలిఁ గాపాడఁదగుసమయము వచ్చినది. వీనిని వధియింపుము లేదా! సుబుద్ధినేనిఁ బ్రసాదింపుము. (యోజించి) విధిగా వీనికీపాటికి మంచిబుద్ధి కలుగవచ్చును. భగవంతుఁడు తలఁచినచో నొకటి దుర్లభమా? (పెదవివిఱిచి) తక్కినవేవియును దుర్లభములుకావు కాని దుష్టులకు మాత్రము మంచిబుద్ధిని భగవంతుఁడును గలుగఁజేయలేఁడు. అయినను నిట్లు చెప్పి చూతును. (ప్రకాశముగా) అన్నా! నీవు కౌరవభగినియగు దుస్సలకు భర్తవు కాన నాకు సోదరుఁడవు. అట్టిచోఁ దగవువిడిచి నన్ను మోహింపఁ దగునా? నీవు సమస్తధర్మమ్ము లెఱింగినవాఁడవే. ఐనను బ్రమాద వశమున నిట్టిపనికిఁ బూనితివి. దానికేమి, యెఱుఁగక చేసిన దోషమును భగవంతుఁడును లెక్కింపఁడు. ఇఁక నేని నాయెడ నొండు తలంపుడిగి వేఁటపోయిన నీబావలు వచ్చుదనుక నియ్యెడలన నుండి వారుతెచ్చిన మృదుమధుర మాంసమ్ముల సేనాసమేతమ్ముగ విందుగుడిచి వారువీడ్కొలుప నరుగుదువుగాక.

సైంధ:(తనలో) ఈమె పయికిట్లు చెప్పుచున్నను నాయందనురాగము లేకపోలేదు. కానిచో విందుగుడిచిపొమ్మని యెందుల కనవలెను? ఇష్టమే లేనిచో నన్నుఁ బరుషభాషణమ్ముల నిందింపకుండునే? ఇఁక నీమెవిధిగాఁ దక్కినదియే కాని యెందుకో? జాలమొనరించుచున్నది. ఇంతలోఁ బాండవులు వత్తురేమో? (ధైర్యముతో) వత్తురుగాక చిరకాలమునుండి యన్నవస్త్రములులేక యాకలములుదినుచున్నవారు నన్నేమి చేయఁగలరు. నేను సైన్యసమేతుండ, వారలేకాకులు. అయినను అంతవఱకు రాకుండఁగనే యీమెందీసికొని పోవుట కడు మంచిది. (ప్రకాశము) మోహనాంగీ? విందుగుడిచి పొమ్మనెదవా? ఇప్పటికినేను ధన్యుండను. నాజన్మము సఫలము.

ఉ. విందన నిష్టభోజనము వేయును నేటికిఁ? గాముకుండ నా
కెందుకు? మాంసముల్ ఫలము లెందుకు? నన్యము లోమృగాక్షి! మో

చందనగంధి! నీయధరసంపద నానగ నిచ్చితే సుమీ?
విందగు నీమనంబు నరవిందముఖీ! కన్నుఁగొంటిఁ జూచితే!

తే. గీ. అడవులంబడు వనదల నాశ్రయించు
కతననీకిట్టి యిక్కట్టుగలిగెనబల?
అక్కటా! చిక్కిపోయితి వతివమిన్న
యిప్పుడేనియు నీసొగసేరికబ్బు?

ఇంక మారాడకుము. లెమ్ము రథమెక్కుము. (కేలు పట్టుకొనఁ బోవును)

ద్రౌప:—(తొలఁగి తనలో) అక్కటా! యిఁక వీనికి వివేకము గలుగదు. (దెసలు పరికించి) పార్థులు వచ్చుచున్నట్లులేదు. ఇందేమిగతి? శ్రీకృష్ణుఁడు నన్నుఁజూచియైన నీదురాత్మునికి సుబుద్ధిం గలిగింపఁడయ్యె. (యోజించి) వీనికి వినాశకాలము దాపయి యుండఁ గృష్ణుఁడు మంచిబుద్ధి నిచ్చుటయెట్లు? వీనివలన నాకవమాన మెట్లును దప్పదు. కానిమ్ము (ప్రకాశము. కోపముతో) ఓరీ! దుష్టా! అన్నా! యని నిన్నుఁ బిల్చుచున్న నన్నిట్టి బెట్టిదంపుమున్న ఆకపుఁ బల్కులచే నొప్పింప నీనాలుక యెట్టులాడెరా! దురాత్మా! ఇఁక నేని బుద్ధి తెచ్చుకొనుము. వృథాగాఁ బాండవుల కోపానలమ్మునకు మిడుతవుకాకుము; పొమ్ము.

సైంధ:—(తనలో) ఓహో! యింకను నీపె మనము గరఁగినట్లు లేదే! (యోజించి) అవును. స్త్రీలు వక్రస్వభావలు గదా! లోనొకటి యుంచికొని పైకొకరీతిమాటలాడుదురు. (ప్రకాశము) జగన్మోహినీ! విందు గుడిచి పొమ్మని యిప్పు డూరక పొమ్మనుట న్యాయమా? నీవన్నాయని పిల్చితినంటివిగదా! ఆశబ్దమున కర్థము "ఓయీ!" యనుటసుమీ! నీయంతన నీవువత్తువని యింతసేపూరకొంటి, నింకనిన్ను బలాత్కారముగనైనఁ గొంపోక మానను. తరువాత నీయిష్టము.

ద్రౌప:—(మండిపడి) కొంపోయెదవుగా ? తులువా! బలాత్కృతిగా నన్నును ధర్మజాదులతోఁ గొంపోయిన జటాసురునిగతి, వాయునంద నుచే నేమయ్యెనో ? అదియె నీకును మూఁడును. వృథాగా నెందుకుఁ జచ్చెదవు ? నామాట వినుము. ఒకరు తూర్పు నొకరు దక్షిణము నొకరు పడమట నిరువు రుత్తరము నకును వేఁటబోయిరి. నీవునన్నుఁ దీసికొని యేదిక్కున కరిగినను నీకుఁజావు నిశ్చయము. నామాటవిని బుద్ధిగలుగుము. ఓరీ! నీకుఁ దోఁడఁబుట్టువులు లేరా ?

సైంధ:—(తనలో) నీతో వచ్చుట నాకిష్టమేకాని పతులవలన జంకెద నని సూచించుచున్నది. ఈభయము తీర్చెదంగాక. (ప్రకాశము)

ఉ. నీపతు లెంత ? నాకుఁ గడునీచులు జూదపుఁ గొల్వునాఁడు నీ
యాపదఁ జూచి యూరకొనినట్టిరెకా ? తరలాక్షి ? వారిప్ర
జ్ఞాపటిమంబు నే నెఱుఁగనా ! యిటు లూరకయుంటిఁ గాని యో
కోపన నీమనమ్ము నెఱుఁగుకా నిజముం గ్రహింప నేరనే !

జాగుచేయకుము. త్వరపడుము. అల్లదె భద్రగజము, దాని నొండె లేక రథమ్మునొండె నధిరోహింపుము.

ద్రౌప:—ఓరీ! పాపాత్మా ? నీతరమును నెదిరితరమును నెఱుఁగక వృథాగర్వాలాపములేల యాడెదవు ? మొన్న మొన్ననే కదా! నిన్నును నీరాజును దమ్ములను గంధర్వులు కట్టి కొంపోవుచుండఁ బార్థులు విడిపించిరి. ఇంతలోఁ బాండవులకన్న నీకెక్కుడు బలమె క్కడనుండి వచ్చినదిరా ? దురాత్మా ! బుద్ధిగలిగి మసలుకొనుము.

సైంధ:—(తనలో) ఇఁక నీయబల తనంతఁ దానై వచ్చునట్లు తోఁచదు కావున బలాత్కారంబ యిటఁ గర్తవ్యము. (ప్రకాశము) ఇదిగో నిన్ను బలాత్కృతిగాఁ దీసికొని పోవుచున్నాను. (పట్టికొని యెత్తుకొఁ బోవును.)

ద్రౌప:—(వానిని వెనుకకుఁబడునట్లుగాఁ ద్రోసివేసి) ఓరీ! దుర్గంధ

సైంధవ ! నీకుఁ జేటుకాలము దాపైనది. అవశ్యమును పాండవుల చేతిలో మరణము వ్రాసియున్నది. సీత నపహరించిన రావణునిగతి యేమైనదిరా ? దురాత్మా ! (నలుదెసలు పరికించి తనలో) అక్కటా ! యిప్పటికేని యొక్కరును రారే ! పోనిమ్ము. ధౌమ్యులుగూడ సమయమునకు లేకపోయిరే !

(అంత ధౌమ్యులు ప్రవేశించును)

ధౌమ్యు:—అక్కటా! యెంత వెదకినను నేగురలో నొకరేని గన్పట్టరైరి. ఇక్కడ పాంచాలిగతి యెట్లులున్నదో ! (పరికించును)

సైంధ:—నన్ను వెనుకకుఁ బడద్రోసెదవుగా ! (నవ్వి) ఇందుఁ దప్పేము న్నది ? ప్రియురాండ్రు తమప్రియులయెడ నిట్లు జరుపుట కామశాస్త్ర ప్రసిద్ధమే కదా! ఈసారి తప్పక నిన్ను రథమెక్కించెదను, చూడుము (బలాత్కారముగా నెత్తికొని పోవును.)

ద్రౌప:—ఓరీ ! దుష్టాత్మా ! దుర్మత్త ! (అని తిట్టును)

ధౌమ్యు:—(అతిక్రమముతో) ఓరీదురాత్మా ! నీకు వినాశకాలము తటస్థించినదిరా ? "వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః" అన్నట్లు నీకిట్టిదురూహా జనించినదిరా ? (ఎలుగెత్తి) ఓహో ! ఖండితారాతి మండలురగు పాండవులారా !

క. సైంధవహతకుఁడు కడు దు
ర్గంధుండు మదాంధుఁ డగుచు ద్రౌపది నిదె ని
ర్బంధించి బలాత్కృతిమై
బంధురగతిఁ బోయెడిఁ బ్రదపారహితుండై.

నేను వెనువెంటఁ బోవుచున్నాఁడ. మీరు త్వరలో రండు విడిపింపుఁడు. (మూఁడుసార్లు కేకలువైచి నిష్క్రమించును.) (అంత పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ:—(తనలో) ఏమో ? కారణము తెలియరాకున్నయది గాని

యెడమ కన్నదరు చున్నది. (విని ప్రకాశము) తమ్ముఁడా! ఉటజ
ము్మన నేదియో రోదనధ్వని విన వచ్చుచున్నది.

భీము:—అవును ధాత్రిక కంఠధ్వనివలె నున్నయది.

(అంత యథోక్తముగా ధాత్రిక ప్రవేశించును.)

ధాత్రి:—(రోదనముతో) ఏమి చెప్పుదును? సైంధవహతకుఁడు ద్రోప
దిని బలాత్కరించి తన రథమ్మునఁ బెట్టుకొని యల్లదె కొంపోవుచు
న్నాఁడు. ధౌమ్యులు వెనువెంట వానిని శపించుచుఁ బోవుచున్నారు.

భీము:—(కోపముతో) ఏదెసఁ బోవుచున్నాఁడు? ఏఁడీ! (ధర్మజుదిక్కు)
అన్నా! చూచితివా? నీవలన నెందఱి కెన్నిపాట్లు మూఁడుచున్నవో.

సీ. ఘోషయాత్రను జచ్చు కుటిలాత్మ్మలను నీవ
విడిపించితివి మమ్ము వెనుక కంపి
జూదంబునాఁడె చచ్చుదురాత్మలను నీవ
బ్రదికించితివి మమ్ము మెదలనీక
యుద్ధమో యని యేచ్చు నవిదమాత్రంబేనిఁ
బౌరుషంబొక్కింత నేరవైతి
వేనాఁటికానాఁడె యీరీతి దిగఁదీసి
యనుజులబలము నట్టడవిఁగల్పి;

తే. గీ. తకట? నిన్నేమనంగల దతివ కెంత
యెగ్గుచేయించిరో చూచితే? సుయోధ
నాదు, లింకనైన నీయుపన్యాసములను;
గట్టిపెట్టుము మము దయఁగావు మధిప!

అర్జు:—అన్నా! ఇప్పుడీప్రసంగమున కవకాశములేదు. కావున శీఘ్ర
ముగాఁ బోయి యాసైంధవు నుక్కడంచి పాంచాలిని విడిపించి పదం
పడి చూచుకొందము. (చూచి) అదిగో వానిరథము పోయినవలను.
ఇటు పోవుదము (పరిక్రమించి) అదిగోఁబన్నిద్దఱు సౌవీరకుమారు

లును దక్కటి సైన్యములును వెంటరా సైంధవుండరుగుచున్నాఁడు. రయమ్మునఁబోయి కలసికొందము. (పాండవులు నిష్క్రమింతురు.)

ధాత్రి:—(చూచి సంతోషముతో) అమ్మయ్యా! యిక్కడికి బ్రతికితిని. సౌవీరకుమారుల నర్జునుఁడెప్పుడు చంపెనో తత్క్షణమే సైంధవుఁడు రథమునుండియుఱికి యిల్లె పరుగుపరుగున వచ్చుచున్నాఁడు. ద్రోవది ధౌమ్యులున్నయెడకు వచ్చి నిల్చినది (కోపముతో) ఓరీ! దురాత్మ! ఎక్కడికిఁ బోయెదవురా? చచ్చితివి లే (భయముతో) అయ్యో! నేను జెప్పితినను కోపముచేఁ గాఁబోలును నావంకకే వచ్చుచున్నాఁడు. (చూచి) లేదు: అక్కడ నేదోయొక పొదరింట దాఁగుచున్నాఁడు. దురాత్మా! వారి కానవాలు చూపి నిన్నుఁ జంపించెదను లే. (పరికించి) పాండవులెల్లరును వీనిని వెదకుచునిచటికే వచ్చుచున్నారు.

(అంత భీముఁడు దప్ప నందఱును ప్రవేశింతురు)

ధర్మ:—(బిగ్గరగా) తమ్ముఁడా! పాఱిపోవు సైన్యమ్ముల నెందుకుఁ దఱిమెదవు? సైంధవుని వెదకి పట్టుకొని నాయొద్దకుఁ దీసికొనిరమ్ము.

ద్రౌప:—(కోపముతో) మరల నా దురాత్ము నిక్కడి కెందుకుఁదీసికొని రావలయును. అక్కడనే చంపి రాఁగూడదా?

భీము:—(కోపముతోఁ బ్రవేశించి)

ఉ. సోదరియంచుఁ జూడక పశుస్థితి నిట్లు బలాత్కృతిన్ ద్రిలో
కాదరణీయపుణ్యచరితాస్పద కెగ్గొనరించు దుర్మదున్
మోఁది వధించి రమ్మనక ముందఱి కేటికొ తెమ్మటంటి? నా
పై దయనిచ్చిపంపెదవొ? బావకుఁ బూజ్యుఁడటంచుఁ గానుకల్.

అర్జు:—అన్నా—

ఉ. పాఱినవానిఁ జంపెదరె పాండుతనూభవు లెన్నఁడేని? నీ
వూరక యంటికాని యిది యొప్పిదమే? రణధర్మహానె? యా
కౌరవసోదరిన్ దలఁచి కారుణికత్వము దాల్పఁబోలు స
త్కారమొ లేక యెండొకవికారమొ చేయుద మింత యేటికిన్.

ద్రౌప:—(కోపముతో) ఇక్కడికెట్లయిన నేమి యెట్టకేలకు వనవాసము సమాప్తి కావచ్చినది. పదంపడి యజ్ఞాతవాసముగూడ నిట్లనే తుద నెగ్గవచ్చును. అప్పుడేని వారలు మీకు రాజ్యము నీయరనుట ధ్రువము. అయ్యెడ యుద్ధము తప్పదు గదా! అప్పుడవ్వారిని నివ్వారిని దలఁచినచో జయము కలుగుట యెట్లు? రాజ్యము చేకూరుట యెట్లు?

ధర్మ:—ఇప్పుడీ యనవసరప్రసంగ మెందులకు? ఆదుర్మార్గుఁ డెక్కడి కేనిఁ దొలఁగి చనకుండఁ ద్వరలోఁ బోయి వెదకి పట్టి తీసికొనిరండు శిక్షింతము. దుస్సలయొక్కయు గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులయొక్కయుఁ బ్రియమ్మునకై వానిని జంపుటమాత్రము నాయభిమతము కాదు.

భీమార్జునులు:—(వెదకుటకై పోవుచుండఁగా)

ధాత్రి:—ఆర్యా! అడుగో దట్టమ్ముగ నల్లికొన్న యీ పొదరింట దాఁగినాఁడు. ఇందాఁక నేను జూచితిని (అంతి యథోక్తముగా సైంధవుఁడు ప్రవేశించును.)

ద్రౌప:—చూచితిరా? ఈదురాత్ముఁడు మరల నేదేని యెడకు వేచి నన్నుఁ గొనిపోవ నెంచి మన యాశ్రమ సమీపముననేవచ్చి దాఁగినాఁడు. లేనిచోఁ బాఱిపోవువాఁడిక్కడికే యేల రావలెను?

ధౌమ్యు:—(నవ్వి)

కం. ఒడ లెఱుఁగనిభయమున నిటు
తడఁబడి యరుదేరఁబోలుఁ దరుణీ? యిఁతఁ డి
ప్పుడు దినినదెబ్బలను మఱ
చెడినే? యిఁక నిట్టిపనికిఁ జిత్తంబిడునే?

ధర్మ:—గురువరా! చక్కఁగా సెలవిచ్చిరి.

భీమార్జునులు:—(వెదకుట నభినయింతురు.)

సైంధ:—(తనలో) ఔరా! నేను వీరియాశ్రమముననే వచ్చి వంటయింటి కుందేలనైతినే! ఇఁక నేమిగతి? అన్నా! యీగర్భదాసి

నాకొంప తీసినది. ఇప్పుడేని దీనికేదేనియిచ్చెదనని సైగచేయుదునా! మఱియొక దిక్కునకుఁ గొనిపోవును. (చేతి మురుగును జూపును.)

ధాత్రి:—(బిగ్గఱగా) అదుగో! అదుగో! అక్కడనే! అక్కడనే!

భీమార్జు:—ఏఁడీ? ఏఁడీ? ఎక్కడ? ఎక్కడ? (పరిక్రమింతురు)

సైంధ:—అక్కటా! యీ తెలివితక్కువముండ చక్కఁగ గ్రహింపక పైపెచ్చు మఱింత గుట్టుబెటఁబెట్టినదే? ఇఁక నిక్కడనుండిన లాభములేదు. (లేచిపరుగిడును)

భీము:—ఓరీ! పాఱుఁబోతా! నిలువుము. (పట్టుకొనియీడ్చి తన్నఁబోవుట నటించును)

సైంధ:—(తిరుగఁబడఁబోవును.)

భీము:—(ధర్మజునొద్ద కీడ్చుకొని వచ్చి మరలఁ దన్నఁబోవును)

ధర్మ:—తమ్ముఁడా! అంతకోఁ జాలింపుము. వీడు చచ్చిపోవుచున్నట్లున్నది. (సైంధవునిదిక్కయి) ఓరీ! మాతృద్రోహీ!

తే. గీ. శకునిసోదరిఁ బెండ్లాడుటొకటి వట్టి
వెకలులఁ దనూజులఁగాంచు టొకటికాక
కూఁతునీకిడుటయుంగూడఁగురునరేంద్రు
నన్వయమునమాపుటకె హేతువయ్యెనొక్క.

(భీమునిదిక్కయి) తమ్ముఁడా! యిద్దురాత్మునికేమిశిక్ష విధింపుమందువు?

భీము:—ఇయ్యది పాంచాలి చెప్పవలసినది గదా?

అర్జు:—ఆపె చెప్పుటయు సందుల కుత్తరము చెప్పుటయు నిదివఱకే యైనది.

నకు:—ఇప్పట్టఁ బాంచాలి చెప్పిన చొప్పంతరమణీయముగ లేదు. వీమంటిరా?

తే. గీ. మరణమెప్పుడో యొకమాఱుమనుజకోటి
కెల్లనున్నదియే గాన నిదియునొక్క-

శిక్షగాఁ జూడఁదగదిట్టిచెనఁటి కేది
యేనిమఱియొక్క శిక్షయూహింపవలయు.

సైంధ:—(తనలో) ఇతఁ డిప్పట్ల నాకుఁ బరమోపకార మొనర్చినాఁడు. కానిమ్ము; బ్రతికితినా? పిమ్మట వీర లిప్పుడు నాకొనర్చెడి యవమానమును దీర్చుకొనలేకపోవుదునా? ఘోరమ్ముగు తప మొనర్చి పురహారు మెప్పించి యిద్దురాత్ముల నడఁచెదఁగాక.

సహ:—అన్నలారా! నాకుఁ దోఁచిన తెఱంగు చెప్పుచున్నాఁడ.

చ. తెగి తెగనట్టి కత్తి నొకతీరుగ నెత్తిని జెక్కలూడున
ట్లుగ నొకకొంత చెక్కియుఁగడున్ బరిహాసము గాఁగ నైదుజు
ట్లొగి నొనరించి చెప్పఁదగు నొప్పగుబుద్ధులు సెప్పి పొమ్మనం
దగుఁ; జెయిఁ జిక్కుశత్రుఁడు వధంబున కర్హుఁడు కాఁడు గావునన్.

ధర్మ:—నీవు చిన్నవయ్యును నీయూహ కడు శ్లాఘ్యముగా నున్నది.

భీము:—ఇఁక నొకటిగూడ నిందులోఁ జేర్పవలెను. (సైంధవు నుద్దేశించి) ఓరీ! కౌరవ భావుక!

క. ఎవరేని నిన్నుఁగని "నీఁ
వెవడవురా" యనిన వారికేమందువు? "పాం
డవదాసుఁడ" నని చెప్పుము
తవులకు మిఁక నెన్నఁడిట్టి తప్పుపనులకున్.

ఏమిరా! వెకలీ! యిట్లు చెప్పుకొనెదవా?

సైంధ:—(తనలో) ఇప్పు డిందుల కొప్పనేని యీతండు నన్నుఁ జంపు. ఏమిగతి? (ప్రకాశము) చెప్పుకొనెదను.

సహ:—ఏమని?

సైంధ—పాండవ దాసుఁడ నని.

నకు:—మున్మాటికి?

సైంధ:—పాండవ దాసుఁడను (అని మూఁడు సార్లు చెప్పును.)

భీము:—ద్రుపదపుత్రీ! ఇఁక వీనికిఁ బంచశిఖలుంచి క్రొత్తవడకపెండ్లికొడుకుం జేసి పొమ్మందువా?

ద్రౌప:—పాండవదాసుఁడు గనుక నంతతో విడువవచ్చును.

భీము:—(తలచెక్కుట నటించి జుట్టు అయిదుముడులు వైచును.)

ధర్మ:—ఓయీ! సింధురాజా!

చ. చపలులు లేరె? యెందుఁబెఱచానలె కావలెనే? స్వకాంత లే
ల పనికిరారు? రా రనుము లంజలులేరె? భవాదృశుల్ నృపా
లపశువు లంగనాజనములన్ గికురింతు రటంచుఁగాదె? శు
ద్ధపశు సమానజాతి నొకదానిని ధీవరులొప్పి రోజడా!

ఇది యిట్లుంచుము.

క. చాపల్యమెంతఁ గల్గినఁ
బాపమునకు వెఱవకున్నఁ బరభార్యయకా
దీపడఁతి తోడఁబుట్టువు
ఛీ! పాపీ! తొలఁగిపొమ్ము చెడుగా! తులువా!

(సైంధవుఁడు నిష్క్రమించును.)

ధర్మ:—(ధౌమ్యునిదిక్కై)

ఉ. పాపమటన్న భీతి పడువారలు నాయనుజన్ములక్కటా!
యీపెను జెప్పనేల? యిటులేటికి వీరికిఁ గష్టముల్, మహా
పాపిసుయోధనుం డతనిపక్షము సర్వము నట్టిదే సుఖా
శాపరిపూర్తిఁ వారల కెసంగుట కేమినిమిత్తమో? కదా!

ధౌమ్యు:—(ఆలోచించుట నటించును)

భీము:—ఇందుల కుత్తరము విశేషించి యోజింప నక్కరలేదు.

క. కడుదుర్మములగు శత్రుల
యెడ దయఁ గల్గుటయు దాని కీమేమును దో
డ్పడుటయె హేతువు లలనాఁ
డఁడగరె! కౌరవులు పడఁతి నటుచేయునెడన్.

ద్రౌప:—ఇప్పు డీసైంధవునెడ జరిపిన శాస్తియేని వారలకు నపుడు జరిగినచో మనకు వనవాస మెందుకు ? ఈపాటులెందుకు ?

అర్జు:—అవును ప్రమాదమే జరిగినది. అప్పటి మనయోరిమియే మన కింత తెచ్చినది (కోపముతో)

చ. పలువురు గల్గు నాసభ నపాత్రుఁడు రాధసుతుండు సాధ్విఁ బుంశ్చలి యని పేలినప్పుడె రసజ్ఞను సైంధవునెత్తి పోలికన్
జెలిపినఁ గౌరవుల్ జడిసి చేతులనెత్తి నమస్కరింపరే ?
కొలఁదికి దాఁటె గోటిపని గొడ్డలిదన్కనుపోయె నీయెడన్.

ధౌమ్యు:—అర్జునా ! వానికిందగు ప్రాయశ్చిత్తము నీతండ్రి యమరేంద్రుండు సహజకవచ కుండలమ్ముల నపహరించి యొనరించెనుకదా ? ఇఁక వాని త్రుళ్ళణఁగినది. కౌరవేంద్రునకు వానిసహాయ మంతలాభకారి కానేరదు.

నకు:—అన్నా ! మనమిది యోరిమియనుకొనుచున్నారము గాని వారలట్లనుకొనరుసుమీ ?

సహ:—అసమర్థతగాఁ దలఁచుచున్నారు. అట్లనుకొనుట వారిది తప్పా ?

క. కపటద్యూతమునందుఁ
నృపతి నమాయకుని గెల్చె నేదుర్మతి యా
చపలుఁ శకునిన్ నాఁడె కె
డపినన్ మనకేల ? యీాయడవులందుండన్.

ధర్మ—అన్నలారా ! ఎందుల కీ గతజలసేతుబంధనము ? (ధౌమ్యుల దిక్కై) గురువరా ! మనవనవాసవత్సరము లిఁక నెన్ని మిగిలి యున్నవి ?

ధౌమ్యు:—(లెక్కించి) పండ్రెండవ వత్సరము జరుగుచున్నది. ఇఁక స్వల్పము మాత్రమే శేషమున్నది.

భీము:—ఎందుల కీ లెక్కలు ? అధర్మవర్తనులయెడ ధర్మం బెందుల కుప

చరింపవలెను ? వనవాసమున కేమి ; ఎట్లో నెఱవేర్చితిమి. అజ్ఞాత వాసము సేయుట మనబోంట్లకు శక్యమా ?

ఉ. డాఁగెద వెట్టు ? లీవు నను డాఁచెద వెట్లు ? ధనంజయుండు దా డాఁగెడు నట్టివాఁడె ? యకటా ! కవలేక్రియ డాఁగువారలో ?
యీగజరాజయాన నెటు లెయ్యెడ దాఁతుము చెప్పుమా ? వృథా గాఁ గడపంగనేల ? చని కౌరవులన్ వధియింతమగ్రజా.

ధర్మ:—తమ్ముఁడా ! ఆనాఁడు శ్రీకృష్ణుండు సత్యాసమేతుండై వచ్చి మనకేమి చెప్పెను ?

ద్రౌప:—ఏమిచెప్పెను ? యాదవవృష్టి భోజాదిరాజులెల్ల మీయంద పక్షముగల్గియున్నారు గావున మీరు యుద్ధసన్నద్ధులు కావచ్చునని చెప్పెను.

ధర్మ:—ఇంక నేమియుఁ జెప్పనేలేదా ?

అర్జు:—చెప్ప కేమి ? నీవుతలఁచినచో దుష్కరమేమియును లేదనికూడ నొక్కి చెప్పెను.

ధర్మ:—పిదప నేను " అజ్ఞాతవాసానంతరమునం గాని యుద్ధము సమంజసముగా " దనిన నొప్పికొనియెనా ? లేదా ?

సహ:—ఆసంగతి మేము వినలేదు.

ధర్మ:—పాంచాలీ ! కృష్ణుఁడు నీకొమరులందఱును విద్యాబుద్ధులు గలిగి సేమముగా నున్నారని చెప్పి పదంపడి యేమనియెను ?

ద్రౌప:—అనుట కేమున్నదిఁ "మీ కచిరమ్మున నెశుభకాలమురానై యున్నది." అనియ నెను.

ధర్మ:—అతనికిఁగూడ నిదియే సమ్మతము. కానిచో రానైయున్నదని యెందుకనును ? "అజ్ఞాతవాస మెట్లొనరింప నేర్తు" మని మీరు వెఱవవలదు. అందులకును ధర్మవర్తనమే సహాయము కాఁగలదు.

(తెరలో)

చ. విరటుపురమ్ము మీకుఁ గడు వీలుగ నుండెడి గూఢవాసముం
జరుపుట కాతఁడెంతయును సజ్జనుఁ డయ్యెడ మిమ్ములోకు లె
వ్వరుఁ దెలియంగ లేమిని ధ్రువంబు వరంబుగ ధర్ముఁడిచ్చెఁ ద
త్తరపడ నేల మీకు శుభదంబగు కాలము వచ్చెనచ్చుగన్.

(అందఱును నాశ్చర్యముతో విందురు.)

ధర్మ:—వింటిరా? అంబరవాణికూడ నెట్లు బోధించుచున్నదో!

(మరలఁ దెరలో)

శా. మార్కండేయుఁడు వచ్చుమీకడకు నమ్మంత్రిజ్ఞుచే మంగళో
దర్కంబౌ కథ లాలకించుచు నమందానందులై ధర్మసం
పర్కమ్మున్ బెడఁబాయకే వనమునన్ బండ్రెండు నేఁడుల్ చనన్
గోర్కుల్ మీర విరాటరాణ్ణగరి కేగుం డేగురున్ భార్యయున్.

ధర్మ:—(విని) అట్లనే నీ యాజ్ఞచొప్పున వర్తింతుము. మీకందఱికిని మాయం దనుగ్రహ మున్నప్పుడు మాకెందును గొదవ రానేరదు. మాకు నిఁక సర్వశుభమ్ములును గరతలామలకమ్ములు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ
షష్ఠాంకము.

పాండవప్రవాసము

సప్తమాంకము

[అంత నొక గాయకుఁడు ప్రవేశించును]

గాయ:——(తనలో) ఇప్పటికాలపు రాజులలో నీతఁడు గానమునఁ గడు నాసక్తుఁడని వినియుంటిని. (స్మృతి నభినయించి) ఒక్క గానముననే కాదు. సమస్తవిద్యలందును నట్టి వాఁడే. మొన్న మొన్ననే యొక మల్లునితోఁ దనయొద్దనున్న వంటలవానిం బరీక్షార్థము పోట్లాడించె నని వినియుంటిని. కావున నితఁడు తా నేవిద్యయైనఁ బరీక్షించి యోగ్యతానుసారమ్మున సమ్మానింపఁ గంకణము కట్టుకొన్నాఁడనుటకు సందియములేదు. సమ్మానించు రాజు లనేకులుండవచ్చును. విద్య నెఱిఁగి సమ్మానించువారరుదు. (సంతోషముతో) నా యదృష్టము మంచిదిగనుకనే యిచ్చటికి వచ్చితిని. (ఆకాశమువంకఁజూచి) రాజుగారు ప్రకృతమిచ్చట లేరనుచున్నారా ? ఏమి ? ఎక్కడికి వెళ్ళినారు ? (వినుట నటించి) ఎవరో శత్రువులు తమ గోగణము నపహరించిరని విని వారిమీఁదికి యుద్ధమునకు జనినారనియా ? అట్లైనివారు వచ్చుదనుక నీపట్టనముననే యుండెదను. (పరిక్రమించి) ఇదిగో ! నొక భవనము. (విని) గానము వినవచ్చుచున్న దే! వహ్వా! కడు మధురముగానున్నది. స్త్రీ కంఠములవలె వినవచ్చుచున్నవి. లోనికిఁ బోదునా ? (ప్రవేశము నటించి) ఏమి ? యీయుపాధ్యాయుని సొగసు ! (సంశయించి) ఆఁడుదివలెఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇది వేశ్యాగృహము కాదుగదా ! కానిమ్ము. ప్రకృత మేదేని తగు బసవిచారించుకొని పదంపడి సావకాశముగ వీరలం గలసికొనియెద.

(నిష్క్రమించును)

(విష్కంభము)

[అంత నుత్తరయుఁ జెలికత్తెలును పేడియగు నర్జునుఁడును బ్రవేశింతురు]

అర్జు:— తే.గీ. బాల ! కంఠమ్ముచే గీతిఁ బాడవలయుఁ
జేతిచే నర్థమును బ్రదర్శింపవలయు
జరణముల నాట్యపుఁబ్రశంస జరుపవలయు
నభినయంబన నిట్టిదియంద్రు బుధులు.

ఉత్తర:—చిత్తము (అభినయకౌశలమునుఁ జూపును.)

సైరంధ్రి:—(పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి) అమ్మా ! ఉత్తరా ! నీవి ద్యాభ్యాసమునకు భంగము గలిగించుచున్న మన్నించి కొంచె మిటు రాఁగలవా ?

అర్జు:—ఏదో యత్యవసరమైన కార్య మున్నట్టులున్నది పోయిరమ్ము.

ఉత్తర:—(సైరంధ్రితోఁ గొంచెమావలకుఁ జని) నావలనఁ గార్యమే మున్నది ?

సైరం:—ఎక్కడు కార్యమే యున్నది. దక్షిణగోగ్రహణప్రశంస యంతయు నీవెఱిఁగినదియే కదా ! ఇప్పుడు త్తరమునందలి గోవులఁ గూడఁ గౌరవులు గొంపోవుచున్నారని గోపాలకులు చెప్పిరి. అందులకై నీయన్న యుద్ధసన్నద్ధుండయ్యును దగినసారథికై వెదకుచున్నవాఁడు.

ఉత్తర:—ఇయ్యెడ నేను జేయవలసినదేమి ?

సైరం:— శేషము వినుము. మీయుపాధ్యాయు లున్నారా ? ఆయనకు సారథ్యమునందుఁ గడునేర్పు గలదని నేను విని యున్నదానను. కావున నీవువారిం గోరెదవేని తప్పక నీయందలి గౌరవంబున వారిందుల కంగీకరింతురు; నేను బోయి యీయుదంతమును మీయన్నతో విన్నవింతును (నిష్క్రమించును)

ఉత్తర:—అట్లనె యొనరించెదను (సమీపించి) మీరొక్కసారి మాయన్నగారి యొద్దకు దయచేయ వలయును ; కార్య మాయనయే నివేదించును.

అర్జు: – (తక్కినకన్నియల వంకఁజూచి) ఈనాఁటికిఁ బాలశాలకు సెలవు, మీరిండ్లకేగుఁడు. నేను యువరాజదర్శనమునకుఁ బోవలసియున్నది.

(చెలికత్తెలునిష్క్రమింతురు)

(ఉత్తరుఁడు గోపాలసహితముగాఁ బ్రవేశించును.)

ఉత్తరు:—(సంరంభముతో)

శా. ద్రోణుం ద్రుంచెద, భీష్మునొంచెదఁ గృపున్ దూలించెదన్ గౌరవ
శ్రేణిం దంచెద మించెదన్, గురుసుతున్ శిక్షించెదన్ గర్ణునిన్
ప్రాణింతున్ గవలన్, బృథాతనయులన్ గీలింతు వాలమ్ములన్
స్థాణున్ గూల్చెద వేయు నేటికిఁ? దగున్ సారథ్యమే యున్నచోన్.

గోపా:—(తనలో) ఏమీ? మనరాకొమరుని శూరత్వము! (ప్రకాశము) రాజేంద్రా! పాండవు లం దున్నట్లు లేదు.

ఉత్త:—(గాంభీర్యముగా) ఉండనిమ్ము. ఎందుకుండక పోవలెను? నాకుఁ దగినసారథి యుండవలెఁగాని యెవరున్న నేమిభయము? (స్మృతినభినయించి) అవును పాపము! పాండవులను దుర్యోధనుఁడు ద్యూతమునం దోడించి యడవులపాలొనరించెఁగదా! (కోపముతో) కానిమ్ము నేఁడందులకుఁ బ్రతిక్రియ జరుగునులే. "ఏకక్రియా ద్వ్యర్థకరీ బభూవ" అని లోకు లాడుకొందురుగాక!

ఉ. శూరుల మంచుఁ బేరుగొని చోరులు నాఁ జనుదెంచి మించి యా
భీరకుమారులన్ గెడపి పేరును బెంపును గోలుపోయి యా
కౌరవులాచరించిన యకార్యముచూచి సహింప నేర్తునే?
వారలఁద్రుంచి రాజ్యమును బాంధవులకిచ్చి యశమ్ముఁగాంచెదన్.

(సంరంభముతోఁ బరిక్రమించి) అవురా! సమయమున కెట్టియిక్కట్టు వచ్చినది. ఇది యంతయును గంకుభట్టు చేసిన తెలివితక్కువ పోనీ తండ్రియాలోచనము మాత్రమేమి బాగుగనున్నది?

ఉ. వంటలవానికిన్ బసులవాండ్రకునుర్ రథమేల ? వీరలా ?
గెంటెడివారు శత్రువులఁ గేవలవైదికు మంత్రిఁజేతురే ?
బంటులు రాజులన్ గుఱుతు వల్వదె ? యే దెటులైనఁ గాని నా
వంటి నృపాలు సారథిని వారికినిత్తురె ? గాసి తెత్తురే ?

సైరం:—(ప్రవేశించి) రాకుమారా ? నీకిప్పటియవసరమును మన బృహన్నల దీర్పఁగలఁడఁట. మీచెల్లెలాయన నిటకుఁ దోడ్కొని వచ్చుచున్నది.

ఉత్తర:—(తిరస్కారముగా)

మ. నృపలోకోత్తరు నుత్తరుర్ దెలియవో ? సిస్త్రీపురుషున్ బేడి నే
నెపుడున్ జూడఁగ నేవగింతు నకటా ! యీనాకు సారథ్యమా ?
చపలుం డాతఁడు సేయుటా ? వినిన నీచందంబు నిందింపరే ?
రిపులోకం, బిటు గేలిసేసెదవె ? తీరే ? యిట్టిసంభాషణల్.

సైరం:—(తనలో) ఇతఁడు విపరీతముగా భావించినాఁడే ? (ప్రకాశము) కుమారా ! బృహన్నల కొక్కనాట్యవిద్యయందే పాండిత్య మను కొంటివా ? యేమి ? మున్నర్జునుండు ఖాండవవనమ్ము దహించునప్పుడితఁడేచుమీ ! సారథ్యమొనర్చినవాఁడు.

అర్జు:—(సమీపించును)

ఉత్తర:—(తనలో) సైరంధ్రి యనఁ గడుమాన్యురాలు. ఈమె యసత్యముచ్చరింపదు. (అర్జునుదిక్కై ప్రకాశము)

ఉ. కౌరవసేనతోఁ గలిగెఁ గయ్యమునేఁటికి నాకు, దానికిన్
సారథి లేమి నట్టునిటు సందియమున్ గనుచుండనంత నీ
పేరు వచించె నీయతివ, పేడితనంబున నింత నేర్చితే
వారక సారథంబు కడపన్ బని పూనెదవే ? బృహన్నలా !

ఆ. వె. గాయకుండ వంచు గారవింతుమె కాని
నీవు యుద్ధమునకు నేర్పరివని

యొఱుఁగ మింకనేమి ? యిప్పు డెఱింగితి
మవసరంబు గలిగె నదియుఁజూడ.

అర్జు:—(తనలో) పగఱ నిర్జించుటకుఁ దగినసమయము వచ్చినది. అందులకియ్యది నాందిగాఁ బరిణమించుఁగాక. (ప్రకాశము) కుమారా! నా కెందును విశేషించి ప్రవేశములేదు. మీయొద్ద నునికింజేసి యన సరమైనతఱి వెనుదీయుట పాడిగాదని యిందులకు సమ్మతించుచుంటి.

ఉ. చిన్నతనమ్మునందుఁ గృషిచేసితి సించుక గానవిద్య యం
దు న్నటనంబునందును, ననుంగులు కొందఱుగూడి తేరినే
ర్పు న్నెఱి నేర్చుచుండఁగ "నృపుల్ కడు మన్ననఁ జేతు" రంచు నా
చిన్నెయుఁ గొంతనేర్చితి విశేషములంతగ నేర నెయ్యెడన్.

ఉత్తర:—(చనవుగా) అన్నా! ఇమ్మహాత్ముఁడు గానమునందుఁ దన కెంత ప్రజ్ఞయున్నదో సూతకృత్యమునందును నంతె ప్రజ్ఞయున్నదని సూచించుచున్నాఁడు కావున నఖండప్రజ్ఞ యున్న దనియే మనమను కొనవచ్చును.

ఉత్త:—(గౌరవముగా) నీవినయమునకు నేము సంతసించితిమి. నీవు సన్నద్ధుండవై తేరి నాయత్తపఱచి యిటు కొనిడితెమ్ము.

అర్జు:—మంచిది. (నిష్క్రమించి తేరితోఁ బ్రవేశించి) కుమారా! ఇంద ధిరోహింపుము.

ఉత్త:—(ఎక్కుటనటించి)

చ. దురముగఁ దోలుమీ ? రథము, ద్రోహులుకౌరవు లేగకుండఁగన్
దరిమి వధింపఁగావలెఁ బదంపడి గోవులఁ గ్రమ్మఱించి స
త్వరమున వచ్చి తండ్రియుఁ బ్రధానులు మెచ్చుకొనంగఁ బ్రోలి స
చ్చెరువున ముంపఁగావలయు శ్రీయు యశంబును గాంచఁగావలెన్.

అర్జు:—ఇదిగోఁ దోలుచున్నాఁడను.

ఉత్తర:—అన్నా! నీ వక్కురుపీసుల జయించి వచ్చునప్పుడు నానావిన

మ్ములును ననర్ఘమ్ములును నగు వారల యుష్ణీషాంచలమ్ములు బొమ్మ
పొత్తికలకుఁ గా నాకై తేవలయు.

ఉత్త:—(ఆదరముతో) తప్పక యట్లొనరింతును.

సైరం:—(తనలో) అజ్ఞాతవాస వత్సరము గూడఁ బూర్తి కావచ్చినది.
ఇఁక నెవరెఱిఁగిన నేమగును? (ప్రకాశము) కుమారీ! తేరప్పుడే
దూరమరిగినది, మనమంతిపురికిఁ బోదము. (నిష్క్రమింతురు.)

అర్జు:—(నిరూపించి)

మ. అదె కన్గొంటివె? కౌరవేంద్రుబల, మల్లాతండె రారాజు, బ
ల్లిదులా మేటి మహారథుల్ తదితరుల్ లెక్కింపఁగా రాక యె
ల్ల దెసల్ నిండిరి వారిఁజూచితివె? నీలానెల్ల శోభిల్ల న
భ్యుదయ మ్మందుము వీరలన్ గెడపి మాకొస్వైర్యోభవుం డుబ్బఁగన్.

ఇంతకన్నను నెక్కుడు వేగంబునఁ దేరునోవ నిచ్చినంగాని వా
రలం గలసికొనఁ జాలము. (రథవేగమును హెచ్చింపఁబోవును)

ఉత్త:—(తేటిపాటఁజూచి భయముతో)

ఉ. కౌరవనాథుసేన యనఁగా నిదియా? పొరపాటుచేసితిన్
వీరవరేణ్యు లియ్యెడల వేలకువే ల్భటసంఘమన్ననో
ధారుణి యీసినట్లి మదిధైర్యము చాలదు. వెన్కప్రక్కకున్
దేరు మరల్పుమా? తగుగతిఁ బొనరింపఁగ వచ్చుఁ బిమ్మటన్.

అర్జు:— (తనలో) ఏమీ! యీకోమరుఁడు చూచినంతనె భీతిల్లు
చున్నాడే! (యోజించి) లేక నాధైర్యము కనుగొనుటకై యిట్లని
యుండునా? (ప్రకాశము) రాజనందనా!

శా. నన్నుం గేలి యొనర్పుటో? నిజముగా నాశక్తి వీక్షించుటో
చన్నే! రాజకుమారు లిట్లువలుకన్, జన్యంబులన్ జూడమే?
యెన్నండున్ గనలేదుమున్ వినఁగలే దీలాటిచందంబు, వె
న్కన్నీ బోటులు చూతురే? సమరమున్ గావింప నేతెంచియున్.

ఉత్త:—(ప్రాభవముతో) ఏమీ! బృహన్నలా! యుద్ధములు నీవే చూచితివా! మేము చూడలేదా? నీ కదియంతయు నెందులకు? ఎందుకు వచ్చితివో యాపని నెఱవేర్చు కొనుము. అధికప్రసంగము కట్టిపెట్టుము.

అర్జు:—(తనలో) ఏమీ! ఇతని ప్రాగల్భ్యము (ప్రకాశముగా) ఇదిగో నాపని నెఱవేర్చుకొనుచున్నాఁడను. (రథము వడిగాఁదోలును)

ఉత్త:—(కోపముతో) ఏమీ! నాతో నీకు నెకసక్కెమా? ఒకటి చెప్పిన నొకటి చేసెదవుగా?

అర్జు:—(శాంతముగా) రథచోదకత్వము నాపని. అది నెరవేర్చుట తప్పా?

ఉత్త:—(కోపముతో) ఓహో! ఇట్లయిన బాగుగనే జరుగును. ఇఁక నేని నీ కొంటెతనము గట్టిపెట్టి రథము వెనుకకుఁ ద్రిప్పుము.

అర్జు:—(తనలో) ఇతఁడు నిజముగానే భయపడినాఁడు! కావున నితనికి ధైర్యముచెప్పి చూచెదను. (ప్రకాశము)

ఉ. ఒక్కఁడు పెక్కుసేనలను నుక్కడఁగించుట యొక్కవీరునిన్
బెక్కురు గూల్పలేమి పృథివిన్ గలయట్టిదె "వారు పెక్కు రే
నొక్కఁడ" నంచు భీతిలుట యొప్పునె నీవె జయింపవచ్చు వా
రుక్కడఁగంగ వచ్చు నిటు లోడుట పాడియె? రాజనందనా!

మఱియొకలాగు భావింపక నా వచనంబులు వినుము.

ఉ. రాజననేమి? శాత్రవపరంపర వచ్చుటొ? లేక చచ్చుటో?
నాజననప్రయోజనమునాఁ జనువాఁడె చుమీ! కుమార! నీ
వాజికి నోడి తేడి భవదంబయుఁ దాతయు సాటివారి నే
యోజ శిరమ్ము లెత్తి కననోపుదు? మాఱురఁ జంపనెంచుమా?

ఉత్త:—(తనలో) ఇతఁడు క్లీబుండయినను మాటలు కడుఁ బొందికౌచి తముగాఁ గనుపట్టుచున్నవి. అక్కటా! యెంతదుర్దశ వచ్చినది! ఒక నపుంసకుఁడు నాకు ధైర్యము చెప్పువాఁడా? అయినను నితఁ డెవఁడో యొకింత కనుఁగొనవలయు (ప్రకాశము)

ఉ. గానముగాదు నాట్యమును గా దభినీతియుఁగాదు యుద్ధపుం
బూనిక లేద ? యక్కట ! నపుంసకు లేడ ? విశేషపౌరుషా
ధీనులమైన మేమె వెనుదీయుదు మొక్కొ కచోఁ బరుల్ దగం
గా నెఱుఁగన్వలెన్ బిదపఁగయ్యమొ నెయ్యమొ సేయఁగావలెన్.

రాజనీతియనఁ గడు దురూహంబు. దాని నెఱుఁగుట సామా
న్యంబుకాదు. ఎదిరి బలమును దనబలమును నెఱుఁగక కడంగు
వాఁడు వృథాగా మానప్రాణమ్ములకుందక్కు. ఇది యంతయుఁ గేవ
లము నా సంరక్షణకే కాదు.

ఉ. సారథిఁ జంపియే రథికుఁ జంపుదు రింతయెఱుంగ వొక్కొ ? ని
న్నూరక నేను దీసికొని యుద్ధమునన్ బలియిత్తు నేని మా
పౌరులు నన్ను దూఱరె ? కృపారహితుం డని, నిన్నువంటి వి
ద్యారుచిరుంపు గానమున కబ్బునె ? యుత్తరకింక నొజ్జగన్.

అర్జు:—(తనలో) ఏమి ? యీతని యుపన్యాసము. (ప్రకాశము) నృప
కుమారా ! ఎందులకుఁ గొఱగాని యీ పేడిబ్రతుకుకన్న నాకుఁ
జచ్చుటయే కొంతమంచిది. అదిగాక చావెన్నటికేని దప్పనిదే.
ఇట్టి మహాకార్యంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు శ్లాఘ్యంబుకదా ! నాకై
నీవు సంశయింపకుము. ఇది యిట్లుండ నీవంటి రథికశ్రేష్ఠునిచేఁ
గాపాడఁబడు నాకుమాత్ర మేమిభయము ? ఆత్మను సారథిని నశ్వ
ములు మొదలగు వానిని సంరక్షించుకొనువాఁడే కదా రథారో
హణమున కర్హుఁడు !

ఉత్త:—(తనలో) ఇతఁడు దేనికిని నొప్పకున్నాఁడు. వీని యభిప్రాయము
నిజముగా నిట్టిదే యైయుండవచ్చును. రూపుచూచిన పేడి; మాటలు
చూచిన నెట్టిశూరులకును బైపెచ్చు! ఎట్లేని తేరు మరలింపవలయు.
లేదా, ఇఁక బ్రతుకుపై నాస వదల వలయు. (యోజించి) చెప్పిన
చొప్పున వర్తింపని యనుచరుఁ డుండుట కడుముప్పుగదా ! కానిమ్ము.

ఇట్లు చెప్పిచూచెద. (ప్రకాశము) నీ ధైర్యస్థైర్యమ్ములు చూచిన నాకుఁ గడునచ్చెరువుగా నున్నది. ఎందుకైననేమి? నేనీ సంగరమ్మొనరుఁ బూననేరను. నీకంత ధైర్య ముండెనేని నీవు రథివై కార్యంబు నిర్వహించెదవా? లేక నాచెప్పిన చొప్పునఁ దేరు మరలించెదవా?

అర్జు:—కుమారా! యెవరికృత్యము వారు నెఱవేర్చుకొనవలయును. కావున నొక్కింత దిట్టము గలిగి నడిపింపుము.

క. కురుసేన గాదు దేవా, సురలెదిరించినను నీవ చూరవ గలిగి నేఁ డఱిమిఱి నోడించెద వే, నెఱుఁగుదు నీకట్టికాల మిపు డరుదెంచెన్.

(రథము దూరముగాఁ దోలును.)

ఉత్త:—(తనలో) ఏమి? యీరథవేగము! అప్పుడే చాలదూరము వచ్చితిమి. (తేఱిపాఱఁజూచి భయముతో) అమ్మయ్యో! దగ్గఱకు వచ్చినకొలఁదిని సైన్యమెంతభీకరముగానున్నదో! ఈమూర్ఖుఁడు నేనెంత చెప్పినను వినునట్లు తోఁపదు.

ఆ. వె. అకట! "డబ్బువెట్టియాబ్దికమునుగొన్న
బగిది" వీఁడునాకుఁ బ్రాప్తమయ్యె
వీణపట్టె కాని వింటిప ట్టెఱుఁగని
కాంత కెఱుఁకపడునె? కదనబాధ.

కానిమ్ము వీని కాకొరవులే చెప్పవలసినరీతిని బుద్ధిచెప్పెదను గాక! నేను జెప్పి చూచిన లాభము లేదు. వీనికిం దెలియకుండ నిందుండి యుఱికి పాఱిపోయెద. (అట్లొనరించును.)

అర్జు:—(చూచి ఆశ్చర్యముతో, తనలో)

మ. అకటా! నీచునితోడ వచ్చితిఁగదా! హాస్యాస్పదుం డిట్టిపూ
నిక కేమంచుఁ గడంగె? రాచకొలమందున్ లోన శకింప కూ
రక పాఱెన్ వెనుఁ దేరు డిగ్గి, యిది వీరవ్రాతముల్ విన్నచో
నెకసక్కెంబగుఁగాదె! క్రీడియుఁ గలం డిం దంచు నిందింపరే?

నేఁడు గాకున్న ఱేపేని బృహన్నల యర్జునుఁ డని లోకులకుఁ దెలియదా ? ఇందుపాయమేమి ? (యోజించి) యిట్లగుఁగాఁక. వెను వెంటం జని యుత్తరకుమారుని బోధించి సారథిం జేసికొని యేను రథినై విరటునిబ్బుణమ్ముం దీర్చెద.ర(పాఱఁజూచి) అదుగో! భీష్మద్రో ణాది మహావీరు లందఱును నిక్కడివిశేషము లన్నియుఁగనిపెట్టుచు వారిలో వారేమో చెప్పికొనుచున్నట్టులూహింపనయ్యెడిని. కాని మ్ము. (నిష్క్రమించును)

(అంతట భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామకర్ణులును దుర్యో ధనుఁడును బ్రవేశింతురు)

దుర్యో:—(పాఱఁజూచి) ఓరథికవరులారా!

మ. పసులం బట్టితి మేఁగుచుంటిమి కదుర్ బాగాయె గోపాలకుల్
వెసమైఁ బోయి వచింపఁబోలు నెవఁడో వీరుండు తేరెక్కి పెం
పెసలారన్ జనుదెంచి స్యందనము నందేడించి భీతిల్లి యే
గునడిన్ గాంచితి రే? యితం డెవఁడొకో? కొంతేని నూహించి రే?

కర్ణ:—అంతటిశూరుఁ డెవఁడైననేమి? ఇందుల కీ విచారమెందులకు?

కృపా:—అంగరాజా! అట్లు నిరసించి మిన్నకుండుటకన్న జాగరూకత కలిగి వివేకించుట మంచిపని కదా? చిన్నపామునేనిఁ బెద్దకఱ్ఱతోఁ గొట్టవలయును.

ద్రోణు:—రాజా! అతఁ డెవరనియా? నీవిచారణము, కడు మాననీ యము. నాకుం దోఁచిన తెఱఁగు వినుము.

ఉ. కౌరవసేనపై కొకఁడుగాఁ జనుదెంచుట కెవ్వఁ డోపు నీ
ధారుణిఁ, గౌరవాన్వయుఁడె తప్పక కావలయుక్ బశువ్రజం
బేరిని గోరి పట్టితిమొ యీపురి వారలయున్కి నిక్కువం
బారయనయ్యె నర్జునుఁడె యాతఁడు సందియ మంద నేటికిన్ ?

కర్ణు:—(ఏకసక్యేముగా) మీ రర్జునుంజూచి చిరకాలమగుటచే శిష్య ప్రేమ మీకట్టియూహ జనింపఁ జేయుచుండెలు, లేక,

ఉ. స్యందన మందెడించి పెలుచన్ బరుగెత్తినగుర్తు చూచి మీ రందలివాఁడు పార్థుఁ డని యాడితి రర్జునుఁ డైనఁ దోడుతో డం దరళత్వ మూనునె? కడంగఁడె? పోరి కొంకించుకేని, యీ పంద యెనండొ పార్థునిఁగ భావన చేసితి రీరు పేరిమిన్.

కృపా:—అంగరాజా! వారివాక్యము తుదముట్ట విని పిమ్మటఁ జెప్పఁ గూడదా?

అశ్వ:—(ఏకసక్యేముగా) అట్లు విని చెప్పినచో నాతఁడు ప్రభువునకు ముఖ్యమిత్రుఁడని యెట్లు వెల్లడియగును.

దుర్యో:—(భీష్మునుద్దేశించి) తాతా! మీర లందఱును నేమేమో యభి ప్రాయములిచ్చుచున్నారు వింటివికదా? మీయభిప్రాయ మేమి?

భీష్మ:—ఎవరేనియు నొకప్పుడు గాకున్న నొకప్పుడేని నీకు నచ్చఁచెప్ప గలరు గాని రాధేయునకుమాత్రము చెప్పలేరు. అతండు తప్పక యర్జునుఁడే. సందియము లేదు. కారణము లింకను ధనురాచార్యులే చెప్పనైయున్నారు. అంతలో నీతఁ డుత్ప్రేక్షకు మొదలిడెను.

కర్ణు:—(ఏమో చెప్పఁబోగా)

దుర్యో:—(వారించి) ఆచార్యా! తమయభిప్రాయము సాంతముగా సెలవిండు.

ద్రోణు:—ఎవరు చెప్పుట కేమున్నది?

ఉ. ఇంతకు మున్ను విన్నయదియే కద? కీచకుచావు, భీముని క్రాంతికి సాక్ష్యమిచ్చెనది, కవ్వడి యీతఁడు గావుటెల్ల మీ కంతట నింతటన్ దెలియు నల్లదె వచ్చుచునున్నవాఁడు ది క్ర్పాంతము లెల్ల నిండె నది యాతని శంఖపుమ్రోఁత భూవరా!

(అందఱును వినుట నటింతురు)

కర్ణు:—(తనలో) అవును. ఆధ్వని దేవదత్తధ్వనివలెనే యున్నది.
దుర్యో:—గురువరా! నాకీసందియముం దీర్పుఁడు.

మ. తమకుఁ శిష్యుఁడు గౌరవాన్వయజుఁ డంతర్వాణిమాన్యుండు వి
క్రమపారంగతుఁ డింద్రనందనుఁడు పోర న్వచ్చె నిక్కంబుగా
దము నీకుం డతఁ డేల వెన్కఁజను మార్గంబేది, సైన్యంబుసం
ద్రము వీక్షించినఁ బౌరుషం బధికమై దైవాఱదే? క్రీడికిన్.

ద్రోణు:—

చ. వెనుకకు నెందు కేగెనో వివేచన సేయఁగ రాదు గాని యు
ర్జునుఁ డనుమాట నిక్కమిఁక శౌర్యిక నెక్కుడువాఁ డెవండొ యా
తని వని నోర్వఁగాని విదితంబె తదన్యుల కోర్వరాని, యా
లను గడు వేగ సంపుము బలమ్ములఁ దోడుగ నిచ్చి భూవరా.

దుర్యో:—(సంతోషముతో) అతఁ డర్జునుఁడే యైన మనకార్యము ఫలించినదే.

క. మరలఁ బదిరెండు సంవ
త్సరములు వని నుండి యొక్కసంవత్సర మీ
వురుసఁ జరియించి రావలె
నరుఁడే యతఁడంచు మీఁకునమ్మిక యేర్క.

భీష్ము:—(తనలో) అక్కటా! వీనికొట్టెల్ల మెన్నఁటికిని బోవదయ్యెఁ గదా? మంచిది. (ప్రకాశము) కుమారా! పదుమూఁడువత్సరములును నిన్నఁటికే నిండినవి. లేదే యనుకొందము.

ఉ. పాలడుగంగ నర్జునుఁడు వచ్చినచో నిటులాడ వచ్చుఁ దా -
నాలకునై విరాటు భటుఁడైకద? రావలె నిప్పు డందుకై
యాలము సేతము గలదె? యుద్ధము, పిమ్మటఁ జూచుకొంద మా
కాలగళాధికుఁ దొరయఁగా నొరలెవ్వరొ? యేర్పఱింపుమా?

దుర్యో:—(తనలో) అప్పుడే యీముదుసలి పాండవపక్షపాతముం జూపమొదలుపెట్టినాఁడు. (ఆలోచించుట నటించును)

కర్ణు :—(ఎకసక్కెముగా) ఏమీ! నిజముగా నతఁ డర్జునుఁడే యైన నత
నిని మార్కొనువా రేలేరా?

చ. అతనికె కాక యందఱికి నస్త్రగురుండు ఘటోద్భవుండు, నీ
వతులితవిక్రముండవు మహాహవదక్షుఁడ, విట్టిమీకునున్
బ్రతి గురుపుత్రుఁడున్ గృపుఁడు పాండవపక్షముఁబూని మీకు నీ
చత మతి రోయ రేనతనిజంపుటకే నొకరుండఁ జాలుదున్.

అశ్వ :—(పరిహాసముగా) నీవు చాలినదియు లేనిదియుఁ బాంచాలీపరిణ
యంబును ఘోషయాత్రయును సంపూర్ణముగా నెఱుఁగును. దాని
కేమి? (సుయోధనుదిక్కై) నరేంద్రా! ఇంతకును నతఁ డర్జునుఁడా?
కాఁడా? యనునది వివాదాంశము. నిక్కముగా నర్జునుఁడే యైనను
విరటుననుచరుం డగుకతన మనము మున్నెనర్చుకొన్న సమయ
మతని కిప్పటిపునఁ బ్రతిబంధకము గానేరదు. ఏమందువా?

శా. న్యాయం బంచునొ యేమి హేతువుననో నాతండ్రియు న్నేను గాం
గేయుండున్ గృపుఁడు న్నిరంతరముఁ దత్తేమంబ కామింతు ఖిం
తే యా నిక్కమ్మైనను బరులయా దేశంబునం దుంటఁ గా
దే? యేదుష్కృతికైన సిద్ధముగ మే మిందుంటి మోభూవరా?

చ. విరటునిగోవులన్ వృథగ వీరులమం చొకపేరు పూని ని
ష్కరుణులమై హరించుటయు కాక నిరాగసులైన గోపబా
లురఁ బడమోఁదు టెవ్వరును లోకులు మెచ్చెడిమేటికర్జమే?
నరులు పరానువర్తులు పౌనర్పునిదుష్కృతు లున్నె? భూవరా?

కర్ణు :—(కోపముతో) అంతకోఁ గట్టిపెట్టుము. నీయుపన్యాసమునకు నెల్ల
ఫలితార్థమతఁడు పరాధీనుఁడు గనుక నతనికిప్పటిపున సమయభంగ
విచారణం బనావశ్యకమని తేలినది. (దుర్యోధనుదిక్కై) మిత్రమా!
ధీరలహృదయమునీకు స్పష్టముగాఁ దెలిసినదిగదా?

ఉ. పోరికి నిట్టివారిఁ గొని పోవుట హానికరంబు వీరు స
ద్వేషులు గారు పోషకుని వేరము దీరుప లేరు శత్రులన్

శూరులు పెద్దగాఁ బొగడఁజొత్తురె? యాచనగాఁ దలంచెనో?
పాఱుఁ డితండు, యుద్ధపుస్వభావ మెఱింగిన నిట్టులాడునే?
"తాఁ జెడ్డకోతి వనమెల్లఁ జెఱిచిఁ" దన్నట్లు తనకుఁదాను స్వతంత్రుఁడు
గాని తక్కినవారిం గూడ నిరుత్సాహులఁ జేయుట యెందులకో?
అగుఁగాక నీవు సంశయింపకుము.

ఉ. అర్జునుఁ డెక్క యే మతనియబ్బ సురేశ్వరుఁ డౌను గాక వి
స్ఫూర్జితశక్తిమై నెదిరి పోరి జయింపఁ గలాఁడ నూరకే
గర్జిలుపాటి గా దిపుడె కాంచెదు నాదుపరాక్రమంబు, నీ
తర్జనభర్జనల్ కని యెదన్ భయ మందఁడు కర్ణుఁ డెన్నఁడున్.

కృపా:—వృథాగా నెందులకు వాగ్వ్యయ మొనరించెదవు? మనలో
మనము మంచిచెడ్డలు చెప్పుకొనుటయు నొకతప్పా? పైకి నవసరా
నవసరములంబట్టి మన మెట్లు సంచరించుచున్నను మనస్సుమాత్రము
న్యాయముప్రక్కకు ములు చూపకమానదు.

ఉ. ద్యూతములోన గెల్చుటది దోసమటంచుఁ బ్రపంచ మెంచు నో
సూతతనూజ! దాసివిని శూరత దెచ్చుకొనం బనేమి? దు
ర్నీతిని లోకమున్ బొగడునే? యటుసేయఁగ బ్రహ్మశక్యమే?
మూతి బిగింతు వేరిపయి? మూఢుఁ డెవీరలు నీకుఁజాలరే?

కర్ణు:—(పండ్లు కొఱికి ఏమో యనఁబోవుచుండఁ దుర్యోధనుఁడు వారిం
చును.)

అశ్వ:—(ఎకసక్కెముగా) రాజా! ఎందుకు వారించెదవు?

క. వారింపనేల? యాతని
శూరత వాక్కులనె కాదె? చూడం దగుఁ "దా
నే రాజ" ననెడిగర్వ
ప్రారంభం బితని నింతవఱకుం దెచ్చెన్.

ఉ. వచ్చుచునున్నవాఁ డమరవంద్య పరాక్రమఘూర్వహుండు వి
వ్వచ్చుఁడు, మాటలన్ జనెడివాఁ డతఁ డెన్నఁడు గాఁడు మాపయిన్

మచ్చరమేల ? యీతనికి మాకతఁడన్నను గౌరవంబు లే
దిచ్చట, శత్రువైన వచియింపఁ దగున్ గుణమందు రేకదా ?

కర్ణు:—(కోపముతో) నీవంటి కుక్షింభరులకు గౌరవమున్న నేమి ? లేకు
న్న నేమి ?

ఉ. పాటెఱుఁగువారు కావునసె పాఱులు మీరలు మిమ్ముఁబోటులన్
బోరికి వెంటఁబెట్టుకొని పోవుట "పిల్లినిగొంచుఁ బెండ్లియిల్
చేరుటవంటి" దూరకొనఁ జెల్లదె తేనిమనంబునిట్లు కం
గా రొనరించునట్టి పని కా ? యిటకున్ రథమెక్కి వచ్చుటల్.

అశ్వ:—(కోపముతో) ఓరీ ! జాల్మా ! ఏమని పేలితివి ? ఇదిగోఁ
జచ్చితివిరా ! (కర్ణునిపై కుఱుకఁబోవును.)

ద్రోణు:—కుమారా ! ఊరకొనుము. ఎందుకేని యసమానునితోఁ
బ్రసక్తిగూడదు.

కర్ణు:—(ధైర్యముగా) రమ్ము; అంతతో శాంతించితివేమి ?

ఉ. ఆలము సేయువానివలె నాయుధముం గొని సారెసారె మీ
సాలను దువ్వుకొంచు నృపుసత్రమునం బడి మెక్కిమెక్కి పైఁ
గాలమువచ్చినప్పుడిటు కాతరతన్ గని 'తిన్నయింటివా
సాలను లెక్కవెట్టు' నినుఁ జంపి కురుప్రభు నప్పుదీర్చెదన్.

అశ్వ:—(కత్తిపెఱికి) ఓరీ దుర్జనమూర్ధన్య ! జఘన్య !

శా. కందాలోఁ బడి భుక్తశేషమును జక్కన్ మెక్కి బల్పొక్కి తే
నిం దుర్నీతికిఁ ద్రిప్పునీబ్రతుకు నేనే కాదు లోకంబులో
నిందన్ జేయునివార లుండ రిదిగో నీచావు దాపయ్యెనో
పందా ? నోటికిబుద్ధి చెప్పుకొనుమా పైపైకి రాఁబోకుమా.

కర్ణు:—(అశ్వత్థామపై కుఱుకఁబోవును)

దుర్యో:—(వారించి) మిత్రమా ! ఇప్పుడు నీవు శాంతించి నాయందలి
విశ్వాసమును జూప వలయును (ద్రోణునిదిక్కై)

ఉ. మీ కిది న్యాయమే కద ? యమేయపరాక్రము లయ్యు శత్రునిఁ
వాకొనిపెద్దఁ జేసి యిటు వారికిపీనికి వాదు గూర్తురే ?
సాకినవాని ద్రవ్యము విసంబె ? యసంబున కాస జేయరే ?
నాకవమానమైనఁ గదనంబున మీకుఁ బ్రశస్తి గల్గునే.

భీష్మః:—కుమారా ! ఇందు ద్రోణాదుల తప్పిదంబు లేశంబును లేదు. కర్ణుఁడు తనకుంగల పరాక్రమాతిశయంబు ప్రకటించె. దాని కేమి.

క. ఆర్యులు కదనంబులఁ గడు, ధైర్యస్థైర్యములు గల ప్రధానులు వీరల్
కార్యాకార్యజ్ఞులు దు, శ్చర్యులె ! యివ్వారిఁ గేలిసలుపన్ దగునే.

అర్జునుండన సామాన్యుండు కాఁడు. అతఁడొక్కఁడేకదా! యతని మన మొప్పరికింపఁజనదనుట మనక్షేమమునకే కాని వేఱొండు కాదు. కావున వారలం బ్రసన్నులం జేసికొని కార్యంబు నెఱవేర్చి కొనుము. (ద్రోణాదులదిక్కు)

ఉ. దగ్గఱవచ్చె నల్లదె పృథాసుతుస్యందన మాన్యులార మా
యొగ్గుఁ దలంపఁబోక యిటకెందుకు వచ్చితి మట్టికార్యమున్
నెగ్గఁగఁ జేయుఁడీ ? విజయునిన్ జిరకాననవాసజాతరో
షోగ్రుని నుగ్రతేజు నెటులో మనమాఁపుద మెల్లభంగులన్.

(దుర్యోధనునిదిక్కు) కుమారా ! నీకర్ణుని సహాయునింగాఁ గొని పసులవెంబడించనుము.

దుర్యో:—(కర్ణసహితముగా నిష్క్రమించును.)

(అంత నర్జునుఁడు స్వస్వరూపముతో నుత్తర సహితముగఁ బ్రవేశించును)

(ద్రోణాదులందఱును బ్రసన్నులై సన్నద్ధులగుదురు)

అర్జు:—(నవ్వి) ఇంకను నీకు సంశయము బాధించుచునే యున్నదా ?

సీ. కంకుండు నానిరాతంకుండు మీతండ్రి
ప్రియమిత్రుఁడతడు మాపెద్దయన్న
వలలుండు కీచకవనవహ్ని మీబాన
సీఁ డెవ్వఁడతఁడు మాచిన్నయన్న

వారువంబులమీఁది పారుపత్తెమున క
ష్మాండు దామగ్రంథి యొక్కఁతమ్ముఁ
డాలఁగాచెడివారి కధినాథుఁ డల్లతం
త్రీపాలుఁడే సహదేవుఁ; డేన
యర్జునుండను సైరంధ్రియాజ్ఞసేని
గాండివంబియ్యదియె సురేంద్రుం డొసఁగిన
మకుట మిద్దియె యే నపుంసకుఁడ నగుట
యూర్వశీశాపమునఁ జుమ్మియుత్తరుండ!

శాపావసానం బగుటంజేసి మరల నారూపునాకు వచ్చె. భీమసేనాదుల యాయుధమ్ములు నీవు శమీవృక్షమ్మున చూచి యుంటివి. మఱియును నీవడిగిన ప్రశ్నంబుల కెల్ల నుత్తరం బిచ్చితి నిఁక నీవు లేశమ్మును జంకు గొనక సారథ్యమునం దప్రమత్తుఁడవై వర్తింపుము రథవేగంబు హెచ్చింపుము.

ఉత్త:—చిత్తము. అట్లే యొనర్చెదను.

క. నరుఁడవని నిన్నెఱింగిన
తరుణమునన పోయె నాయెదం గలభయ మో
కురువీర! యెఱిఁగి యెఱుఁగక
విరచించిన తప్పులకును వేఁడెదనిన్నున్.

అర్జు:—అట్టి సందియము నీమనమ్ముననుంచకుము. తేరు వోవనిమ్ము.

ఉత్త:—ఇదిగో! తోలుచున్నాఁడను. (అట్లొనర్చును.)

అర్జు:—(చేతితో నిర్దేశించి) నృపకుమారా! అటు చూడుము.

శా. ద్రోణుం డాఁతఁడు, భీష్ముఁడల్లతఁడు, కర్ణుండాతఁడే, చాపని
క్వాణంబుల్ వినవచ్చుచున్నవియె? యశ్వత్థామసూ? యాతఁడా
స్థాణుం బోలినవాఁ డతండె కృపుఁ డాచార్యోప మానుండు, పై
రాణించుక్ ధ్వజమందు వ్యాళ మతఁడే రారాజు కన్గొంటివే.

ఉత్త:—దగ్గఱకు వచ్చితిమికదా ! ఇంకను వీరు మనపై నారాచ
మ్ములు నిగుడ్పరేమి ?
అర్జు:—ఏమనియా ?
శా. ఆచార్యుండు నియంత, యాయనకు నాయందెంతయో ప్రేమి, స
త్యాచారుండగు భీష్ముఁడోలి మము బాల్యంబాదిగాఁ బెంచె, ద్రో
ణాచార్యాత్మజుఁ డేను సోదరుల మన్నట్లుండు, మద్దక్షు మా
కాచార్యత్వము చేయుటన్ గృపుఁ డుపాధ్యాయుండె యా నుత్తరా!
మ. ఒకకర్ణుండు సుయోధనుండు మనపై నుగ్రత్వముం బూని కొం
డిక నాఁడాదిగఁ గీడు రోయుదురు కానీ వీర లయ్యార్యులన్
గికురింపం దగ దాఁ గదా ! మనము మున్ గీలింతు మేనిన్ శర
ప్రకరం, బాయ్యలు నింతు రంతవఱకున్ బైరాకు వారుత్తరా !
(పాఱఁజూచి) సుయోధనుండు గడుదవ్వునఁ బసులవెంటఁ జను
చున్నవాఁడు. కావున మనమియ్యెడ నున్నఁ బ్రయోజనము లేదు.
మనతేరీప్రక్కగా నతనియెదుటికిం గొనిపొమ్ము.
ఉత్త:—అట్లనే పోనిచ్చుచున్నాఁడను.
అర్జు:—(యోజించి) క్షణ మిక్కడనే యుండనిమ్ము. (తనలో)
క. వీరియెడ నాకుఁ గలిగిన, గౌరవమున్ జూపవలదె ! కలదే ! గురుధి
క్కారము, శ్రేయస్కరమే, నారాచమ్ములనె వీరినారాధింతున్.
(కొన్ని యమ్ములు విడిచి) ఉత్తరా ! తేరు వెనుకఁ జెప్పినచో
ప్పునఁ బోవనిమ్ము.
ఉత్త:—చిత్తము. (ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)
ద్రోణా:—(సంతోషముతో)
శా. ఔరా ! శిష్యుఁడ వన్న నీవకదరా ? యాచార్యసద్భక్తి నీ
దేరా ? నూర్గురు శిష్యు లుండవలెనే ? యీవొక్కఁడేచాలు, జ
న్మారాతిన్ గురునాథుఁ గొల్చుగురుపై నన్నన్న ! కోపింప కి
ట్లారాధింతువె ? దీనికిన్ ఫలము నీ కాఁ గాక శీఘ్రమ్ముగన్.

(పట్టరాని సంతోషముతో భీష్ముదికై) చూచితివికదా ? మన యెడల నాతఁడొనర్చిన గౌరవము.

తే. గీ. స్వాగతమునకు రెండేసి సాయకములు
శ్రవణములుసోఁకి సోఁకనిసరణి నించె
వందనమ్మున కట్టులే వైచె పాద
యుగళి సోఁకియు సోఁకనిపగిది నరుఁడు.

భీష్మ:—(నవ్వి) ఆచార్యా! యిం దాశ్చర్య మేమి ? ఆతఁ డొనర్చిన శిష్యత్వ మెట్టిది ? (ప్రక్కకుఁజూచి)

చ. మనలఁ బరిత్యజించి యదె మండలవుం గతిఁ దేరు ద్రిప్పి య
ర్జునుఁడు సుయోధనుఁ గదియఁ జూచుచుఁ బోవుచునున్న వాఁడు తేఁ
డని యొనరింప లేఁ డతని నాఁగి, క్షణంబునఁ బోయి తేనిమ
న్నన నిలపన్ వలెఁ దడసినన్ బయి వచ్చుఁ జుఁడీ కడంగుఁడీ.

అశ్వ:—(పాఱఁజూచి) చూడుఁడు; రారాజుపైకరుగుకవ్వడికిఁ గర్ణుఁడడ్డ మగుచున్నాఁడు.

ద్రోణా:—తండ్రీ! అట్లని మన మొప్పరికింపఁ జనదు. మీరిరువురును బోయి రాజుం గాపాడుఁడు. వలయు నేని యేమును వచ్చెదము.

(కృపాశ్వత్థామలు నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణు:—(భీష్మునితో) కర్ణార్జునులద్వంద్వయుద్ధ మెట్లున్నదో పరికించితిరా ?

భీష్మ:—ఉభయులును సమర్థులేకదా ? అయిన నర్జునునకితఁడేకాఁ డెవ్వరేనియు లొచ్చనక తప్పదు. (పరికించి) కనుఁగొంటిరా ? కర్ణు నతిక్రమించి దుర్యోధనుఁజెనకఁబోవు నవసరంబున మన యశ్వత్థామ యనికిఁ గడంగెను ?

ద్రోణు:—(చూచి) యుద్ధము కడు భరముగా నుండెడిని. కాని కవ్వడి యక్షయతూణీరుం డగుటచే నితని నతిశయింపవచ్చును. నేను

బోయి యతనిఁ దలపడియెద (కొండొకపోయినిల్చి) ఇతఁ డెక్కడ
మునన్ కుమారుం దలపడకయె నావంకకు వచ్చుచున్నాఁడు.

అర్జు:—(ఉత్తరునితోఁ బ్రవేశించి) ఉత్తరా! తేరమ్మహాత్మ్యున కభిము
ఖముగాఁ బోవనిమ్ము. (తనలో)

ఆ. వె. ఓనమాలు మొదలు నొజ్జయై విలువిద్దె
మెట్టెతిట్టి చెప్పి ముగుదతనము
వాపినట్టిగురునిపై కేమొకమ్మున
బవరమునకుఁ బోదు భయము విడిచి.

(విచారముతో) ఓహో! దైవమా! యిక్కురుకులపాంసను కారణ
మ్మున నెన్నియిక్కట్టులు ఘటించితివి?

మ. పతితో డీకొనుఁ బుత్రుఁ గన్న నవలా, భార్యాసమా యోగసం
గతుఁ డాపై జననిన్ గణింపఁడు, భిషక్పుత్రుత్వముల్ బూను యా
పితరోగుండు, సమాప్తవిద్యుఁడు గురుల్ ద్వేషించు నన్నట్టి సా
మెత నల్ జూచి పఠింతురే! యిఁక జనుల్, మేనెల్ల వమ్మయ్యె నే.

(యోజించి) ఇట్లుగుంగాక (సమీపించి చేతులు జోడించి)

క. అడవులఁ బండ్రెండేఁడులు
కడునిడుమలు గుడిచినట్టికవ్వడి మీశి
ష్యుఁడు మీరిడుదీపము మీ
యడుగులకుఁ ద్రికరణశుద్ధి నభివాదించున్.

ద్రోణు:—(ఆదరముతో లేవనెత్తి) తండ్రీ! దీర్ఘాయుష్మంతుఁడవై సర్వ
విధమ్ముల వన్నెకెక్కుము. శిష్టాచారమ్ము కావించితివి కావున,

క. చనుము రథ మెక్కు మాహవ
మునకున్ డీకొమ్ము మేము మును చెప్పినయా
ధనురాగమమును జక్కం
గను నొప్పఁగఁ జెప్పిమమ్ముఁ గయిసేయుమిఁకన్.

అర్జు:—(వినయముతో) తమయాజ్ఞ శిరసావహించు చున్నాఁడను. (రథ మెక్కి సంశయముతో తనలో)

క. గురుపై నెక్కరణిని శర
పరంపరలు విడుచువాఁడఁ బగతుఁడె? యాతం
డర లేక యాజ్ఞ యిడుఁగా
కరయంగా వలదె? యిట్టియాగడము నెడన్.

ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము)

ఉ. ఏనయి యెంత చెప్పినను నేయఁగఁజాల శరంబు మీరె నా
పైనెనరుంచి యేయదగుఁ బ్రప్రథమంబున నట్టులేని నా
మానసమందుఁ గల్గు ననుమానము వోవుటెకాక సత్యసం
ధానిరతుండు ధర్మజుఁడు తమ్మునిపైఁ గడు నల్గకుండెడున్.

ద్రోణు:—(తనలో) బళిరా! అర్జునా! బళిరా! (ప్రకాశము) అట్లే కావించెదను. కాని రణోచితస్థలమునకుఁ బోవుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్ము:—(సంతోషముతో) సెబాసు! అర్జునా! సెబాసు! "అవశ్యం పితురాచార" మ్మనుట నీకు సర్వవిధములం బట్టినది.

చ. అలజమదగ్ని పుత్రునకు నస్త్రగురుం డెన, నాకు నీవునుం
గలన నొకింత వెన్నడవు "కౌరవ వంశమునందు నేఁటితోఁ
గలిగెను యుగ్మమొక్కటి తగన్ గురుమెచ్చును గాంచినట్టి" దర్ప
విలసనమున్ గడించితివి వీరవరేణ్యుఁడ వైతి వొప్పగన్.

(పరికించి) ఏమీ? అస్త్రగురుఁడే కాక గురుపుత్రశారద్వతులు గూడ నోడినారే? అర్జునుఁ డుత్తరునితో నేమో యనుచున్నాఁడు. (విని) గోవులం దోలికొని పొమ్మని గోపాలకుల నాజ్ఞాపింపుమనియు నీజయమంతయు నీవే కావించినట్లు నగరంబునఁ జాటింపించు మని యును బోధించుచున్నాఁడు. (విని) మరల నేమో యనుచున్నాఁడు. (తెరలో)

ఉ. అమ్మహితుండు చాపధరు లందఱికిం దలపువ్వు వృద్ధుఁడం
చు మ్మది నెంచఁబోకు మరిసూదనతాపటిమంబుపట్ల బిం
కమ్మగు జవ్వనంబు పొడకట్టు మతేమనుకొంటివో? మహా
త్మ్యమ్మున నేటి మాకొక పితామహుఁడే యననేల? దేవుఁడే.

కావునఁ గడు జాగరూకుండవై సారథ్యమ్ము నెఱవేర్చెదవుగాక.

(ఉత్తరార్జునులు ప్రవేశింతురు.)

అర్జు:—

ఉ. ఆయన గెల్చి కాని మనమక్కురురాజుఁ గలంపలేము గాం
గేయున కాదరంబ కద! కేవలమున్ మనయం దనంగరా
దోయవనీశనందన? నయోచితమార్గము దప్పఁ జెప్పఁడా
మ్నాయవిదుం డతండు గదనం బొనరించియ తీరుఁ దీరుగన్.

భీష్ము:—(సంతోషముతో) అర్జునుండు నన్నుం గూడఁ దనవిద్యాపాట
వమ్మున నానందింపఁజేయ నిట వచ్చుచున్నాఁడు. (ప్రక్కఁజూచి)
యాయిరావుర సమరముం జూచుటకుఁ గాఁబోలుఁ గురురాజుతో
పాటు యోధులందఱును నీదిక్కునకే వచ్చుచున్నారు. (సన్నద్ధుఁ
డగుచు. అంత దుర్యోధనాదులు ప్రవేశింతురు.)

అర్జు:—(వినయముగా.)

ఉ. పోరికి నిన్ను మార్కొనఁగఁ బోలునె? యొక్కని కేనియున్ మహో
దారచరిత్ర? యట్లయినఁ దప్పక వచ్చె విరాటుబంటనౌ
గారణ మిట్టిసన్ వెకిలిగాఁ దలపోసెదొ యేమొ? యీాదురా
చారుఁ గృతఘ్ను గౌరవవిచారవిదూరు క్షమింపు మియ్యెడన్.

భీష్ము:—(ఆదరముతో) తండ్రీ! క్షత్రియోచితప్రచారప్రవర్తనుండ వగు
నిన్నొకరు క్షమించుట యెందులకు?

ఉ. శూలి నెదిర్చినట్టి యల శూరత విన్నది యాది నీకు భూ
పాలురెకారు దేవతలు భండనమం దెదురే? యటంచు నేఁ

బోల నెఱుంగుదున్ సమరముం బొనరించెద నైన నన్ను నె
ట్లాలములోఁ గలంచెదవొ యయ్యయి భంగులు చూచు వేడుకన్.

ఉచితస్థలమ్మున కరుగుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

అశ్వ:—(ఆకాశము వంకఁజూచి) ఓహో! ఆకస మెల్ల నంబరచరుల విమానము లెట్లు నిండినవో ?

తే. గీ. తాతమనుమల సంగరౌద్ధత్యమునకు
సంతసించుచు నున్నారు చదల సురలు
హారిని సంగరమున గెల్చినట్టిఁ డొక్క
డొక్కఁడో హారునోర్చిన యుక్కు తునుక.

కృపా:—(చూచి) కుమారా! గాంగేయునిచాపములు నర్జునుఁ డెట్లు తుత్తునియలు సేయుచున్నాఁడో చూచితివా ?

ఉ. ఎత్తెను జాప మాతఁ, డొకయేటున నీతఁడు త్రుంచె వెండి తా
నెత్తె నితండు త్రుంచె నిటులెత్తుటయే తడ వెన్నిమాఱులో
తుత్తునియల్ పొనర్చె సరి తూఁగు నెవం డీఁకఁ బార్థుతోడ లో
కోత్తరుఁ డాతనిం దొరయు యోధులు సున్న జగత్త్రయంబునన్.

ద్రోణు:—(ఆశ్చర్యముతో) అవురా! యితని శరలాఘవము!

క. చాపమ్ముఁ ద్రుంచి వేఱొక
చాపమ్ము గ్రహించునంత శాంతనవుని బెం
డూపులఁ గొన్నిటఁ బార్థుం
డాపన్నునిఁ జేసి తేని నదెయొద్దఁజనుక్.

అశ్వ:—(కర్ణునితో నెకసక్కెముగా)

ఉ. పార్థునిలావు నీ కెఱుఁగ వచ్చెనె? యిప్పటికేని, కాలపు
న్వార్థియొ నాఁగ నాతఁ డిటువచ్చెడి తేనికిఁ గల్గుగూరిమిక్
సార్థకముక్ బొనర్ప సమయం బిదియే యెదిరించి నిల్వు ప్ర
త్యర్థిని గెల్వలేని బిరుదమ్ములు పమ్ములు కావె యేరికిక్

దుర్యో:—(తనపైకి వచ్చు బాణమ్ముల నిపుణముగా వారించుకొనుట నటించును.)

కర్ణు:—(సంరంభముతో) రాజా! నేనుండఁగా నీవెందుకు వారించుకొన వలెను? (కొంతనడి నిలిచి పాఱుటనటించును)

దుర్యో:—ఏమీ? ఈనాఁడితని విక్రమం బవక్రమంబుగా నెగడుచు న్నదే! (యుద్ధసన్నద్ధుఁడగును)

అశ్వ:—(తనలో) ఏనాఁ డతనివిక్రమ మవక్రమము గాకున్నది? మన కెప్పటి కప్పుడే క్రొత్తగాఁ గన్పట్టును.

అర్జు:—(ప్రవేశించి) విరాటనందనా! అదె సుయోధనుఁడు మనకుం జేఁ జిక్కియున్నాఁడు. అరదమ్ముఁబు పఱపుము.

ఉత్త:—(అలసటతో)

చ. ఎడ యొకయింత లే దొకట యేయుట యే నిఁక నిల్వఁజాల మేన్
వడవడ లాడఁగాఁ దొడఁగె వారువముల్ కడు డస్సె నింత యొ
క్కెడ శ్రమ దీర్చి కొంద మిటు లేకసుఖంబుగఁ బోరు సల్పి యె
వ్వఁడు బడలండు లోకమునఁ బార్థులె? పార్థివులెల్ల నర్జునా!

అర్జు:—(మీఁదఁ జెయి వైచి) రాజనందనా! కడుబడలితివి. ఇఁకఁ గష్టించినంతకాదుగదా? అందు శతాంశమేనియు నవసరము లేదు.

మ. అదె రారా జతనిఁ బరాభవము చేయన్ గాల మేతెంచె దు
ర్మదుఁ డీతండు గణింపఁ డేరిని మహామాత్సర్యపర్యాప్తుఁ, డీ
య్యదనన్ బైఁ బడమేని జోదులు శ్రమంబాఱన్ సమీపింతు రాఁ
గుదు రీయత్న, మొకింతయోర్చికొనుమా? కోపంబు దీపింపఁగన్.

అంత వలసిన నేన యశ్వమ్ములం గడపఁ గలవాఁడ నీయథాశక్తిం బని సేయుము. (శరప్రయోగము నటించి)

ఉ. పాఱెదవేల? జూద మని వచ్చితివో? యిది భండనంబు, తే
రూరక యెక్కు మాత్రమున కోడరు శత్రులు, వీథులెల్లడన్

స్వారి యొనర్పఁగాఁ గలవె? సామజయానము నెక్కి, నేఁడునీఁ
పేరు నిరర్థకం బగును బెంపఱి యేగినచో సుయోధనా?

తే. గీ. అబలఁ బాంచాలి నవమాననమందఁజేయ
వచ్చు నోరెఱుఁగని పశువ్రజముఁబట్టి
వెళ్లి గొల్లలపైని వేవేగ నుఱుక
వచ్చు రాదొకో? వివ్వచ్చు ప్రచ్చునేర్పు.

ఉ. రాజవుకావె? నీవు కురురాట్కులమందు జనింప లేదె? యే
యోజ ధరన్ భరించెద వహో! యని పౌరులునవ్వ, నింతని
స్తేజుఁడ వేల వచ్చితి విసీ! యనిసేతఁకు, యుద్ధ మన్నచో
భోజనమో? యలంకరణమో? యవరోధనధూవిహారమో?

ఉ. చంపెదనంచు భీతివడి సారెకుఁ బారెద వేల? నేను నిన్
జంపమి నిక్కవంబు రిపుజైత్రభుజుండు మదగ్రజుండు మా
యింపఁ బ్రతిజ్ఞగొంటెఱుఁగవే? మిము నూర్వుర మొన్న మొన్ననే
చంపెను మీవలెన్ ద్రుపదజన్ గికురించినకీచకావళిన్.

దుర్యో:—(సిగ్గువడి నిలుచును.)

భీష్మాదులు: —(మరల యుద్ధసన్నద్ధులై శరప్రయోగము నటింతురు)

అర్జు:—(ధ్యానమునటించి యమ్ము విడుచును.)

భీష్మాదులు:—(అందఱును మూర్ఛ నటింతురు.)

అర్జు:—ఉత్తరా! నీసహోదరి యుత్తర చెప్పిన పలుకు స్మృతికిం దెచ్చుకొని వీరి యుష్ణీషాంచలమ్ముల నుత్తరించి యిటు తెమ్ము.

ఉత్త:—చిత్తము. (దరికరుగఁబోవును.)

అర్జు:—(మెల్లగా) మాట, ఈమోహనాస్త్రమ్మునకుఁ బ్రతి పితామహుండెఱుఁగుఁగాన నతనిదెసకుంబోకుము. తక్కఁగలవారెఱుంగరు; వారలు తెల్విగను నాలోన కృతకృత్యుండవై మరలిరమ్ము.

ఉత్త:—(తలపాగలకొసలు కోయుట నటించును.)

భీష్మ:—(ధ్యానము నటించి కనులువిచ్చును.)

ఉత్త:—(పరుగున వచ్చి యర్జునుని నొద్దనిలుచును)

అర్జు:—ఇటకఁ బోదము పద (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్మ:—(తనలో) అన్నా! క్రీడి యెంతపని చేసినాఁడు? (కోపముతో)

చ. నిలునిలు పార్థ! మోహనము నీవయెఱుంగుదువే? బలమ్ములన్
గలఁచెదె? యుక్తి వమ్ముమెయిఁ గల్గునె? దీనయశంబు ధర్మపుం
గలన జయంబొ వేఱొకఁడొ గాంచుట యుక్తము కాక నిద్దురన్
సొలసినవారిపైఁ దగునె? శూరతఁ జూపుట నిన్నుఁ బోటికిన్.

(దుర్యోధనుని శిరము చక్కఁగాఁ బరికించి మెప్పుతో)

చ. కరుణయటన్న నీయదియ కౌరవనాథు శిరంబునిప్పు డు
త్తరుఁడొగి నుత్తరించెనని తత్తరమందితి భ్రాంతికల్మి ని
క్కురుపతి కిట్లు చేపడినఁ గుత్తుకలొక్కటఁ గత్తిరింపఁడే?
తరతమభావవేది యగు ధర్మజుతమ్ముఁడ వౌదు వర్జునా.

(ద్రోణాదులు మూర్ఛదెలియుదురు)

దుర్యో:—(కోపముతో)

శా. ఏఁడీ? ఫల్గునుఁ డేడబోయెనొ కదాఁ యిందెందుఁ గన్పట్టఁడే
కూడన్ ముట్టుద మేటికీతడ? వదే గోపాలకుల్ గొల్వ నా
జాడన్ బోయెడి మిన్నకుంట తగునే? శౌర్యమ్ము వమ్మయ్యె నే?
వాడం బాటినమోముతోఁ బురికిఁ బోవన్ బాడియే జేనికిన్.

భీష్మ—కౌరవేంద్రా! ఎందుకీ పశ్చాత్తాపము?

చ. మనకవమానమా? కడుఁ బ్రమాదము దప్పెను గ్రీడి కేవల
మ్మును గరుణాళుఁ డేనిటికి మూర్ఛిత నాతనిఁ దూఱఁబోయె? ద

య్యనువునఁ గుత్తుకల్ దునిమెనా? మన మేమగువార మట్టియో
గ్యునికి జయంబు కాక మఱియొక్కనికిన్ జయమబ్బనేర్చునే?

సుయో:—(లజ్జా దైన్యములను నటించును)

కృపా:—(దృష్టి నిగిడ్చి) పితామహా! సుశర్మకాఁబోలు ననతిదూరమ్మున నిటవచ్చుచున్నాఁడు. అక్కడివిశేషము లేమైయుండునో?

అశ్వ:—ఇక్కడ నింతమంది యోధానుయోధు లుండి యిట్లు జరిగినది కదా? ఇఁక నక్కడ మఱియొకలాగు జరుగునా?

చ. అట శమనాత్మజుండుఁ గవలున్ మఱిమాఱుతియున్ గడంగిపో
రుటకుఁ దొడంగినన్ బలము రూపఱు టబ్రమె? వీరలెల్ల బా
సట యొనరింప నేగరె? విచారముఁ గోడఁ బనేమి? పార్థులె
క్కటిన దిగంతముల్ గెలువఁగా వినమే కనమే తదుద్ధతుల్.

కర్ణు:—(తనలో) అక్కటా! మొదట వీరెన్ని వచించిరో దైవ మన్ని యును ఘటించినాఁడే? (ప్రకాశము)

చ. బవరము సేయ నొక్కపుడు వచ్చుజయం, బొకటన్ దొలంగు నీ
నివిషయమై విచారణము నెక్కొలుపం బని లేదు కానిచో
నెవరు నెఱుంగరే? విజయు నేడ్తెఱ, దైవబలంబు కాక యొ
క్కవిజయుఁడే జయించెననఁగా వశమే? కురునాథ? యిందఱిన్.

కృపా:— ఒక్క యర్జునుఁడే యొనర్చిన విట్టి వనేకదుర్ఘట కార్యమ్ములు గలవు. ఐనను మనయిప్పటి యవస్థకుం దగినప్రసంగ మింతకన్న నుండదు.

సుయో:—(పితామహునిదిక్కై) సమయభంగమున్ గూర్చి తమయభిప్రాయ మేమని స్థిరపఱచెదరు?

భీష్మ:—నాయభిప్రాయ మిదివఱకే విశదీకరించితిని. వలసినచో,

ఉ. ధర్మజుఁ డెన్నఁ డేయెడ నధర్మపథంబునఁ గాలు వెట్టఁ డీ
మర్మము నీవునుం దెలియు మానవనాథ! తదర్థ మెక్కు-డిక్
నిర్మలచిత్తునయ్యెడకు నీవనుపక్ సకలంబు తెల్లమౌ
నర్మిలి మీకు వారలకు నౌ టేక నేనియు మేలు భూవరా!

దుర్యో:—(తనలో) వారలకును మాకును జన్మాంతరమున నేమోగాని యీజన్మమున మాత్రము సఖ్యముకుదురదు. (ప్రకాశము) కానిండు, పురికిం బోయి యిందుం గుఱించి యోజింతము.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ

స ప్త మాం క ము.

పాండవప్రవాసము

అష్టమాంకము.

(అంత నర్జునుఁడును, నుత్తరుఁడును బ్రవేశింతురు)

ఉత్త:—బృహన్నలా! (నాలుక కఱచుకొని) ఇంద్రనందనా! ఈజయము నేనే యొనర్చినట్లు మాతండ్రిగారికిఁ దెలియఁ జేయింపు మంటివి కదా? దానికిం గతమేమి?

అర్జు:—ఏమనియా? కొమరుఁడు సంగర మ్మొనర్చ నేగె నని యాయన విని యుండి పదంపడి యెవరివలననో జయము కల్గినదన్న నంతగా సంతసింపఁడు. (చేయి సాఁచి) చూచితివా? యెట్లలంకరించిరో పట్టనము! (విని) ఉత్తర విజయమంగళమని చాటింపు వినఁబడుచున్నది.

ఉత్త:—(నవ్వి) పదంపడి దానికర్థము నిట్లు చెప్పుకో వలయును.

అర్జు:—ఎట్లు?

ఉత్త:—శ్రేష్ఠుఁడైన విజయుని సంబంధమగు శుభమని.

అర్జు:—(పరికించి) కొల్వుకూటము దాఁపునకు వచ్చితిమి. (విని) ఏదో మీతండ్రిగారు బిగ్గరగా నుపన్యసించుచున్నారు.

(అంతట విరటుఁడును బ్రచ్ఛన్నవేషులగు పాండవులు నల్వురును బ్రవేశింతురు.)

విర:—(కోపముతో)

ఉ. గొల్లలువచ్చి నాకొమరు గొప్పదనంబు వచింప నేను నూ
రెల్లను జాటఁ బంపఁ దగదే? యొక పేడికతమ్మునర్ జయా
భ్యుల్లసనంబు గల్గునె? రిపుల్ రథసారథి కోహటింతురే?
నల్లవొ? యిట్టిమాట లనినన్ సహియింపను గంక? యింక నిఁక.

ధర్మ:—రాజా! కోపింపకుము.

క. కౌరవు లెక్కడ? మిగులఁగు
మారుఁడు పసితనమువాఁడు మనయుత్తరుఁ డ
ప్రారబ్ధసంగర విశే
షారూఢుం డేడ? గెలుచు టది యేడ? నృపా?

కావున నామాట విని బృహన్నలవిజయంబు చాటింప నంపుము.

ఉత్త:—(విని) మన మొనర్చినకపటము మీయన్నగారికిని మాతండ్రి గారికిని గలహామునకుఁ గారణం బగుచున్నయది. మన మింకఁ దడయఁ దగదు. పోయి యథార్థము నివేదింతము.

అర్జు:—నీవు ముం దరుగుము; నీవెనువెంటనే నేను వచ్చెదను.

విరా:—(కోపముతో)

క. పేడికి బొగడఁగ వలదన
నోడవు భయమింత లే దహో! నాయెడ నీ
జాడ యెఱుఁగంగవచ్చెను
జూడుము శిక్షింతునిను నసూయ యడంగన్.

(సారిగొని వేయును)

ద్రౌప:—(పటాక్షేపముగా సైరంధ్రీవేషముతోఁ బ్రవేశించి చీరచెఱఁగున రక్తముఁ దుడుచుట నటించును.)

భీము:—(క్రోధము సూచించును)

ఉత్త:—(తత్తఱముగా వచ్చి) తండ్రీ! యెంతయనుచితము గావించితివి.

ఉ. అమ్మహనీయుఁ డెవ్వరని యాత్మఁ దలంచితి? ధర్మమూర్తి లో
క మ్మఖిలమ్ము నేలఁగల కార్య విచక్షణుఁ డుత్తమోత్తముం
డిమ్మెయి ధిక్కరింతువె? శుభేచ్ఛులకున్ ద్విజవర్యరక్తపా
తమ్మది శ్రేయమే సకలధర్మవిధిజ్ఞుఁడ విట్లొనర్తువే?

విరా:—(విని విననియట్లు పట్టరాని సంతోషముతో)

ఉ. కౌరవసేన నొక్కఁడపఁ గల్గితి నెట్లు కుమార ! యాజిదు
ర్వారులు వార లప్పరశురామవిజేతపితామహుండు, మేల్
భారతవీరులన్ గెలిచి వచ్చితి వెంతకుఁ జాల ? నేను స
త్కారము గంటిఁ బుత్రకులఁ గాంచినవారల కెల్ల మేటినై.

ఉత్త:—తండ్రీ! పదంపడి సకలమ్మును దెలియనగుం గాని ముం దయ్యన
ఘుని వేఁడికొని సుప్రసన్నుం జేసికొనుము.

విరా:—కుమారా ! బృహన్నల యెక్కడ ?

అర్జు:—(సమీపించును.)

ఉత్త:—(గౌరవముతో) ఈయనయే.

విరా:—(తనలో) ఇతఁడే బృహన్నల యెట్లగును. (సంశయముతో
ప్రకాశము)

ఉ. ఆతఁడు నేఁడి, యీతఁ డనఘాకృతిఁ బొల్చెడిశ్మశ్రుమంతుఁ డ
త్యాతతపౌరుషంబునకు నాకృతియో యన నొప్పువాఁడు, ప్ర
ఖ్యాతగుణాకరుం డని మొగంబె తగం బలుకం దొడంగె నీ
కీతనిసఖ్య మె ట్లొదవె ? నేర్పడఁ జెప్పుమునాకుఁ బుత్రకా !

ఉత్త:—సకలమ్మును బిదప విస్తరించి వచించెద. ఇప్పుడు సూత్రప్రాయ
ముగా విని మఱి యొండు వచింపక యిమ్మహామహులశరణంబు వేఁడి
కొనుము.

(పాండవులను ద్రౌపదిని గేల నిర్దేశించుచు)

ఉ. ఈయనఘుండు పాండుధరణీంద్రుని యగ్రతనూజుఁ, డాతఁ డ
త్యాయతశక్తి భీముఁ, డితఁ డర్జునుఁ, డయ్యనఘుల్ కవల్, సతీ
గేయచరిత్ర పాండుసుతగేహిని యీయమ యాజ్ఞసేని, వీ
రీయెడ గూఢవర్తనమెయిన్ జరియింతురు సత్యసంధులై.

విరా:—(పశ్చాత్తాపముతో)

ఆ. వె. నను సుశర్మ పట్టుకొని రథమ్మునఁ బెట్టి
నంతలోన నన్నయాజ్ఞఁ జేసి
విడువఁ జేసినట్టి వీరుండు భీమసే
నుండె సందియం బొకండు గలదె.

నిపుడుగప్పిన నిప్పుపగిదినున్న వీరలయెడఁ గడునవజ్ఞ సలిపితిని. యిందుకేమి నిష్కృతి ? ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము) అనఘాత్మ ! నన్ను క్షమించి నాయపరాధమును మఱవవలయు. (పాదములపైఁ బడఁబోవును.)

ధర్మ:—(పడకుండ లేవనెత్తి)

క. నరపాల ! యిందు నీత
ప్పరయఁగ లేశంబు గల్గదఖిలమ్మును న
త్కురునాథునిదురితమొ నా
దురితమొ కావలయు ద్యూతదోషంబగుటన్.

ద్వా:—(ప్రవేశించి) జయము జయము దేవా ! దుర్యోధన మహా రాజుగారి యొద్దనుండి యెవరో యొక రాయబారి వచ్చి ద్వారమున నున్నాడు.

విరా:—ప్రవేశపెట్టుము.

రాయ:—(ప్రవేశించి నలు దెసలు దిలకించి) ఇందు ధర్మరాజుగా రెవరో నాకు నొకింత తెలుప వలయు.

ఉత్త:—(చేతితో) ఆయనయే (చూపును)

రాయ:—(వినయముగా) అయ్యా ! 'మీతమ్ముఁడు ఫల్గునుఁడు సమయ భంగం బొనర్చెఁ గావునఁ దిరిగియు మీ రరణ్యమున యథాపూర్వ మ్ముగ వసించి యజ్ఞాతవాసమ్ముఁగూడ నాచరింపవలయు నఁట. ఈ సంగతి మీతో మనవిచేసి మీయభిప్రాయమును దెలిసికొని ర మ్మని మారాజుగారు నన్నుం బనిచిరి.

ధర్మ:—(ధైర్యముగా) సమయభంగము లేశమును గాలేదనియు, మా యర్జునుని మీరు గుర్తుపట్టుటకుఁ బూర్వదినమునకే పదుమూఁడు వత్సరములు నిండె ననియు, మీరాజుతో నామాటలుగా మునుమాటికిఁ జెప్పుము.

రాయ:—చిత్తము. (పోవుచుండగా)

భీము:—ఓయీ ! మాట.

ఉ. నిండెను వత్సరమ్ము లని నీపతితో నృపుఁ డాడినట్టు లు
ద్దండతఁ జెప్పి పిమ్మట నతం డది వెండియుఁ బృచ్ఛసేయ "జా
ల్మండ ? సుయోధనుండ ? యధముండ ? త్రయోదశవత్సరంబులే
నిండుట గాదు నిండె నఁట నీదగునాయువు" నంచుఁ దెల్పుమీ.

ఇట్లుగూడఁ దప్పక చెప్పుదువుగాక.

ఉ. నిండెను నీదుపాపములు నిండె భవత్పరిపాలనంబును
న్నిండెను నీసహోదరులనిక్కులు, పెక్కులు సెప్ప నేల తాఁ
బండె నజాతశత్రుని తపంబును ద్రోవది భాగ్యరేఖ భీ
ముండును దమ్ములుం గలుపఁ బూనిన యత్నము నంచుఁ దెల్పుమా.

అర్జు:—నే నిట్లంటినని చెప్పుము.

ఉ. నిండినయాయువే మరల నీకు విరాటసుతుం డొసంగె లే
కుండిన బొమ్మబొత్తికల కుత్తరకై తలచీరఁ గోయుచో
దుండగు నెట్లుచంపినను దోసము లేదని శోఁచికుత్తుకన్
ఖండన సేయ నిప్పటికె కాఁదగు నుత్తర ముత్తర క్రియన్.

ధర్మ:—(శాంతముగా) ఓయీ ! వీరనుభవించిన కష్టంబు లట్లు వీరలం బ్రేరేపుచున్నవి. తప్పక నావచనంబులు మాత్రము చెప్పుము. పొమ్ము.

రాయ:—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

విరా:—(వినయముగా) రాజేంద్ర ! నీ వీ సింహాసన మలంకరించి మీతమ్ములందఱి నుచితరీతి నయ్యైమహాసనముల నుండంజేసి యింత

వఱకు మీయెడ నేనొనర్చిన యపచారమ్ము మఱవవలయు. (బల వంతముగా సింహాసనమ్మునఁ గూర్చుండఁబెట్టి భీమాదులఁ గూడ నుచితాసనమ్ముల నలంకరింపఁజేసి ద్రోవదిదిక్కై) అమ్మా! పాంచాల రాజపుత్రి!

చ. వరవ్రుఁడముం బొనర్చితివి వామవిలోచన! మద్గృహమ్మునన్
సరిసరి! యెంతదుష్కృతము సల్పితి మేనును మత్కుటుంబముల్
గురుకులవర్ధనీ! యనుఁగుఁగోడలిఁగాఁగఁదనూజ నిత్తు ను
త్తరను, గ్రహించి యక్కతనఁ దప్పెడఁ జేయఁగదమ్మ? సోదరీ!

ఉ. దుష్టుఁడటంచెఱింగియు వధూమణి? కీచకునింటికి న్నినుల్
శిష్టచరిత్ర నంపిన కుశీల సుధేష్ణ మదీయభార్య యే
కష్టము నందనున్న దియొ? కాఁగల కార్య మెవండెఱుంగు? సం
తుష్టమనస్కవై శుభవిధుల్ ఘటియింపుము మాకు నెమ్మియిన్.

ద్రౌప:—(గౌరవముతో) అన్నా! నీతో వియ్యమందుట మాకుఁ బరమ ప్రియమే. తప్పక నీకొమరెతను మాసుభద్రకు గోడలింగాఁగై కొంటెని.

ధర్మ:—(తనలో) అగును పాంచాలియూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్న యది. ఆకన్నియ యభిమన్యునికే భార్యయగుట కడు నుచితము.

విరా:—సోదరీ! మీకుటుంబములో నెవరికేనియు నాకు సమ్మతమే. ఇప్పటికి నేను ధన్యుఁడను. (ధర్మజుదిక్కై) రాజేంద్రా! నేఁట తేపట నీవివాహ మహోత్సవంబు సలక్షణంబుగా నడిపి నన్నుఁ గృతార్థునిం జేయఁగోరెద.

ధర్మ:—అవశ్యమును నట్లేజరుగును. దీనికింత నొక్కి చెప్పవలయునా?

విరా:—(భీమునిదిక్కై చిఱునవ్వుతో) బావా! మహాసనమ్మునకుం దగిన మిమ్ము మహానసమ్మున నియమించి తాఱుమాఱొనర్చిన నన్ను మన్నింపవలయు (ధర్మజుదిక్కై) సకలలోకధురంధరత్వము

సహింపఁగల మీకు నేనింతకన్న నేమి ప్రియమాచరింతును! అయిన నిట్లగుఁగాక.

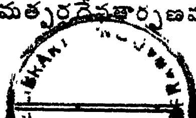
భరతవాక్యము.

ఉ. ధర్మమునందు నీవలెనె తక్కనృపుల్ చరియింత్రు గాక స
త్కర్మములందు నీవలెనె కర్మఠులెల్లఁ జరింత్రు గాక నీ
పేర్మిసహోదరుల్ బలెనె పెద్దలు బిన్నలు గారవింత్రు గా
కోర్మిని నీసతిం బలెనె యుగ్మలు లెల్లరుగొంద్రు గావుతన్.

గద్య.

ఇది శ్రీకింకవీంద్రఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీ
తంబగు పాండవప్రవాసమ్మునందు సర్వంబును
అష్టమాంకము. సంపూర్ణము.

శ్రీ మత్సర్వదేవతార్పణమస్తు

ముఖ్యమైన సవరణలు.

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	20	ప్తంబొ	ప్తింబొ
6	8	కుక్కన	కుక్కవ
6	15	దున	చున
15	16	చెంలు	చెలుం
16	17	బ్రకా	ప్రకా
24	4	లున్	లునున్
53	8	అఁ	అఁగు
60	15	షోల్పె	షాల్పె
61	11	డిక్తై	దిక్తై్క
64	25	పగది	పగిది
75	14	సేయు	జేయు
77	21	మరుత	మర్థుఁడ
85	26	యెండొ	యొండొ
86	23	చ్పిరి	చ్పితి
87	16	యుంగూ	యుఁగూ
94	7	కౌస	కౌశ
98	9	మహా	మహో
99	21	తేడి	తేని
103	13	చెప్ప	జెప్ప
105	18	గను	గసు
112	6	మెట్టి	మొట్టి

తక్కుంగల అరసున్నల వ్యత్యాసములు పాఠకులనే సరిచూచుకోఁగోరెదము.

తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన తెనుఁగు పుస్తకములు.

శతకములు

కామేశ్వరీ శతకము	0	4
ఆరోగ్య కామేశ్వరి	0	4
సౌభాగ్య కామేశ్వరి 1, 2, 3 భా.	*	

స్తోత్రములు

ఆరోగ్య భాస్కర స్తవము	0	4
మృత్యుంజయ స్తవము	*	
శివ స్తవము	*	
నమశ్శివాయస్తోత్రము	*	
కాళికాదిస్తోత్రమాల	*	

లఘుకావ్యములు

శనిగ్రహము	0	2
రసికానందము	0	2
గ్రామసింహము	*	
బిడాలోపాఖ్యానము	*	
వైరాగ్య శతకము	*	
దైవతంత్రము	*	
శుకరంభాసంవాదము	*	
కాశీ సహస్రము	*	

వచనములు

కథలు-గాథలు 1, 2, 3, 4 సంపుటములు	5	0
విక్రమాంకదేవ చరిత్రము	*	
చంద్రప్రభ చరిత్రము	*	
హర్ష చరిత్రము	1	0
దివాకరాస్తమయము	0	12
సారస్వత విమర్శలు	*	
విక్రమ చెళ్ళపిళ్ళ	0	8
షష్టిపూర్తి	0	8
కాశీయాత్ర	*	
ఆంధ్రభోజుడన నేమి ?	*	
భారత వీరులు	*	

వివాద గ్రంథములు

గీరతము 4 భాగములు (క్షమాపణ వ్యాససహితము)	*	
గుంటూరు సీమ 2 రంగములు	*	
వేమవరాగ్రహార శతావధానము	1	0
జయంతి	0	12
మల్లేశ్వర విజ్ఞప్తి	*	

* గుర్తుగల గ్రంథములు ప్రస్తుతము అచ్చులో నున్నవని తెలియునది.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి అండ్ సన్సు.

వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్సు,

కడియం P. O. తూ॥గో॥జిల్లా.

చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రి గారి వ్యాసరచనలు

కథలు-గాథలు

1, 2, 3, 4 సంపుటములు

విక్రయమునకు సిద్ధముగా నున్నవి. సంపుటం 1కి రు. 1–4–0

(పోస్టేజీ వేరు.)

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల మధుర జీవితానుభవము లెన్నో యిందున్నవి. శాంతినిగూర్చే ధర్మవిషయాలూ, భాషావివాదాలూ, యుక్తి యుక్తంగా ఇందు సిద్ధాంతీకరింప బడినవి. సమకాలీనులగు మహాత్ముల ఆదర్శజీవితము లిందుల్లేఖింపబడినవి. వేయేల ? వినోదానికీ, విజ్ఞానానికీ, ఆనందానికీ, ఆత్మవికాసానికీ, కాలక్షేపానికీ, ప్రతి ఆంధ్రుడూ తప్పక చదువవలసిన వచన రచనలు.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి అండ్ సన్సు,

వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్సు,

కడియము P. O.

తూర్పు గోదావరిజిల్లా.

Printed at Avanti Press, Rajahmundry.